

**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**ERGENLERDE (14-18) BAĞLANMA STİLLERİ İLE GELECEK BEKLENTİSİ VE
ÖZ-DENETİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: KAYSERİ
ÖRNEĞİ**

**TEZİ YAZAN
Hatice TÜRKÖN**

Danışman: Doç. Dr. Gülhan TEMEL (Mersin Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Murat KOÇ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Asım YAPICI (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2019

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201710032 numaralı öğrencimiz olan **Hatice TÜRKÖN** tarafından hazırlanan “**Ergenlerde (14-18) bağlanma stilleri ile gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kayseri örneği**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Psikoloji** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. Dışı - Jüri asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Doç. Dr. Gülhan TEMEL
(Mersin Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

....
Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Murat KOÇ
(Çağ Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Prof. Dr. Asım YAPICI
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

13 / 06 / 2019

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Anne Babam ve Eşim Dr. Onur Türkön için.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

13 / 06 / 2019

Hatice TÜRKÖN

TEŞEKKÜR

Tez konumun her aşamasında destek olan, beni her konuda bilgilendiren değerli hocam ve tez danışmanım Sevgili Doç. Dr. Gülhan Temel'e bana ayırdığı değerli zamanı, kıymetli bilgi birikimi ve tecrübeleri ile bana yol gösterdiği için sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her alanında desteğini hissettiğim, yüksek lisans eğitimim boyunca bana her konuda yardımcı olan, bir an bile olsa sabrını ve sevgisini esirgemeyen, çalışmamın her safhasında beni yüreklendiren, cesaretlendiren kıymetli eşim Dr. Onur Türkön'e minnettarım.

Eğitimim boyunca desteklerini hiç esirgemeyen, her tökezlediğimde bana güvenen ve inanan, bu günlere gelmemde en çok emeği olan insanlar; biricik annem ve babam Asiye ve Emrullah Genç'e teşekkür ederim. Her zaman bilgisiyle yanımda olan, maddi manevi her sorunumu ve sorumu çözen, kıymetlim abim Dr. Abdullah Genç'e, desteğini esirgemeyen, manevi olarak her zaman yanımda olan kız kardeşim Büşra Genç'e çok teşekkür ederim. Sevincimi kendi sevinci gibi yaşayan, akademik kariyer konusunda hep arkamda olan ikinci annem Sema Türkön'e sevgi ve teşekkürlerimle.

Ayrıca araştırmam boyunca kaynak ve sonsuz sabır konusunda Rukiye Canpolat'a, araştırma konusunda zaman ve imkân tanıyan Kahramanmaraş Onikişubat Anadolu Lisesi Okul Müdürüme ve halen çalışmakta olduğum okulum Kayseri Kocasinan Anadolu Lisesi Okul Müdürüme saygılarımla.

13 / 06 / 2019

Hatice TÜRKÖN

ÖZET**ERGENLERDE (14-18) BAĞLANMA STİLLERİ İLE GELECEK BEKLENTİSİ
VE ÖZ-DENETİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ:
KAYSERİ ÖRNEĞİ****Hatice TÜRKÖN****Yüksek Lisans, Psikoloji Anabilim Dalı****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülhan TEMEL****Haziran 2019, 126 sayfa**

Bu araştırmada ergenlik dönemindeki bireylerde bağlanma stilleri ile gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu araştırmada ergenlerin bağlanma stili, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisinin farklı demografik değişkenlere – ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, kardeş sayısı, akademik başarı, anne baba tutumu, vb.- göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmak istenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını Kayseri ilinde 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında 3 Devlet Lisesi ve 1 Özel Lisedeki 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenlerde Gelecek Beklentisi Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri korelasyon, t-test, tek yönlü varyans analizi analizleri ile değerlendirilmiştir. Veriler IBM SPSS 22.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ergenlerde bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyleri, sahip oldukları kardeş sayıları, anne baba eğitim düzeyi, anne baba tutumları, ailenin aylık geliri ve anne baba arasındaki ilişki düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Gelecek beklentisi ve toplam bağlanma puanı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu elde edilmiştir. Ayrıca ergenlerde bağlanma toplam puanı ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Ebeveyn, Bağlanma, Öz-denetim, Gelecek Beklentisi.

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN ATTACHMENT STYLES AND FUTURE EXPECTATIONS AND SELF-LEVEL OF CONTROL IN ADOLESCENTS (14-18) CASE OF KAYSERİ****Hatice TÜRKÖN****Master Thesis, Department of Psychology****Supervisor: Assoc. Dr. Gülhan TEMEL****June 2019, 126 pages**

The aim of this study was to investigate the relationship between attachment styles and future expectation and self-control levels in adolescents. In addition, this study aimed to investigate whether adolescents' attachment style, self-control level, and future expectation differed significantly according to different demographic variables - adolescents' gender, class level, type of school, number of siblings, academic achievement, parental attitude, etc. The participants of the study consist of 3 Government High Schools and 9, 10, 11 and 12th Grade Students in 1 Private High School in 2018-2019 Academic Year. In the research, Three-dimensional Attachment Styles Scale, Self-control Skills Scale in Adolescents, and Future Expectancy Scale for Adolescents were used as data collection tools. The data of the study were evaluated by correlation, t-test and one-way analysis of variance. Data were analyzed using IBM SPSS 22.0. As a result of the research, there was no significant difference between adolescents' attachment styles, future expectancy and self-control level according to gender, age, class levels, number of siblings, parents' education level, parental attitudes, family income and parental level. There was a significant difference between the future expectation and total attachment score and the type of school. In addition, it was observed that there was a significant correlation between the total score of the adolescents and the class levels.

Keywords: Adolescence, parent attachment, future expectation, self-control, attachment.

ÖNSÖZ

Ergenlerin gelişen ve değişen dünyada birçok yeni soruna ve probleme maruz kaldığı görülmektedir. Ergenlerin psikosyal ve bilişsel gelişimini sağlıklı tamamlayarak birey olma yolunda önemli bir görevi tamamlarken hissettiği aile desteği ve varlığı son derece önemlidir. Anne babadan görülen destekleyici, tutarlı ve sağlıklı destekleyici tutumlar ergenlerin gelişim sürecinde önemli birer anahtardır.

Ergenlik döneminde var olan anne baba bağlanma stillerinin erken çocukluk hatta bebeklik döneminden itibaren önem kazandığı, bağlanmanın ise anne ve bebek arasında oluşan bağ ve etkileşim ile kurulduğu bilinmektedir. Bu bağ ne kadar sağlıklı ve güvenli bir bağ şeklinde gelişirse bireyin bebeklikten itibaren sağlıklı insan ilişkileri içinde olmaktadır.

Bağlanma ilişkisinin insanın kişilik gelişimde benlik saygısı, öz-denetim, empati duygusu, özsaygı vb. gibi birçok kavramla yakın ilişkisi bulunmaktadır. Sağlıklı anne baba ve çocuk ilişkisinin ergenlik döneminde bireye pozitif katkıları bulunmaktadır. Özellikle ülkemizde üniversite sınavı ve meslek seçimi gibi önemli kararların verildiği dönem olan ergenlikte bağlanma stilleri çok önemli bir kavramdır. Güvenli ve sağlıklı bağlanma stiline sahip ergenin öz-denetim düzeyinin yüksek olduğu, sorumluluk ve disiplin bilincinin geliştiği düşünülmektedir.

Sağlıklı bağlanma stiline sahip ve öz-denetim düzeyi yeterli ergenin geleceğe dair daha olumlu beklenti ve hedeflerinin olacağı ve bütün bu kavramların ergenin yetişkin olma yolunda daha sağlıklı bir ruhsal ve zihinsel gelişim göstereceği düşünülmektedir.

Çalışmamızın ergenlik döneminde bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi hakkında psikoloji literatüründe yapılacak diğer çalışmalara ışık tutarak yeni çalışmalar ve araştırmalar için araştırmacılara fikir vereceğine inanılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
EKLER LİSTESİ	xvii

BÖLÜM I**1. GİRİŞ**

1.1. Araştırmanın Problemi.....	5
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	5
1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	6
1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	7
1.5. Araştırmanın Amacı.....	7
1.6. Araştırmanın Arka Planı.....	8
1.7. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	9
1.8. Tanımlar.....	10

BÖLÜM II**2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**

2.1. Ergenlik.....	11
2.2. Ergenlik Döneminde Ebeveyn-Ergen İlişkisi.....	13

2.2.1. Ergenlik Döneminde Aile	14
2.3. Bağlanma Kuramsal Çerçeve.....	15
2.4. Bağlanma Stilleri	16
2.4.1. Güvenli Bağlanma.....	17
2.4.2. Kaygılı-Kararsız Bağlanma.....	18
2.4.3. Kaçınan Bağlanma	18
2.5. Ergenlerde Bağlanma ve Sosyal Yeterlilik.....	19
2.6. Kişilik ve Kişilik Tanımları	20
2.6.1. Ergenlikte Kişilik Özellikleri	22
2.6.2. Beş Büyük Kişilik Faktörü.....	23
2.7. Özdenetim ve Farklı Tanımları.....	23
2.7.1. Ergenlikte Öz-denetim	25
2.8. Kaygı ve Tanımları	27
2.8.1. Gelecek Kaygısı ve Beklentisi	27
2.8.2. Ergenlerde Gelecek Kaygısı ve Beklentisi.....	28

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	31
3.2. Araştırmanın Yapılışı.....	31
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	32
3.4. Veri Toplama Araçları	32
3.4.1. Demografik Bilgi Formu.....	32
3.4.2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	32
3.4.3. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği.....	33
3.4.4. Ergenlerde Gelecek Beklentisi Ölçeği	33
3.5. Verilerin Analizi	34

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler	36
4.2. Bağlanma Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı-Kararsız), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim ile İlgili Bulgular	38

4.2.1.	Cinsiyete göre Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Düzeyleri	38
4.2.2.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Okul Türü Bağlamında İncelenmesi.....	40
4.2.3.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Sınıf Düzeyi Bağlamında İncelenmesi.....	41
4.2.4.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Kardeş Sayıları Bağlamında İncelenmesi	43
4.2.5.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Eğitim Düzeyleri Bağlamında İncelenmesi.....	44
4.2.6.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Baba Eğitim Düzeyleri Bağlamında İncelenmesi.....	44
4.2.7.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Bağlamında İncelenmesi.....	47
4.2.8.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Baba Tutumları Bağlamında İncelenmesi.....	48
4.2.9.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Baba İlişkileri Bağlamında İncelenmesi.....	50
4.2.10.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının İlişkisi.....	52
4.2.11.	Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Okul Türü Bağlamında İlişkileri.....	53

4.2.12. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetleri Bağlamında İlişkileri.....	56
4.2.13. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının ile Öğrencilerin Yaşları ve Yılsonu Not Ortalamalarının İlişkileri.....	59

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma	61
5.1.1 Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farkları.....	61
5.1.2. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Okul Türü Ve Sınıf Düzeyleri Değişkenine Göre Farkları.....	65
5.1.3. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Sahip Olunan Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklar	67
5.1.4. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Anne-Baba Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Farklar	68
5.1.5. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Aylık Gelir ve Anne Baba Tutumları Değişkenine Göre Farkları	69
5.1.6. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim Ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Anne Baba Arasındaki İlişki Değişkenine Göre Farkları	71

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	73
6.2. Öneriler	75
6.2.1 Uygulama Konusunda Öneriler	75
6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalar için Öneriler.....	81

7. KAYNAKÇA.....

8. EKLER

9. ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: (Statistic Packets For Social Sciencences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
Akt	: Aktaran
ev	: Çeviren
Ed	: Editör
Sf	: Sayfa
Vb	: Ve benzerleri
F	: F testi Sonucu
X-	: Ortalama puan
Ss	: Standart sapma
N/n	: Kişi sayısı
T	: t testi puanı

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri.....	37
Tablo 2. Cinsiyet Durumlarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin t Testi Sonuçları	39
Tablo 3. Devam Edilen Okul Türüne Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	40
Tablo 4. Devam Edilen Sınıf Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	42
Tablo 5. Sahip Oldukları Kardeş Sayılarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 6. Sahip Oldukları Kardeş Sayıları Göre Kaygılı/Kararsız Bağlanma Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması	44
Tablo 7. Anne Eğitim Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	45
Tablo 8. Baba Eğitim Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	46
Tablo 9. Baba Eğitim Düzeylerine göre Kaçınan Bağlanma, Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması	47
Tablo 10. Ailenin Aylık Gelirine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları	48
Tablo 11. Anne Baba Tutumlarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 12. Anne Baba İlişisine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları	50

Tablo 13. Anne Baba İlişkisine Göre Gelecek Beklentisi Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	51
Tablo 14. Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	52
Tablo 15. Meslek Lisesine Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	53
Tablo 16. İmam Hatip Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	54
Tablo 17. Fen Lisesine Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	55
Tablo 18. Özel Koleje Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	56
Tablo 19. Kız Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	57
Tablo 20. Erkek Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi	58
Tablo 21. Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları İle Yaşları ve Yılsunu Not Ortalamaları Arasındaki Korelasyon Matrisi (N=291)	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Bağlanmanın tamamlayıcı yönleri. Kaynak: Hazan ve Shaver, 1994..... 2

EKLER LİSTESİ

	Sayfa No:
8.1. Etik Kurul Onayı	98
8.2. Çağ Üniversitesi Etik Kurul Kararı.....	99
8.3. Demografik Bilgi Formu	100
8.4. Ergenlerde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	101
8.5. Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği	102
8.6. Ergenlerde Gelecek Beklentileri Ölçeği.....	104
8.7. Ergenlerde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Kullanım İzni.....	105
8.8. Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği Kullanım İzni.....	106
8.9. Ergenlerde Gelecek Beklentileri Ölçeği Kullanım İzni.....	107
8.10. Kayseri İl Mili Eğitim Müdürlüğü Ölçek Uygulama İzni.....	108

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından belirlenen yaş dönemlerine göre 10-19 yaş grubu “Adolesan” yani ergen bireyler olarak sınıflandırılmaktadır. Yedi milyardan üzerinde olan dünya nüfusunun yaklaşık 1,2 milyar civarı 10-19 yaş grubu yani ergen bireylerden oluşmaktadır (WHO, 2017; UNICEF, 2018). Türkiye’de ise bu sayı oransal olarak daha yüksek ve genç nüfus %25 oranındadır. (BMI, 2014). Bu sayılar ergenlik dönemindeki bireylerle yapılan araştırma ve çalışmaların sayısının fazla olmasını da açıklamaktadır.

Ergenlik dönemi; puberte ile başlayan bedensel büyümelerin, cinsel gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu büyüme ve gelişimlerde bireysel etkilerin yanı sıra toplumsal etkilerin önemi ve işlevi büyüktür (Parlaz, 2013). Ergenin bu bedensel gelişim ve hormonal değişimine; zihinsel büyümesi ve bilişsel becerileri yetersiz kalır. Çünkü bu zihinsel gelişime bedensel gelişim paralel değildir ve ergenin yaşadığı birçok sorun ve kriz bu dengesizlikten ortaya çıkar (Kayaalp, 2008)

Bilişsel gelişim olarak tanımlandığında; ergenlerde birçok tutum, davranış ve beceriyi kapsar. Bunlar insanda beyinle yönetilen yürütücü işlevler arasındadır. Yürütücü işlevler kişide sosyal ilişkiler kurmayı sağlayan, insanlar ile ilişkilerini düzenleyen ve yordayan, soyut düşüncenin gelişimi ile kişinin kendi öz değerlendirmesini sağlayan ve yetişkinlikte de farklı beceri ve yetenek edinmeye yarayan önemli bir mekanizmadır. Piaget’ e göre ergenlikteki bilişsel uyum ergenin ailesiyle ve sosyal çevreyle kurduğu iletişimden etkilenmektedir. Bu etkilenmeler de bilişsel ve zihinsel sürecin önemli bir noktasıdır (Sadock, Sadock ve Ruiz, 2007).

Bireyin ailesiyle kurduğu ilişki bebeklik döneminden itibaren başlar. Bu ilişki genel çerçevede Bowlby tarafından ‘Bağlanma Kuramı’ olarak tanımlanmıştır. Bağlanma ilişkisi bebeğin kendisine bakım veren kişi ile kurduğu güçlü hisler içeren; yakınlık ve sıcaklık duygularının olduğu temel bir ilişki türüdür (Davis, Shaver ve Veron, 2003).

Bağlanma kuramı sadece bebeklikte gelişen bir ilişkiyi açıklamak için kullanılmaz. Bu kuram bebeklikten itibaren çocukluk, ergenlik ve hatta yetişkinlikte kurulan kişilerarası ilişki ve iletişimi açıklamaya yarar. Hayatı boyunca bir bağlanma kişisine sahip olmak kişiye güvende olma duygusu yaşatır. Diğer bireyler ile kurulan

etkileşimlerle oluşan bağlanma; bireye çevresini ve sosyal dünyayı anlayabilme yetisi kazandırır (Eken, 2010).

Yaşam dönemlerine bebeğin tutum ve davranışında bağlanma ve bağlanmanın rolü görülebilir. Bowlby'e göre bağlanmanın temelde 3 işlevi vardır;

- 1-Yakınlığı Korumak
- 2- Güvenlikli Üs
- 3-Güvence Üssü

Bunlardan yakınlığı korumak bebeğin zaman zaman yaşadığı korkma ve yakınlık duygusuna karşılık gösterilen tutum ve davranışları içerir. Bebek korktuğunda veya huzursuzlandığında kendisine bakım veren kişiyi arar. Bebeğin çevreye karşı yaptığı keşif ve aramalardan sonra bakıcıya geri döner. Bu geri dönüşte bakıcıyı tekrar bulmak güvenli bir sığınak olarak tanımlanır. (Hazan ve Shaver, 1994). Bu var olan ilişki Şekil-1'de ifade edilmiştir.

Şekil 1. Bağlanmanın tamamlayıcı yönleri. Kaynak: Hazan ve Shaver, 1994.

Bebeklikten itibaren gelişen bağlanma süreci yaşamın ileriki yıllarında da devam eder. Bu ilişki ve bağlanma stili yaşamın diğer dönemlerinde de bireyin sosyal ve kişilerarası ilişkilerinde odak noktası olur (Lapsey vd., 2000).

Ergenlikte bağlanmanın en önemli faktörlerinden biri ailedir. Ergenlik toplumsal gelişim ve adaptasyon dönemi olarak ele alınmalıdır. Bu gelişim ve uyum döneminde ergene yol gösterecek, sosyal ilişkilerin bütün yönlerini öğretecek bir kılavuza ihtiyacı vardır. Bu kılavuz ergenin hayatında ömür boyu önemli bir yer tutacak olan aile

kurumudur. Ergenin kendi ailesini algılaması, aileye karşı geliştirilen bağlanma stili ve sosyal ilişki becerisi ilk sosyal grup olan ailede gelişir ve şekillenir (Yavuzer, 2001; Kulaksızoğlu, 2004).

Kişinin bebeklik ve çocukluktan itibaren geliştirdiği bağlanma stili ergenlikte aile içi ilişkilerini etkiler. Eğer ergen aileye karşı güvenli bağlanma stiline sahipse ilişkiler olumlu, eğer güvensiz bağlanma stiline sahipse problemlili bir ergen-ebeveyn ilişkisi ortaya çıkar. Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenin aileye karşı empati yeteneği zayıftır ve aileyi özerkliğe karşı bir tehdit olarak gördüğü için çatışmalı bir ilişki ortaya çıkar (Kobak ve Sceery; Allen ve Hauser; Akt. Keskin ve Çam, 2009). Allen ve diğerleri (2002) ergenlikle ilgili yapılan çalışmalarda bebeklik döneminde oluşan bağlanma stilinin sonraki yıllarda da sosyal ve kişilerarası ilişkiler için önemli bir anahtar görevi olduğu ortaya koymuştur (Allen ve diğerleri; Akt. Kocayörük, 2009). Ergenlik döneminde bağlanma ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda da bağlanmanın ergenin duygu, düşünce, tutum ve yakın sosyal çevresi ile geliştiği görülmektedir (Keskin ve Çam, 2009).

Yapılan çalışmalar genel olarak ele alındığında; ergenlikte bağlanmaya gerek olmadığı veya bağlanmanın işlevini yitirdiği düşünülse de bu bağlanma stili ve ilişkisi zamanla aile dışındaki bireylere aktarılır. Ergenin sosyal çevresi ve akranlara aktarılan bu ilişkisi bireyin tüm yaşamında yer edinir ve onun kişilerarası ilişkilerini de pozitif veya negatif yönde etkiler (Keskin ve Çam, 2009).

Pek çok bilimsel çalışmaya konu olan öz-denetim; bireyin yaşamındaki birçok konu ile etkileşim halindedir. Öz-denetim kişide içsel bir durum ve duyguların bireysel bir tepki olarak hedefine uygun bir şekilde yönetilmesi olarak tanımlanmıştır. Vohns ve Baumeister (2004) duygulanım denetimi olmak üzere özdenetimin çok kapsamlı bir kavram olduğunu ve öz düzenleme becerisinin tüm alt grupları kapsadığını savunur. İyi bir öz-denetime sahip olan bireyde; öfke kontrolü yeterlidir ve daha az suç faktörü bulunmaktadır. Bilişsel kapasite ve akademik başarı yüksek; kişilerarası ilişkileri sağlıklıdır. Yeme bozuklukları, madde kullanımı gibi bozukluklar ise daha çok yeterli öz-denetim düzeyine sahip olmayan bireylerde görülmektedir (Friese ve Hoffmann; Akt. Duyan ve ark., 2012). Çocukluktan itibaren gelişen öz-denetim becerisinin ergenlikte de gelişmesi ve devam etmesi için pozitif bir ergen-ebeveyn ilişkisi ve bağlılığı sağlanmalıdır (Özgüle, 2011) Özgüle tarafından (2011) yapılan araştırmada ergenin özdenetim becerilerinin aile içi duygusal ortamdan etkilendiği ortaya konmuştur. Ayrıca ergen-ebeveyn arasındaki ilişki ve bağlanma stilinin de öz-denetim becerileri, sosyal uyum ve akran iletişimini doğrudan

etkilediği görülmüştür (Özgüle, 2011).

Öz-denetim becerisinin bireyde gelişmesi için duygu kontrol yeteneğinin de gelişmesi gerekir. Duygu kontrol yeteneği ise çocukluktan itibaren ebeveynlerle kurulan ilişkiyle belirlenir. Yani öz-denetim becerisi dolaylı olarak bakım verenle kurulan bağlanma stiliyle etkileşim halindedir (Kopp, 1982).

Kaygı psikolojide sıklıkla ele alınan konulardan biridir, çünkü bireyi, onun davranışlarını, onun kişiliğini anlayabilmeye yarayan önemli kavramlardandır. Kaygı bireyi sıkıntıya sokan bir duygu gibi gözükse de farklı duygular kaygıya eşlik etmektedir. Kaygı; kararsızlık duygusunu kapsayan, gelecek ve olacağı dair olumsuz beklentiler içeren bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Abacı, 2005). Spielberger (1972) kaygı teorisinde 'Durumluk ve Sürekli Kaygı' olmak üzere 2 kaygı türü tanımlamaktadır. Durumluk kaygı; otonom sinir sisteminin uyarılmasıyla oluşan, kişide gerilim ve hoş olmayan duygular uyandıran bir tepkidir. Zaman olarak daha kısa bir zaman diliminde hissedilen ve kaygının düzeyi yaşanan duruma göre artış/azalış gösteren bir durum olarak tanımlanmaktadır. Sürekli kaygı ise bireyin var olan kıymetlerinin tehdit altında olduğunu düşünmesi ya da bulunduğu koşulları olumsuz ve gergin olarak kabul etmesi olarak tanımlanmaktadır (Spielberger; Özgüven; Akt. Demirsu, 2018).

Kişinin geleceğe dair tasarladığı amaçları hayatının bütün alanıyla ilgilidir. Hayata dair belirlenen hedefler gelecekte gerçekleştirilmek amacıyla tasarlanır. Hedef belirlemek; geleceğe dair umudun artmasını ve motive olmayı sağlar. Ancak kişiyi etkileyen farklı faktörlerin (Aile, okul, sosyoekonomik düzey, akran ilişkileri vb.) planlanan hedefleri olumlu veya olumsuz olarak etkilediği bilinmektedir (Aylar, 2012; İleri, 2019). Kişinin geleceğe dair tasarladığı amaçları hayatının bütün alanıyla ilişkilidir. Aidan ve Benbenishty'e göre (2011)Ergen bireye duygusal açıdan aktif bir şekilde destek veren, hedefleri konusunda yol gösteren aile, arkadaş ve sosyal çevre gibi kavramlar; ergenlikte geleceği planlamada ve gelecek beklentilerinde kritik bir rol oynamaktadır. Eğer bu destek sağlanamazsa ergenin kaygı ve stres düzeyinin arttığı kabul edilmektedir (Aidan ve Benbenishty; Akt. Topaktaş, 2015).

Ergenin geleceği planlamasında içinde bulunduğu aile önemlidir. Çünkü ailenin gelir düzeyi, kardeş sayısı, ebeveynin eğitim durumu, ebeveynin birlikte veya hayatta olup olmaması gibi şartların geleceği belirlemede pozitif veya negatif olarak etkisi olduğu görülmektedir (Buyruk, 2009). Ergenlerde gelecek hedeflerinin belirlenmesinde toplumsal etkilerin izleri de görülmektedir. Çünkü gelecek hedefleri bireyin toplumsal ilişkilerinden elde edilen kazanım ve aktarımlardan etkilenmektedir (Nurmi, 1911). Bu

noktada geleceğe dair pek çok olasılık oluşturan ergenin ‘Ben Kimim?’ sorusu kritik bir sorudur. Bu sorunun içinde kimliği oluşturan ve gelecekte önemli görülen unsurlardan inanç, değer, beklenti, meslek, evlilik, akademik kariyer ve başarı vb. gibi unsurları içerir (Nurmi, 2003).

Ergenlikte kişilerarası ilişkilerde başarılı, kaygı düzeyi az, yaratıcı, sorumluluk sahibi yani öz-denetimi yüksek ergenlerin diğerlerine göre daha sağlıklı bir kişilik geliştirdiği düşünülmektedir (Gizir ve Baran, 2002). Ergenler için eğitim ve öğretimde yaşanan zorluklar, olumsuz sosyoekonomik faktörler aile gibi değişkenler kaygı ve umutsuzluk düzeyini artırıcı sebepler olarak kabul edilmektedir (Döğner ve Kılıç, 2015).

Ergenlik döneminde bireyde birtakım değişimler meydana gelmektedir. Bedensel/ruhsal gelişim ve farklılaşmalar ergenin hem iç dünyasında hem de dış dünyasında değişiklik yaratmaktadır. Bu zorlu değişimlerin yanı sıra Türkiye’de yaşayan ergenler için eğitim ve toplum alanındaki değişimler de olumsuz olmaktadır. Bakıldığı zaman Türkiye’de sadece ortaokuldan liseye geçiş sınav sisteminin dahi son 10 yılda 3 kere değişmesi, eğitim-öğretim görülen ortaöğretim kurumlarında farklılaşan sınav ve müfredat sistemi ergenlerde geleceğe dair endişe yaratmaktadır. Değişen sistemlere göre gelecek hedefleri ve beklentileri de değişen öğrenciler belirsizlik hissi yaşamaktadır. Bütün bu belirsizlik ve umutsuzluk durumlarının ergenlerde var olan gelecek kaygısı ve gelecek beklentisini açıkladığı düşünülmektedir (Konate ve Ergin, 2018; Nurmi, 2001). Bu çalışmada da ergenler için anne baba bağlanma düzeyi ve stili, öz-denetim düzeyi arasındaki ilişki incelenmeye çalışılacaktır. Bunların yanı sıra ergenlerde gelecek kaygısı ve gelecek beklentisi ile bütün bu değişkenlerin farklı sosyodemografik faktörlerle ilişkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problem maddesi ‘Ergenlerde (14-18) anne babaya bağlanma stili ile gelecek beklentisi ve özdenetim arasında bir ilişki var mıdır?’ olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları arasında öğrencilerin;

- Cinsiyetlerine açısından,
- Okul türleri açısından,
- Devam ettikleri sınıf düzeyleri açısından
- Sahip oldukları kardeş sayıları açısından
- Anne-babalarının eğitim durumları açısından
- Ailesinin ortalama aylık gelirleri açısından
- Anne-babalarının tutumları açısından
- Anne-baba ilişkileri açısından anlamlı farklılık vardır.

2. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları arasında;

- Katılımcı tüm öğrenciler bağlamında
- Devam edilen okul türüne bağlamında
- Öğrencilerin cinsiyetleri bağlamında anlamlı ilişki vardır.

3. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ile öğrencilerin;

- Yaşları arasında
- Yılsonu not ortalamaları arasında anlamlı ilişki vardır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

- Kayseri ili Kocasinan ilçesinde bulunan devlet ve özel okullardan tabakalı örneklem yoluyla seçilen liselerden 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerine uygulanacak olan bu çalışmada araştırma örnekleminin evreni temsil edeceği düşünölmektedir. Bu okullar farklı okul türlerinden seçilerek öğrencilerin akademik puan anlamında, farklı sosyo-ekonomik düzeyler bakımından, değişik bölgelerden değişik hayat görüşü açısından farklılaşması beklenmektedir. Bu farklılaşma istatistiksel anlamda yorum ve bulgular kısmında araştırmaya çeşitlilik katacaktır.

- Araştırmaya katılacak öğrencilerden tüm cevapları samimi ve yansız olarak alınması için gereken önem gösterilecektir.
- Araştırmada kullanılması planlanan ölçekler istatistiksel olarak güvenilir veri araçlarıdır.

1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

- Yapılan araştırma 2018–2019 Eğitim-Öğretim yılı I. ve II. Döneminde Kayseri Kocasinan II. Eğitim Bölgesinden seçilen 1 Fen Lisesi, 1 Meslek Lisesi, 1 İmam Hatip Lisesi ve 1 de Özel Okul olmak üzere 4 farklı liseden 291 tane 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencisi ile sınırlıdır.
- Bu araştırma belli bir zaman dilimi ile sınırlı bir araştırmadır.
- Araştırmanın veri toplama araçları kendi-bildirim yani öz-bildirim yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırmada öğrenci hakkında aileden, öğretmenlerden veya okul idaresinden bir bilgi alınmamıştır.
- Araştırmada incelenen bağlanma, “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği”nin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.
- Araştırmada incelenen saldırganlık düzeyi, “Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği”nin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.
- Araştırmada incelenen saldırganlık düzeyi, “Ergenlerde Gelecek Beklentileri Ölçeği”nin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.
- Yapılan alan yazında bağlanma stillerinin çok boyutlu bir değişken olduğu görülmüştür. Özellikle gelecekte anne-baba beyanlarının olduğu, bebeklik ve çocukluktan bilgilerin dâhil olduğu, ergen için aile ve sosyal faktörlerin de göz önüne alındığı daha kapsamlı araştırma yapılmaması da bir diğer sınırlılık olarak ele alınabilir.

1.5 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri ile öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi arasındaki ilişki araştırılmak istenmiştir. Farklı demografik değişkenlere göre, farklı sosyo-ekonomik ve okul türlerine göre gibi değişkenlerle; yapılan alan yazı incelemesi ve karşılaştırması ile literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu genel amaç ele alınarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları arasında öğrencilerin;

- Cinsiyetlerine açısından,
- Okul türleri açısından,
- Devam ettikleri sınıf düzeyleri açısından
- Sahip oldukları kardeş sayıları açısından
- Anne-babalarının eğitim durumları açısından
- Ailesinin ortalama aylık gelirleri açısından
- Anne-babalarının tutumları açısından
- Anne-baba ilişkileri açısından anlamlı farklılık var mıdır?

2. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları arasında;

- Katılımcı tüm öğrenciler bağlamında
- Devam edilen okul türüne bağlamında
- Öğrencilerin cinsiyetleri bağlamında anlamlı ilişki var mıdır?

3. Öğrencilerin anne babaya bağlılık stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ile öğrencilerin;

- Yaşları arasında
- Yıllık not ortalamaları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

1.6. Araştırmanın Arka Planı

Bağlanma erken çocukluk hatta bebeklik döneminden itibaren gelişen, anne veya bakım verenle birey arasında olan çok özel ve önemli bir olgudur. Bağlanma bireyin bebekliğin itibaren gelişir ve kişinin bütün hayat kalitesini etkiler. Çünkü bebeklikte verilen dönütler, görülen ilgi ve şefkat, ihtiyaç durumlarında alınan geri bildirimler bağlanma stilini oluşturur. Ainsworth'e göre 3 tip bağlanma stili vardır. Bunlar güvenli, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stilidir (Akt. Koyuncu, 2017). Anne veya bakım veren kişinin tutarlı, sevgi dolu ve güven veren davranışları bebeklik döneminde güvenli

bağlanmanın temelini oluşturur. Anneyle güvenli bağlanma geliştiren bebeklerin çocukluk döneminde sosyal ilişkilerinin daha kaliteli ve sağlıklı olduğu, kriz yönetimi ve problem çözme durumlarında diğer bağlanma stillerine göre daha başarılı olduğu görülmektedir. Ayrıca arkadaş gruplarıyla daha pozitif bağlar kurduğu izlenmektedir (Raikes vd. 2008). Yapılan çalışmalarda güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin farklı kişilik özelliklerinde de daha olumlu ve daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermiştir. Bunlardan bir tanesi öz-denetim kavramıdır. Özdenetim puanı kişinin hayatı boyunca kendi sınırlarını çizerek hedeflerine ulaşma konusundaki en büyük disiplin ve iç denetim mekanizmasıdır. Yapılan çalışmalarda özdenetim puanı yüksek ergenlerin daha az suça karışma oranının olduğunu, daha az madde ve yeme bozukluğuna sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca akademik başarı, benlik saygısı, sosyal ilişkiler gibi kişinin hayatındaki amaçlarına götürecektür kriterler de öz-denetim becerisi ile ilgilidir. Hedef ve amaç belirlemede, geleceğe dair olumlu içgörü sahibi olmak da gelecek beklentisi kavramı ile ilgilidir.

Kişinin yetişkin olma sürecinde en önemli dönemlerden biri olan ergenlikte bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi önemli kavramlardır. Bu çalışmada da Kayseri’de öğrenim gören lise öğrencilerinin değişik sosyodemografik faktörlerle bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır.

1.7. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

İnsan sosyal bir varlıktır. Hayatı boyunca ailesi ve insanlarla kuracağı sosyal ilişkilerde ilk yıllarda bakım veren ile kurduğu bağlanma stili çok önem taşımaktadır. Yapılan çalışmalar ergenlik döneminde depresyon ve intihar oranlarının güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerde daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır. Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin sosyal ilişkilerde, akran ve diğer bireylerle uyumlu yaşam konusunda davranış denetimi konusunda daha başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bağlanma ve bağlanma stilleri yurtdışı literatüründe ve ülkemizde çok fazla çalışılan konulardan biridir. Bowlby (1982) ve arkadaşları tarafından araştırılmaya başlanan bağlanma kavramı ile ilgili kayda değer sonuçlar elde edilmektedir. Sümer ve arkadaşları, bağlanma konusunda önemli ölççeklerin uyarlanması ve bağlanma ile ilişkili kavramların çalışılması konusunda değerli çalışmalar yapmaktadır (Koyuncu, 2017).

Bağlanma konusunda ülkemizde yapılan önemli çalışmalardan biri Hortaçsu ve Cesur (1993) tarafından yapılan çalışmadır. Ayrıca Alp ve Orhan tarafından (1999) yılında yapılan çalışmada İlişki Anketi uygulanmış ve bağlanma ile anksiyete arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur (Akt. Keser, 2006).

Ergenlik dönemi ülkemizde ortaöğretim eğitim öğretim dönemine denk gelmektedir. Bireyin meslek seçimi ile ilgili adımlar attığı, geleceğe dair hedeflerini belirlediği en önemli dönemdir. Eğer ergen geleceğe dair pozitif beklentilere sahip olursa riskli davranışları sergileme olasılığı da o kadar az olur. Çünkü ergenlik riskli davranışların yüksek görüldüğü; bağımlılık, madde kullanımı gibi zararlı davranışların ortaya çıkabileceği bir durumdur. Ayrıca geleceğe dair pozitif bakış açısı ve olumlu beklenti içinde olmak akran ilişkilerinde, karar almada, sosyal yaşantıda da daha başarılı olduğu görülmektedir (Akt. Topaktaş, 2015). Ülkemizde ergenlik döneminde gelecek beklentisi kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar sayılı olmakla birlikte; ergenlik döneminde gelecek beklenti kavramı birçok farklı kavram ve olgu ile ilişkili olduğu için son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

1.8 Tanımlar

Bağlanma, Genel bir tanım olarak birey için erken çocuklukta yakınlık aramak, güvenli sığınak ve güvenli üs olmak üzere üç temel görevi olan ve birey için yaşam kalitesini etkileyen bir sistemdir. (Bowlby, 1982).

Öz-denetim, Birçok farklı kuramcı ve araştırmacı tarafından çok boyutlu olarak tanımlanan bir kavramdır. Bireyin içinde bulunduğu durum ve yerine getirmek istediği hal ve hareketleri kendi dünyasına oryante ederek; amaca yönelik olarak yapması; istediği zamanlarda bu akışı duraklatabilmesi veya öteleyebilmesi, eylemlerin ne aralıklarla yapılacağını belirleyebilme, ayarlayabilme ve şekillendirebilme yetenek ve disiplinine 'Öz-denetim' adı verilir (Akt. Mazılı, 2019).

Gelecek Beklentisi, İnsanın hayatta alacağı kararlar ve atacağı adımlar konusunda kritik bir konumda olan isteklendirme kaynağıdır. Kişinin yaşamayı planladığı olay veya durumlarla ilgili bilişsel olarak tasarladığı şemalarıdır (Şimşek, 2011).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ergenlik

Bilimsel çalışmalarda çok fazla ele alınan konulardan biri olan ergenlik; uzun yıllardır psikolojinin çalışma alanlarından biridir. Ergenlik dönemi birçok kuramcı tarafından farklı açılardan tanımlanan çok boyutlu bir süreçtir (Dinçel, 2006).

Ergen kelimesi İngilizcede ‘Adolescent’ kelimesi olarak geçmektedir. Latince bir kelime olan ‘Adolescence’ kelimesinin kökünden gelen adolescent (ergen) kelimesi durum belirtmekten ziyade prosese işaret eder (Yavuzer, 1993).

Ergenlik dönemiyle ilgili bilimsel olarak yapılan ilk çalışma G. Stanley Hall’ın çalışmasıdır. ‘Adolescence’ isimli ergenlik hakkındaki iki ciltlik bu kitap 1904 yılında yayınlanmıştır (Ekşi, 1990). Hall’ a göre ergenlik dönemi fırtına ve stres dönemidir ve bireyin tepkileri ve değerlerinin çatışması sonucunda stres yaşanır (Kulaksızoğlu, 1998; Ekşi, 1990).

Bu yaşanan stres; ergenlikteki ilkel tepkiler ve insani olan değerler arasındaki zıtlıktan doğmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998). Ergenliğin içsel olarak karışıklık ve çatışma dönemi olduğunu da ilk vurgulayan Hall’dır. Psikoloji alanında çalışma yapan Jones ve Ruba ve diğer bazı düşünürler de Hall’in düşüncelerine katılarak ergenliği ikinci bir doğum olarak görmüşlerdir (Ekşi, 1990).

Psikanaliz döneminde daha çok çocukluk dönemine odaklanılmış ve ergenlik geri planda kalmıştır. Ergenlik dönemiyle ilgili çalışmalar 1930’lu yıllarda tekrar önem kazanmıştır. Bu çalışmalara yön veren kişi ise çocuk analisti olan Anna Freud’tur. Anna Freud’un öncülük yaptığı psikanalitik görüşe göre; çocukluk dönemleri ile ilgili bütün geçmiş çatışmalar ergenlik döneminde tekrar canlanır (Ekşi, 1990). Ona göre; ergen içsel çatışmalarıyla baş ederken bir yandan da ebeveyninden ayrılmaya ve özerkliğini kazanmaya çalışmaktadır. Bu yüzden ergenlik çatışmaların, kaygı ve stresin bulunduğu bir dönemdir (Varan, 1997).

Başka bir psikanalizci düşünür olan Geleerd’e göre ergenlikte olay çıkarmayan ve bir bozukluk hissetmeyen kişi konusunda daha çok endişelenilmesi gerekmektedir. Ayrıca ergen egosu travmalara karşı hassastır, hemen etkilenir. Bu sebeple ergenin bunalım hissetmesi hem normal hem de olgunlaşması için gerekli olduğunu düşünmüştür (Geleerd, 1957).Gelişim kuramcısı olan Piaget’e göre ise ergenlik biçimsel işlemler

dönemidir. Bu dönemde ergen; soyut olarak düşünebilir, fikirlerini biçimsel, mantıklı ve sistematik olarak işleyebilir (Keating; Akt. Örgen, 1995). Ergen ve yetişkin düşüncesinin şimdi ve buradayı kapsamakla birlikte hali hazırda olmayan olasılıkları da değerlendirme ve incelemeye yönelik eğilim ve kabiliyetin ergenlik döneminde ortaya çıktığını belirtmektedir (Örgen, 1995).

Kişilerarası ilişkiler kuramının öncülerinden Sullivan'a göre ergenlik bir cehennemdir. Bu tanımın nedeni ise kültürel olarak bir engellenmeyle karşılaşır. Ergenlik döneminde olan birey; var olan cinsel ilgiyi karşı cinse aktarmada kültürel olarak bir engellenmeyle karşılaşır. Sullivan ergenliği kişilerarası ilişkilerdeki değişikliklere göre üç döneme ayırmıştır. Bunlardan birincisi; kendi cinsinden bir arkadaşına ihtiyaç duyduğu, arkadaşlık kurarak çevresinden görünüş ve toplumdaki yeri hakkında bilgi aldığı ön ergenliktir (Gençtan; Akt. Özbay, 2000).

İkinci kısım erken ergenliktir. Burada ergende aynı cinsle olan arkadaşlıklar devam etse de karşı cinse yönelik cinsel ilgi ortaya çıkar. Ergen hissettiği bu cinsel ilgiyi toplumun bakışından dolayı karşı cinse aktarmakta güçlük çeker. İlişkileri anlamsızlaşır, yaşadığı bu duyguyu reddedebilir veya nesne ayırımı yapar (Gençtan, 1990; Özbay ve Öztürk, 1992). Sonuncu dönem ise geç ergenliktir. Bu dönem kişinin cinsel davranışına dair tercih yaptığı, hayatına dair görev ve sorumluluklar üstlendiği dönemdir (Gençtan, 1995).

Senemoğlu (2012); ergenliği ön ergenlik döneminde ortaya çıkan değişim ve büyümeye adaptasyon süreci olarak görmektedir. Ergenlikte o da ön ve son ergenlikten bahseder. Ön ergenlik; fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişimlerin süratli bir şekilde geliştiği bir dönemdir.

Son ergenlik ise; yetişkin olmadan önce hayata dair fırsat, sorumluluk ve tercihlerine geçtiği bir dönem olarak tanımlanmıştır.

Kısacası ergenliğin yetişkin olmada kritik bir aşama olmasında fiziksel bir değişimin yanında psikolojik ve sosyal değişimler de yer alır. Ergenliği ele alan her model ergenlik için farklı görevler kümesi tanımlar. Freud ergenlik döneminde psikoseksüel gelişime odaklanırken, Piaget bilişsel gelişime odaklanmıştır. Erikson ise ergenlikte yaşanan gerilimleri gelişim üzerinde anahtar olarak tanımlamıştır. Bütün bu yaklaşımların hepsini içine alan biyopsikososyal yaklaşım da vardır (Deborah, 2005).

2.2. Ergenlik Döneminde Ebeveyn-Ergen İlişkisi

Ergenlik döneminde en çok ilgilenilen psikososyal konulardan birisi de ana baba ile iletişim ve ergenin ebeveynleri ile aralarındaki ilişkidir. Uzun zamandan beridir bilindiği üzere ergenlik döneminde ergen ile anne baba arasında oluşan bağın çoğunlukla ömür boyu sürdüğü kabul edilir (Noller, 1995; Grotevant, 1998).

Ergen içinde bulunduğu dönemde hem bireysel özerkliğini sınar hem de sosyal çevresinde yer edinerek akranlarıyla ve diğer bireylerle ilişki kurar. Bu süreçte halen anne babaya bağımlı olmakla birlikte çevresiyle olumlu ilişkiler sürdürebilen bir birey olma amacı güder. Bu güdü sağlıklı bir ilerlemenin parçasıdır (Ergün, 2008).

Fırtınalı ve çalkantılı olan bu dönem; ergenin çocukluktan itibaren getirdiği kişilik özellikleri ve anne baba ilişkilerinin etkisi altındadır. Zira 1960'larda yapılan çalışmalarda psikologlar tarafından gençlere projektif testler uygulanmış ve ergenliğin ayrı bir kişilik olmadığı, çocukluktan itibaren gelişen bir kişilik yapısı olduğu görüşünde birleşmişlerdir (Weiner, 1982). Dönemin ünlü psikanalistlerinden olan Klein de ergenlik öncesi yıllarda yaşanan odipal çatışmanın basit bir yinelemesi olarak görmüştür (Parman, 1998). Bu sebeple kendine ait bir dünya yaratma çalışmasında olan ergen ilk çocukluk hatta bebeklik yıllarından kurmuş olduğu anne baba bağlanma ve ilişki düzeyine bağlı olarak yetişkinliğe adım atar. Freud'a göre insan yavrusu doğduğunda diğer canlıların yavrularıyla kıyaslanacak olursa; çok daha zayıf ve çaresizdir. Birçok memeli hayvanın yavrusu doğduğundan itibaren ya da kısa zamanda özerkliğine kavuşur. Hayat şartlarında kendi başının çaresine bakabilir. İnsan yavrusu ise birkaç yılda kısmen belli bir özerkliğe kavuşur. Freud buna "temel çaresizlik" adını vermiştir. Bu tanımlama anne baba bakımının çocuk için yaşamsal olduğunu vurgular, ayrıca çocuk bu acizliğin farkındadır ve kendisine bakım veren kişilere büyük bir tutkuyla bağlanır (Parman, 2012). Bu bağlanma ve ilişki zamanla ilerler ve ergenlikte de devam eder. Ergenlikte ise temel ihtiyaçları karşılamaktan ziyade ebeveynlerin iyi birer yol gösterici olması, ergenin bulunduğu zorlu dönemde ergene destek olması büyük önem taşımaktadır. Çünkü ergenlik genç bireyler için sadece fiziksel değil aynı zamanda duygusal ve zihinsel olarak da zorlu bir gelişim sürecidir. Anne baba ve arkadaşların desteği bu dönem için çok önemlidir (Geill, 2016). Bu yüzden ergenin çevresine uyum sağlama, karşılaştığı sorunlarla baş etme, sosyal çevre ve ilişkiler geliştirme noktasında önceki dönemlerinde kurulmuş olan sağlıklı ilişki boyutları oldukça önem taşır.

Ergenliği bir ayrılma birleşme süreci olarak tanımlayan Mahler (1979) Birleşmeyi de ilk 3 yaşta nesne sürekliliğinin oluşması ile ifade eder. Bloss (1979) da ergenliği ikinci bir ayrılma bireyleşme dönemi olarak tanımlamaktadır. Bireyleşme ergenin tek, bireysel bir kimlik yaratma mücadelesidir. Ergenlik ve aile ile ilgili yeni görüşler; ergenlikte anne baba bağlarının koptuğunu değil tekrar gözden geçirildiğini öne sürmektedir. Çocuklukta ebeveynin lehine olan bu düzenin demokratik, karşılıklı bir akran ilişkisine evrildiğini ve yetişkinliğe aktarılacak yeni bir boyut kazandığı dönem olduğunu belirtmektedir (Tamer, 2005).

Ergenlik dönemi bilişsel ve sosyal gelişimlerle ilgili yeni problemlerin yaşandığı, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir değişim sürecidir. Çocuk bu dönemde iniş ve çıkışlar yaşar, ebeveynler de bu iniş çıkışlardan etkilenir. Ancak aile içindeki iletişim ve anne-baba ile ergen arasındaki duygusal dünya ne kadar olumlu ve etkili ise ergenin bu sallantılardan en az etki ile kurtulması da o kadar mümkündür. Bu yüzden ebeveynler ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkisi, ebeveynlik tarzı, pozitif iletişim gibi etmenler ergenlikten yetişkinliğe giden yolda daha ılımlı bir geçiş sağlar (Steinberg ve Silk, 2002).

Ergenlerin toplumsal huzursuzluklarının yanında hem yetişkin hem de akran dünyasında da sorunlar görülmektedir. Akran gruplarında yer edinmek ve söz sahibi olmak ergen için önemli bir kriterdir. Bu yüzden de sözlü çatışma ve büyüklük için rol denemeleri sık sık görülebilir. Genel olarak ergen sorunlarının yarısına yakını kişilerarası ilişkiler, duygular, aile ilişkileri gibi konular üzerinde yoğunlaşır. Bu alanlarda da genelde kızlar erkeklere göre daha sorunlu ve huzursuz olabilmektedir (Onur, 1995).

2.2.1. Ergenlik Döneminde Aile

Aile; ergenlerin içinde bulunduğu gelişim sürecini başarıyla tamamlamalarını sağlayan, aynı zamanda sosyal ekonomik ve kültürel faktörlerle çocuklarına destek veren ve onlara katkı sağlayan bir kurumdur (Olson, 2000). Sosyal uyum açısından bireyin gelişimindeki temellerden biri duygusal ve bilişsel gelişimdir. Bu gelişimlerin yanı sıra aile ve aile içi etkileşim de sosyal uyumu etkilemektedir. Aile içi etkileşim ailedeki duygusal ortam olarak tanımlanmıştır (Cummings ve Cummings, 2002).

Ailenin yaşamın ilk yıllarından itibaren bebek için bağlanma örüntüsü yönünden de önemi büyüktür. Temel bakıcı (anne, baba vs.) ile bebek arasında gelişen bağlanma

şeklinin bireyin ilerleyen dönemlerinde özellikle ergenlik çağında ruh sağlığı üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Son zamanlarda ergen ve yetişkinlerde bağlanmanın rolü ile ilgili yapılan çalışmalarda hayatın ilk yıllarında annenin çocuğa verdiği dönütlere bağlı olarak oluşan modelin sonraki yıllarda da bireyin yakın kişiler arası ilişkiler için bir çekirdek model niteliği olduğu ortaya konmaktadır (Allen ve Ark, 2002).

Aile; erken çocukluk dönemlerinden itibaren çocuğun sosyal çevreye hazırlanmasında öncülük eden bir kurumdur. Anne-baba, kardeş vs. olan bireylerle olan iletişim ve ilişki zamanla diğer toplumsal ilişkilerle etkileşir ve genişler. Birçok gelişim kuramcısına göre erken çocuklukta yaşanan ve kurulan ilişki; bireyin gelecek yaşantısında, ergenliğinde ve yetişkinliğinde önemli bir rol oynar. Bu ilişkinin olumlu veya olumsuz etkileri Freud, Erikson, Adler gibi kuramcılara göre ömür boyu devam edebilir. Eğer çocukla erken dönemlerde yeterince ilgilenilmez, gerekli sevgi gösterilmez, olumlu bir ilişki geliştirilmezse bu olumsuz etkiler yetişkinlikte de devam edebilir (Can, 2008).

Ergenlik dönemi anne baba ile bağlanma ilişkisinin başkalaşmaya başladığı bir dönemdir. Ergenin bağlanma süreciyle ilgili yapılan araştırmalarda çocukta temel bağlanma unsuru olan annenin bu süreçte birey üzerindeki etkililiğinin azaldığı görülmektedir. Bu dönemde ergenin bağlanmaya dair inançları ve duyguları akran çevresinde oluşmaya başlamaktadır (Çam ve Keskin, 2007). Onur (1995)' e göre ise bu dönemde ergenin büyüyen benlik ve oluşan kişiliğinin üzerinde ailenin etkisi yadsınamayacak düzeyde devam etmektedir. Bu etkinin tarzı, yoğunluğu, ne derece sağlıklı olduğu ergenin yetişkinliğe geçişinde önemli bir yer tutmaktadır (Onur, 1995).

Siegel (2013), ergenliği kimlik oluşturmaya çalışılan, bunu yaparken de hem bilişsel-dürtüsel hem de bedensel olarak gelişme ve değişmeye çalışılan dönem olarak tanımlar. Bu dönemde belli bir aile, sosyal çevre ve kültür ortamında bulunan genç bireyin kazanacakları tecrübelerde, artan duygusal durum ve zamanlarda, kendisine sosyal bir çevre kurup sosyalleşmesini sağlamakta desteklenmesi gerekmektedir. Burada da önemli ve kilit nokta anne baba yani ailedir (Siegel, 2013).

2.3. Bağlanma Kuramsal Çerçeve

Bağlanma kuramı; anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok kuram ve modele göre, çocuğun gelişiminde anne-baba etkisine diğer kuramlara

nazaran daha çok vurgu yapmaktadır (Kocayörük, 2009). Bağlanma, hayatta ilk günlerden itibaren başlayan, kişinin insanlarla etkileşimi sonucu gelişen duygusal ağırlığı yüksek bir durumdur. Çocuk ve kendisine bakım veren kişi arasında gelişen; çocuğun bakım veren kişiye yakınlık hissetmesi ve yokluğunda o kişiyi araması ile kendini gösteren bilhassa stres durumlarında öne çıkan bir bağdır. Bu bağ dayanıklılığı ve sürekliliği olan bir bağ olarak da kişinin yaşamında önemli bir yer edinir (Ainsworth, 1997).

Bağlanma kuramı ilk olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) bir çocuk psikanalisti olan Bowlby'den sokakta yaşayan çocukların ruh sağlığı üzerine bir tebliğ istemesi üzerine, Bowlby bu konuda bir araştırma ve çalışma yapmıştır. Bowlby'nin yayınladığı '44 çocuk hırsız; kimlikleri ve yaşamları.' adlı çalışmasında çocukluğun ilk 3 yılında anne veya bakıcı yoksunluğu yaşayan çocuklarda yoksunluk yaşamayan çocuklara göre fiziksel ve ruhsal hastalık riskinin arttığı görülmüştür (Akdağ, 2011). Bağlanma kuramının tohumları bu bildiri ile başlamış ve Bowlby'nin çocuklarla çalışırken anne bakımından yoksun kalmanın ileriki yaşamında olumsuz sonuçlar doğurduğunu fark etmesiyle atılmıştır. Bu kuram ilk olarak John Bowlby ve Mary Ainsworth tarafından; kişideki anksiyete, depresyon, öfke, kişilik bozuklukları gibi rahatsızlıkların sebeplerini açıklayabilmek için geliştirilmiştir (Bretherton, 1992).

Bowlby; destekleyici ve koruyucu bir insanla bağlılık oluşturma ihtiyacımıza 'Bağlanma İlişkileri' adını verir. Bowlby annesinden ayrılan çocukların bu ayrılığa verdiği tepkiler üzerinde çalışmıştır. Bazı çocuklar ayrılıkla başa çıkarken bazı çocuklar ağlayarak tepki vermişlerdir. Ağlayarak tepki veren veya hiç tepki vermeyen çocuklar dışında umutsuzluğa kapılıp annesi geldiğinde ona yaklaşmayarak tepki gösteren çocuklar da olmuştur (Burger, 2006).

2.4. Bağlanma Stilleri

Bağlanma stilleri ilk olarak bireyin kendi ve çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkisine, pozitif veya negatif yaklaşımları göz önüne alınarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Ainsworth ve arkadaşları (1978) bağlanmayı güvenli, kaygılı ve kaçınan olarak 3 farklı stilde tanımlamıştır. Daha sonra 1986 yıllarında Solomon ve Main tarafından yapılan çalışmalarda bu stillere 'Kararsız bağlanma' kategorisi de eklenerek 4 farklı stilde model oluşturulmuştur (Solomon ve Main, 1986; Akt. Akbay, 2015).

Ainsworth (1978); çocuklar üzerinde gözlem ve araştırmalar yaparak bağlanma kuramına katkıda bulunmuştur. Ona göre bağlanmanın olabilmesi için anne ile çocuk arasında kurulan bağın duygu yüklü olması, devamlılığının olması, annenin yoksunluğunda çocuğun kaygı ve stres yaşaması, annenin tekrar çocuğun yanına geldiğinde hoşnutluk hissedilmesi gerekmektedir. Bu anne-çocuk arasında var olan bağ karşılıklıdır (Goulet ve ark. 1998). Ainsworth (1978) bebek ve annelerini gözlemleyerek 3 tip farklı davranış örüntüsü ortaya koymuştur. Bunlar; Güvenli bağlanma, Dirençli/Kararsız bağlanma ve Kaçınan bağlanma türüdür. Güvenli anne çocuk ilişkisinde annelerin çocuklarına karşı ilgili olduğu ve annenin çocuğun yanından gitse bile tekrar döneceğini bilen bir çocuk vardır. Kaygılı-kararsız hissedilen çocukta ise anne çocuğa karşı duyarlı değildir. Anne çocuktan ayrıldığı zaman çocukta kaygı düzeyi artar ve çevresindeki bireyler onu sakinleştiremez. Üçüncü bağlanma stili olan kaçınmacı stilde ise anneye ilgi yoksunluğu vardır. Annenin yoksunluğunda tepki vermeyen çocuk anne geldiğinde de anneye karşı alakalı davranışlar sergilemediği görülmüştür (Burger, 2006).

Bağlanma kuramı ile ilgilenen kuramcı ve araştırmacılar; bireyin yetişkinlik hayatında sosyal çevresi ve diğer insanlarla kuracağı ilişkilerin ve bağın kalitesini, beklentilerini, niteliğini belirleyen şeyin kişinin erken dönemlerinde anne veya bakım verenle kurduğu bağlanma ilişkisi olduğunu kabul eder (Tüzün ve Sayar, 2006). Bağlanma kuramcıları, nesne ilişkileri kuramcıları gibi anne baba ve çocuk arasında gelişen bağın çocuğun ileriki yaşamında da etkili olduğunu öne sürmüştür. Hayatta bizi yetiştiren ve bakım veren kişilerle olan tecrübelerimiz ilerideki ilişkilerimizin temelini oluşturur. Ebeveynlerden sevgi ve güven gören çocuk diğer bireyleri ve sosyal çevreyi de bir sevgi ve güven kaynağı olarak görecektir. Bağlanma kuramcıları nesne ilişkileri kuramcılarından, nesne ilişkileri kuramcıları da psikanalitik görüşten etkilenmiştir. Bu sebeple bağlanma kuramcıları var olan bağlanma ilişkilerimizin zihinsel modellerinin büyük oranda bilinçaltımızda olduğunu söyler (Burger, 2006).

2.4.1. Güvenli Bağlanma

Güvenli bağlanmaya sahip çocukların bakım veren kişi giderken olağan bir stres yaşadıkları, anne veya bakım veren kişi çocuğa geri döndüğünde ise mutlu bir tepki verdikleri görülmüştür. Yapılan gözlemlerde bu bebeklerin tanımadıkları insanlarda kaçmadıkları, onların kucaklarına rahatlıkla geldikleri gözlemlenmiştir (Santrock,

2016). Bu çocuklar ilerde kendilerini sevilmeye layık görür, bağımsız bir birey olurken bir yandan da başkalarına bağlanma konusunda sorun yaşamazlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Eğer anne baba çocuğun ihtiyaçlarına karşı hassas ve esnek ise çocukta güvenli bir benlik duygusu gelişir. İlerleyen yaşlarda ve özellikle ergenlikte keşiflerini gerçekleştirebilecek olan bağımsızlık ve güveni kazanmış olurlar. Böylelikle güvenli bağlanma biçimi gerçekleşmiş olur (Tomley, 2017; çev. Çetinkasap, 2017). Sümer ve Güngör (1999) bakım veren kişiye güvenli bağlanan çocukların yalnız bırakıldığında kısmi bir huzursuzluk hissettiği, bakım veren kişi ile birleştiğinde ise kolaylıkla dinginleşip sosyal çevreyi keşfetmeye devam ettiğini söylemiştir. Bu tür bir bağın gelişmesi için çocuğun aldığı tepkilerin sekteye uğramaması, bakım veren kişinin duyarlı ve istenildiğinde ulaşılabilir bir kaynak olması gerekmektedir (Sümer ve Güngör, 1999). Güvenli bağlanma sağlandığı zaman, bebek her ihtiyaç duyduğunda bakım verene ulaştığı zaman zihinselleştirme becerisi de gelişmiş olur. Bakım veren kişi üzerinden kendi zihinsel durumu üzerinden çıkarım yapan bebeğin; sağlıklı ve doğru zihinselleştirme becerisi oluşur. Bu kapasite çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikte de devam eder (Fonagy ve Target, 1996). Zihinselleştirme becerisi bireyin hem kendisi hem de başka kişilerin hissettiklerini, eylemlerini anlama ve bu durumların sebep ve amaçlarını ayırt edebilme yeteneğidir (Yektaş, 2018).

2.4.2. Kaygılı-Kararsız Bağlanma

Hazan ve Shaver 'in modellediği kaygılı-kararsız bağlanma stili saplantılı bağlanma stili olarak da tanımlanmıştır. Bu stilde çocuk için olumsuz ve negatif olan şey kendi benlik imajıdır. Bakım veren ve çevre imgesi ise çocuk tarafında olumlu olarak kabul edilir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu sınıftaki çocuklar anneleri yanlarından gittiği zaman olağan dışı bir stres, gerilim ve öfke hisseder. Çevredeki herhangi biri ile çok fazla irtibat kurmayan bu çocuklar eğer kaçınan bağlanma stiline sahip ise daha rahat davranmakta ancak anne geldikten sonra da ilgi ve odağını anneye yönlendirememektedir. Kaygılı çocuk anne ile birleştikten sonra sakinleşemez ve anneye sıkı sıkıya yapışır. Çevreyi reddeder (Sümer ve Güngör, 1999).

2.4.3. Kaçınan Bağlanma

Bağlanma stilinde bu modelde bağlanma stiline sahip çocuklar, bakım veren veya anne yanlarından ayrıldığında bu duruma ya tepkisiz kalmışlar ya da çok az tepki

göstermişlerdir. Bakım veren veya anne olmadığında da sosyal ortamdaki başka birine karşı alakasız tavırlar sergilediği, kimse ile bağlantı kurmadığı görülmüştür. Bağlanılan figür ortama tekrar döndüğünde çok fazla temas etmedikleri ve iletişime geçmedikleri görülmüştür. Çevre ile ilgilenmeye devam eden kaçınma stiline sahip çocuğun tepkisiz olduğu izlenmiştir. Bu stile sahip çocukların anneleri günlük yaşamda izlendiğinde çocuklarına karşı ihtiyaçları gidermeyen ve psikolojik olarak da bu ihtiyaçları reddettiği fark edilmiştir. Çocuğun bu ilgisiz şemayı öğrenmiş ve buna uygun olarak bağlanmayı reddedici davrandığı öne sürülmüştür (Hazan ve Shaver, 1994). Kaçınan çocuklar güvensizliklerini bakım verenden kaçarak sergiler. Anneden ayrılıştta gayet sakin olan çocukların anne geldiğinde uzaklaştırıcı ve reddedici tavırlar gösterdiği görülmüştür (Karen; Eder ve Mangelsdorf; Akt. Çakar, 2018).

Dördüncü bir bağlanma şekli 1980 yılında Solomon ve Main tarafından ortaya atılmıştır. 'Düzensiz Bağlanma' olarak tanımlanan bu bağlanma şeklinde kişi deneyimlerini anlamlandırmakta güçlük çeker, kurulan ikili ilişkilerde bir sıcak bir soğuktur. Yakınlıktan çekinir ve ilişkileri devam ettirmekte zorluk çeker. Kuralları önemsemeyen bu ilişki biçimi de ergenlik döneminde sıklıkla görülmektedir (Tomley, 2017; çev. Çetinkasap, 2017).

2.5. Ergenlerde Bağlanma ve Sosyal Yeterlilik

Ergen bireyin bağlanma süreci ve niteliği çevresiyle kurduğu sosyal ağın kalitesine bağlı olarak belirli bir model ile inşa olur. Bu içsel çalışma modeli benlikte yer alan bilinçli veya bilinçdışı ruhsal durumları ifade eder. İçsel çalışma modeli ergenin bağlanma unsurlarından etkilenir. Ergenliğin başında var olan bağlanma ilişkileri geçmişteki anne baba ilişkisinin niteliğini ortaya koymaktadır (Allen ve ark., 1989).

Bağlanma ilişkileri ergen bireyin kişisel özelliklerine bağlı olarak değişir. Ergen değişik kaygı ve endişe durumlarında bu duygularla baş edebilmek için farklı savunma mekanizmaları geliştirir. Ebeveynleri ile güvenli bağlanmanın gerçekleşmediği, tutarsız veya kaçınmacı bağlanmanın ön plana çıktığı durumlarda ergen; stres ve olumsuz durumlarla karşı karşıya kaldığında bununla baş edemez (Çam ve Keskin, 2007). Bu noktada çocuğun ergenlikte kişiliğinin gelişiminde aksaklık çıkmasına neden olacak 2 tür ebeveyn tutumu vardır. Birincisi çocuğu çok fazla koruyan ve kollayan, ikincisi ise ihmal eden ebeveyn tutumudur. Çok fazla önem ve özen gösterildiğinde çocuk

ergenlikte ve ileriki yaşamında stres durumlarıyla ve diğer sorunlarla başa çıkamamaktadır. İkinci tutum olan ihmalde ise ergenlikte soğuk ve her şeyden şüphelenen bir kişilik gelişir. Bu iki hata da güvenli bağlanmanın önünde bir engeldir (Burger, 2006).

Yapılan araştırmalara bakıldığında son 10 yılda ergenlik döneminde saldırganlığın arttığı görülmektedir. Bu saldırganlık çoğunlukla ergende zarar verici anti sosyal davranış veya anti sosyal bir davranışa mani olamamak şeklinde ortaya çıkan bir dürtü kontrol mekanizması problemidir. Bu davranışları gösteren ergenlerin değişik gelişimsel dönemlerinde problem yaşadığı, duygusal bir ağırlığın altında olduğu görülmektedir. Bu ergenlerde hayatının ilerleyen dönemlerinde de çoğunlukla kişilik sorunları ortaya çıkar, birçok problemle karşılaşılır. Bu gelişen depresif yapı ergende negatif duyguların gelişmesine neden olur. Bunlar kimseye güven duymayan, kimse tarafından değer verilmediğini düşünen ergenlerdir. Aslında bu depresif yapının altında güvensiz bir bağlanma ve kırılabilirlik duygusu yatmaktadır (Çam ve Keskin, 2007).

Ergenlerde bağlanma ile ilgili yapılan çalışmaların sonucunda bağlanma stillerinin önemi ortaya konmaktadır. Ebeveynlerine güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin duygu durumlarını daha rahatlıkla ifade ettikleri, anne-baba ile olan ilişkilerinde ve akran çevrelerinde diğer bağlanma stillerine sahip ergenlere göre daha az çatışma yaşadıkları görülmüştür (Ducharme, Doyle ve Markiewicz, 2002).

Ergenlik döneminde ergenin gelişen benliği üzerinde ebeveynlerinin yüksek bir tesiri vardır. Bu tesirin ne tarzda ve yoğunlukta olduğu; sağlıklı veya sağlıksız oluşu büyük oranda ergenin yetiştirildiği ebeveyn tutumuna ve buna bağlı olarak gelişen bağlanma stillerine bağlıdır (Adams; Akt. Onur, 1995).

Bağlanma stilleri ergenlik döneminde kişinin gelecek yaşamında olumlu ve olumsuz yönleri ile bulunan ve bireyin kendini ve başkalarını anlamlandırmasına yardımcı bir özelliktir (Dede, 2015).

2.6. Kişilik ve Kişilik Tanımları

Psikolojide her kuramcı kişiliği farklı şekilde tanımlamaya girişmiştir. Allport'un "Kişilik" kitabında kişilik; bireyin en çarpıcı niteliği olarak tanımlanmış ve kişinin dış dünyaya sağlayacağı uyumu belirleyen etmenlerin; kendi iç dünyasındaki dinamik düzenleyicileri olarak tanımlamıştır (Allport, 1955; Akt. Özmenler, 1995).

Kelime anlamı olarak kişilik sözcüğü tarihsel olarak “Persona” kelimesine dayanır. Persona sözcüğü Latince “maske” anlamına gelir. Bireye ait olan her nitelik ve sıfatı içeren kişilik kelimesi insanın hayata dair umutları, inançları, tutumları, sosyal hayatta edindiği yer ve sosyal hayata uyumu, giyim tarzı, dil seçimleri gibi birçok kavramı içerisinde barındırır (Köknel, 2015).

Kişilik bireyin kendine has, farklı zaman ve şartlarda duygu, düşünce ve tutum bütünlüğü olarak da tanımlanabilir. Kişiliğin içsel bir mekanizma olmasında ötürü bireyi dış dünyadan ayırır ve bireyi birey yapan nitelikleri kapsar. Bu, kendiyile ve çevresiyle olan ilişki türü birey için tutarlı ve yapılaşmış bir biçimdir. Farklı zaman ve ortamlara göre sabit kalan nitelikleri içerdiği için kararlı ve kökleşmiş bir sistemdir. Kişilik kendi içerisinde farklı birimler içeren bir örüntü mekanizmasıdır. Bu içsel mekanizma aynı zamanda kişinin sosyal çevresini ve kendinden başka birey ve nesnelere de kapsamaktadır. Bu kapsama da kişiliği süreklilik gösteren ve iç-dış dünyayla ilintili bir kavram olarak ortaya koyar (Pervin ve John, 2000).

Burger’e göre (2006) kişilik; bireyin dış dünya olarak nesnel şekilde izlenebilen hal, hareket ve tutumları ile kişinin sergilediği iç dünyasından kendi parçalarından oluşmaktadır. Bu tanımdan kişiliğin toplumsal yaşantıda bireysel olarak bir parça ve bir bütün oluşturduğu anlaşılmaktadır (Burger, 2006). Sevi de (2009), kişiliğin kalıtsal ve aktarımsal etmenlerden etkilendiğini ancak erken çocukluk döneminde bireyin ebeveynle olan etkileşiminin, var olan bağın kalitesinin ve dış dünya/ sosyal çevre unsurlarının da yadsınamaz bir yeri olduğunu aktarmıştır (Sevi, 2009).

Kişiliğin oluşumunda hem bireyin iç dünyasından gelen uyarıcıların hem de sosyal çevreyle kurulan etkileşim ve bu etkileşim sonundaki kazanımların etkisi vardır. Aynı zamanda genetik, anne-baba ile olan ilişki, toplumsal değer ve tutumlar gibi birçok faktör kişiliğin oluşumunda etkilidir (Aktaş, 2006).

Psikoloji dünyasında pek çok kuramcı kişiliği farklı boyutlarda ele almıştır. Allport tanımlamalarını -Bireyi içinde bulunduğu gruba- göre ve -Kendi içinde inceleme- olarak ele almıştır. O yıllarda Freud’un tanımladığı kişilik, daha çok birey ve dürtü odaklı olarak ele alınırken, psikolog olan Hans Eysenck kişiliğin biyolojik kısmını ele almıştır. O yıllarda kişilikle alakalı çalışmalarına devam eden Horney ise; biyolojik kısımlara ek olarak kişiliğin sosyal ve çevresel yönlerini ele almıştır. Davranışçı kuramın kişiliği tanımlarken sadece gözlemlenebilir ve nesnel özelliklere odaklanmasına karşın sosyal kuramcı olan Bandura kişiliğin zihinsel yönlerinin de eklenmesini savunmuştur. Psikanaliz ve davranışçı ekolün kuramcı ve araştırmacıları

kişiliğin olumsuz yönlerine, cinsel ve saldırgan dürtülerine, sadece görülebilir yönüne odaklanırken Maslow kişiliği daha pozitif yönleriyle ele almıştır. Kişiliğin daha sağlıklı ve olumlu olmasının nasıl olabileceği, bunun nasıl gerçekleşebileceği konusunda düşünceler ortaya atmıştır (Şenyuva, 2007).

Bağlanma kuramının en önemli temsilcisi ve kuramcısı olan Bowlby ise kişiliği anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki ve etkileşimin niteliğine bağlamıştır. Çocuğun erken dönemdeki ebeveynle olan ilişkisi ve yaşantısı bireyin kişiliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Güvenli bağlanma geliştiren kişilerin kişilik özellikleri daha olumlu, kendini sevmeye ve sevmeye daha layık bulma şeklinde iken saplantılı bağlanma tarzı geliştiren bireylerin kişiliği daha negatif bir benlik ve kopamayan türde ilişki şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kaygılı- kararsız bağlanma örüntüsüne sahip bireyler ise kişilik olarak daha çok çekingen, çevresine güvensizlik hissedilen bireyler olarak tanımlanmaktadır (Soygüt, 2004).

Kişiliğin gelişmesi olgunlaşma ve toplumsallaşmanın birbirlerine etki etmesiyle gelişir. Olgunlaşma evrimsel bir yol izleyen, bireyselleşme-toplumsallaşma ise kişinin hayata dair öğrenmelerine bağlı olan süreçlerdir. Ancak kişilik gelişiminde biyolojik, bilişsel ve duygusal özellikleri; yaşamda karşılaşılan problemlere karşı geliştirilen savunma mekanizmalarını biyopsikososyal olarak bir başlık altında değerlendirmek daha sağlıklı bir bakış açısı olacaktır (Öztürk ve Uluşahin, 2011).

2.6.1. Ergenlikte Kişilik Özellikleri

Kimlik duygusu kişide cinsel, sosyal, akademik hayat, ailesel vb. gibi pek çok noktadan ele alınabilir. Ergenlik sürecinde farklı sebeplerle bu dönemi sağlıklı atlatamayan kişiler kimlik kargaşası yaşayabilir. Kimlik edinimi dönemi de ergenlik dönemiyle denk gelmektedir. Eğer bu dönem sağlıklı olarak atlatılır ise; kişide diğer bireylerle iletişim ve ilişki kurabilme, bu ilişkiyi devam ettirme, kendine dair seçimler yapabilme ve en önemlisi bağlanma ve aidiyet duygusunun oluşturabilmesi beklenir (Derman,2008).

Ergenlikte kişi sadece bedensel ve hormonal anlamda değişmemektedir. Hızla gelişen bedensel, hormonal gelişim ve dürtüler sürerken; bir yandan da ebeveynlerine bağlılık ve bağlanma örüntüsü gelişmektedir. Bu dönemde kişiliği tam olarak rayına oturmamış olması nedeniyle ergen bireylerde kimlik bunalımı ve kişilik sancısı görülebilir. Bunların sonucunda da uyum sorunları yaşanmaktadır (Küçük ve Bayat, 2012).

2.6.2 Beş Büyük Kişilik Faktörü

Kişiliği farklı bakış açıları ile ele alan kuramcılardan biri de ayırıcı özellik kuramı yaklaşımının önemli isimlerinden olan Cattell'dir. Cattell'in geliştirdiği 16 faktörlü kişilik modeli vardır. Bu 16 faktörü 'Beş Büyük Kişilik Faktörü' olarak Norman ve Gold Berg ele almıştır (Burger, 2006).

Beş Faktörlü Kişilik Modeline göre 5 kişilik özelliği sınıflandırılmıştır. Bunlar;

- 1-Dışadönüklülük
- 2-Uyumluluk
- 3-Öz-denetim
- 4-Deneyime Açıklık
- 5-Nevrotiklik'tir (Ulu, 2007).

Dışadönüklülük faktörü; hareket etmeyi seven, sosyal ortamlarda iletişim kuran, hareketli, canlı, mutlu ve atılgan olmak gibi özelliklere sahip insanları tanımlamaktadır. Uyumluluk ya da yumuşak başlılık ise merhamet düzeyi yüksek, kibar, güvenilir, affedici ve mizaç özelliği olarak pozitif ve iyi olmayı içinde barındırır. Öz-denetim ise kişinin hayatta başarılı olması için gereken durum ve zamanlarda gösterdiği sorumluluk alabilme yetisi, disiplin, kendini düzenleyebilme kapasitesidir. Deneyime açıklık kişinin daha değişik, analitik, farklılığı seven ve geleneksellikten uzak modern bir tablo çizdiği bir kişilik özelliğidir. Bu kişilik özelliği psikoloji kuramcıları tarafından ortak bir tanımda zorlanılan bir kişilik faktörüdür. Son kişilik faktörü ise; nevrostiktir. Bu da duygusal açıdan tutarlı olamama durumudur. Kaygı, güvensizlik, sabit kalamama ve üzerinde düşünmeden, kafa yormadan hareket etme durumunu ifade eder (Ulu, 2007).

Bu araştırmada beş farklı kişilik özelliğinden 'Öz-denetim' in üzerinde durulacaktır. Özdenetimin bireyde nasıl geliştiği, hangi etmenlere bağlı olduğu ve özdenetimin özellikle ergenlikte bağlanma, gelecek kaygısı ve diğer faktörlerle nasıl bir ilişkide olduğu incelenmeye çalışılmıştır.

2.7. Özdenetim ve Farklı Tanımları

Geçmiş yüzyılda gelişim hep negatif yönleri üzerinde durulmuş ve ergenlik dönemi fırtınalı, çalkantılı bir dönem olarak ele alınmıştır. Günümüzde ise artık yavaş yavaş insan yaşamının olumlu ve sağlıklı yönlerine de odaklanılmaktadır. Olumlu

bireysel özelliklere vurgu yapma, yaratıcılık, sorumluluk, öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık gibi kavramlar önemsenmektedir. Ergenlerin olumlu ve güçlü yanlarına odaklanmak ve onlardan beklenen pozitif nitelikleri önemsemek var olan genç nüfusun sağlıklı ve pozitif gelişmesi için son derece önemlidir. Bu özelliklerden önemli bir tanesi öz-denetimdir (Çakar, 2018).

Öz-denetimin ne olduğuna dair psikoloji literatüründe farklı tanımlamalar mevcuttur. Sosyal psikoloji kendini kabul etmek, sevmek ve belirlemek olarak ele almıştır. Bu isteyerek ve bilinçli yapılan davranışları yani sorumluluğu ön plana çıkarmaktadır. Memnuniyet veya Haz gecikmesi de öz-denetimin kavramlarından biridir (Mischel ve Ayduk; Akt. Harma, 2017). Hazzı erteleme olarak adlandırılan bu durum ego kontrolü olarak da tanımlanabilir. Çünkü öz-denetimi yüksek olan bireyler dürtülerini yönetebilir veya durum-zamana bağlı olarak bu dürtüyü erteleyebilir. Eğer bu kontrol mekanizması düşükse gelecek planları ve uzun vadeli hedefler belirlenemez. Bu da kişinin dış dünya ile olan ilişkisinde olumsuz durumlar yaratabilir (Funda ve Block, J. H., ve Block, J., 1983).

Öz-denetimin en kısa ve basit haliyle tanımı; kendi hal ve hareketlerini kontrol etme kabiliyeti ve bu hareketlerin sonuçlarını kabul etme durumudur (Aamondt ve Wang, 2018). Beş büyük kişilik faktörlerinden olan özdenetimin; öz-disiplin, hayata ve kendine dair mesuliyet alma, başarılı olmak için tertipli ve düzenli bir yaşam sürme gibi alt boyutlardan oluştuğu kabul edilmektedir. (Karaman ve ark., 2010).

Öz-denetimin kişilik yapısındaki diğer faktörlere göre önemi ve yararı daha fazladır (Mehta, 2010). Öz-denetim kendini farklılaştırabilme ve adaptasyon yeteneği ile ilgili bir kişilik sürecidir. Bunu sağlıklı bir şekilde sağlayabilen bireyin hem kendi benliğine hem de bulunduğu sosyal çevreye daha iyi bir uyum sağladığı görülmektedir (Duyan ve ark., 2012).

Öz-denetimin kişide 3 farklı amacı ve görevi olduğu kabul edilmektedir. Bunlar Onarıcı, Yaşantısal ve Yenileyici öz-denetimdir. Onarıcı öz-denetim adından da anlaşılacağı üzere onaran ve olumsuz durumlarda gerilemeyi sağlayan bir işlevdir. Bireyin normal işlevine yani duygu, düşünce, biliş ve acılarına müdahale eden tepkileri kontrol etmeye yarar. İkinci işlev olan yenileyici öz-denetim ise; bireyde yeni oluşacak olan davranışların benimsenip özümsemesini kolaylaştırır. Bu kategoride memnuniyet ve haz gecikmesi gerektiren durumlar yer alır. Bu işlevin amacı farklılaşma boyunca kişiye rehberlik etmek ve dengeyi korumaktır. Son ve üçüncü olan işlev ise yaşantısal öz-denetimdir. Kişinin zihinsel denetim kontrolünden geçerek haz veren bedensel ve

bilişsel etkinliklere yöneltecek durumları içerir (Rosenbaum, 1993).

Bireyin öz-denetimi nasıl ve ne şekilde sağladığı uzun zamandır psikoloji gündemini meşgul etmektedir. Psikologlar tarafından ilk öne sürülen olasılık dildir. İç ses yani bireyin kendi kendine verdiği direktifler dürtüleri kontrol etmeye ve amaçların peşinden gitmeye yarar. Vygotsky (1962) öz düzenleyici olan şeyin bu iç ses olduğunu yapılan her hareket ve işte denetleyici bir rolü olduğunu ifade eder. Vygotsky'e göre öz-denetim yapılan davranışların öncüsü olan ve amaca yönelik bir yetenektir (Tullet ve Inzlicht; Akt. Duyan ve ark., 2012).

Öz-denetim becerisi kısmen genetiksemdir. Ancak yapılan çalışmalarda genetik olan etkileri hesaba katıldığında bireylerin tecrübelerinin ve anne-baba ilişkilerinin de öz-denetim becerisi üzerinde etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Yani genetiksel aktarımın yanında bireyin etkileşimi ve ebeveynle kurduğu sıcak bağ da kişilik özelliklerinde bilhassa öz-denetimde etkili olmaktadır (Aamondt ve Wang, 2018). Peker'e göre de öz-denetim öğrenilebilir bir süreçtir. Kişi tarafından öz-denetimin geliştirilmesi, kişilerin kendilerini düzenlemek için zihinsel beceri ve yetenekler geliştirerek, bilişsel olan kabiliyet ve kapasitelerini başarıya dönüştürülmesini sağlar (Peker, 2012).

2.7.1. Ergenlikte Öz-denetim

Ergenlik döneminde öz-denetim kişilik özelliklerine sahip bireylerde öz-disiplin geliştiği, kendisi hakkında mesuliyet alabildiği görülmüştür. Ayrıca bu bireyler fikirleri konusunda diğer ergenlere göre daha esnek, analitik düşünme kapasitesine sahip, gelişime ayak uyduran bireylerdir (Bilgin, 2017).

Öz-denetim, dürtülere karşı gözle görülür bir çaba göstermeyi gerektirir. Bu çabayı göstermek için belli stratejiler gerekir. Bu stratejiler erken çocukluk yaşlarından itibaren çocuklara öğretilir. Öz-denetim çocukluktan ergenliğe ve yetişkinliğe kadar gelişir ve akademik başarının da bir göstergesi olmayı sürdürür. Sadece akademik başarı için değil insanlar arası ilişkiler için de öz-denetim gereklidir. Öz-denetimi yüksek olan çocuk ve ergenler daha az öfkelenir, daha az korku ve kaygı hisseder. Bunların yanı sıra daha rahat ve huzurlu da olurlar. Özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynlerden görülen sıcak ve destekleyici ilgi ve sevginin; erken yaşlardan itibaren çocuk ve ergende öz-denetim becerisini geliştirdiği görülmektedir. Bu ilişki Bowlby'nin bahsettiği güvenli bağlanmaya işaret etmektedir (Aamondt ve Wang, 2018). Ergenlikte en iyi ebeveyn tutumu dengeli bir tutum sergileyen ebeveyn tutumudur. Yani katı

yaklaşımların; ılımlı ve esnek yaklaşımlar ile dengeli ve tutarlı bir şekilde uygulanmasıdır. Baumind'in yaptığı çalışmalar sonucunda; ebeveynin gösterdiği sıcaklık ve yakınlığın, sağlıklı bir disiplin yöntemiyle birleşmesiyle ergenin daha güvenli, özdenetim sahibi ve olumlu duygu-davranışlara sahip bireyler olduğu ortaya çıkmıştır (Baumind; Akt. Onur, 1995).

Anne- babaların çocuk yetiştirmedeki ilk amacı onun mutluluğunu sağlamak ve gelişimsel dönemlerdeki olumsuz etmenleri ortadan kaldırmaktır. Ancak yapılan çalışmalarda olumsuz davranış ve riskli durumlardan kaçınmasının temel etmeni bireyin kendi davranışını düzenleme, değiştirme, kontrol etme kabiliyeti olduğu görülmektedir (Harma, 2008). Bu kendi davranışına şekil verme noktasında ebeveyn tutumlarının önemi büyüktür. Kişisel olarak özgürlük ve özerkliğin kazanılmaya çalışıldığı ergenlik döneminde birey akranlarının etkisi altındadır. Ancak bu etkiye rağmen ergenlik çağında öz-denetim süreci üzerinde anne-babanın etkisi yadsınamaz. Bu dönemde kendi tutum ve davranışlarını anne-babadan gelen davranışsal ipuçlarını özümseyerek şekillendirirler. Bu yönergelerin içinde toplumsal ve sosyal hatırlatıcılarda barınmaktadır. Yani ergenin öz-denetim mekanizmasını; erken çocuklukta olduğu gibi ergenlikte de ebeveynlerin çocuklarından umdukları tutumlar ve çizdiği sınırlar etkilemektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Özden, 2013).

Ergenlik döneminde ebeveynler tarafından bireye kazandırılacak en önemli özelliklerden birisi öz-denetimli bir birey olmaktır (Harma, 2008). Bu yüzden yaşamın ilk yıllarından itibaren geliştiği öne sürülen öz-denetim düzeyinin gelişimden aile içi kontrol mekanizmalarının da etkisi büyüktür. Anne baba olarak çocuğa gösterilen tutumlardaki başarısızlık veya yetersizlik öz-denetim düzeyinin düşük kalmasına neden olabilir (Türkaş, 2004). Ayrıca yapılan bir araştırma kapsamında öz-denetim düzeyi düşük olan ergenlerin madde ve alkol bağımlılığı, yeme bozuklukları, öfke ve dürtü kontrol sorunu yaşadıkları izlenmiştir. Bu sorunlara bağlı olarak da akademik hayatta olumsuz bir grafik, suç işleme oranı, olumsuz iletişim vs. gibi birçok negatif sonuç olduğu ortaya konmaktadır. Eğer öz-denetim mekanizması bu ergenlerde daha iyi çalışsaydı bu sonuçların ortaya çıkmaması beklenecek ya da olumsuz etkilerin daha az olması beklenecektir (Tangney, Baumeister ve Boone; Akt. Özden,2013). Ayrıca yine yapılan bir çalışmada ergenlerin duygusal düzenleme, destekleme, anlama ve algılamadaki öz-denetim ve öz-yeterlilik düzeyleri arttıkça; depresyon, endişe ve kaygı, olumsuz beden algısı, benlik saygısında düşüklük gibi sorunların azaldığı ve aralarında ters bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu da özellikle ergenlikte öz-denetimin ne kadar işlevsel bir gücü olduğunu ortaya koymaktadır (İkiz ve Çınkı, 2016).

2.8. Kaygı ve Tanımları

Kaygı; kişinin gelecekte kötü veya felaket bir olayın gerçekleşeceğine dair düşünceleri nedeniyle ifade edilen tepkidir. Kaygı evrensel bir duygu ve tecrübedir. Her bireyin hayatında zaman zaman yaşayabileceği bir duygu durumudur. Geleceğe dair kaygı, endişe, korku, umutsuzluk gibi olumsuz duyguları içerir (Deveci ve ark., 2012) Kaygı bir duygu durumudur. Bu duygu durum kişide tehlikeli bir durum söz konusu olduğunda ve ya kişi herhangi bir durumu tehlike olarak algıladığında ortaya çıkar (Güleç ve Köroğlu, 2007).

Anksiyete, fobi, korku veya stres kelimelerinin yerine de kullanılabilen kaygı çok geniş bir kavramdır. Hissedilen bu korku içsel veya dışsal risklere karşı verilen tepkilerdir. Bu tepki hem zihinsel hem de davranışsal tepkiler olabilir. Kaygı insan hayatı için yaşamsaldır çünkü kişinin beden bütünlüğünü korumasını sağlayan bir mekanizmadır (Robinson ve ark.; Akt. Erkan, 2002). Aslında kaygı; duygu olarak endişeye göre daha kapsamlı hissedilir. Onu daha kapsamlı ve yoğun kılan şey ise; kişinin hissettiği zararı kontrol etme ve zarara karşı bu kontrol ve çabayı yönetememe durumudur. Bu zarar kişi için net veya net olmayan bir şekilde saptanmış tehlikeli bir durum veya duygudur (Leahy, 2007).

Psikodinamik bakış açısı kaygıyı ilk olarak biyolojik bir kavram olarak ele alsa da daha sonra kaygısı egonun bir uzantısı olarak kabul etmiştir (Geçtan,2002). Davranışçı bakış açısı kaygı ve endişenin öğrenilebileceğini; bunu da doğrusal koşullanma, gözlemsel öğrenme ve bilgi aktarımı olarak 3 şekilde öğrenildiğini savunurken (Türkçapar, 1999); Bilişsel model kişinin yanlış yorumlanan düşünce ve tutumlardan ötürü kaygı yaşadığını savunur. Problem durum veya duygular değil onlara yüklenen yanlış anlamlardır (Koyuncu,2012):

2.8.1. Gelecek Kaygısı ve Beklentisi

Gelecekle alakalı kaygıyı ve endişeyi yaşayan tek canlı türü insandır. Var olan bilişsel haritalarımız sayesinde diğer canlılardan farklı olarak zamanın farkına varır ve gelecek bir zamanın olduğunu fark ederiz. Bu farkındalık metakognisyon ile gerçekleşir ve zamanı yönetemediğimizi görür; bundan ötürü kaygı yaşarız. Genel anlamda gelecek kaygısının en yalın tanımı budur (Tarhan, 2012). Bireyin hayatta karşılaştığı birçok durum veya olay kaygı duyulmasına endişe hissedilmesine neden olur (Saraç, 2016).

Ergenlerin geleceğe dair düşünce, tutum ve kaygılarını içeren bilişsel haritalar genel anlamda ‘Gelecek Beklentisi’ olarak tanımlanabilir. (Artar, 2003). Uzun bir zamandır ergenlerle ilgili yapılan araştırmalarda öne çıkan gelecek beklentisi konusu (Artar,2003) ile ilgili olarak yapılan ilk çalışmalar Gillispie ve Allport (1955) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada birçok farklı ülkeden ergene; geleceğe dair plan ve hedefleri sorulmuştur (Artar, 2003; Gillispie ve Allport, 1955). Diğer önemli çalışma ise Nurmi ve arkadaşlarının yaptığı çalışmadır. Bu çalışmalardan çıkan ortak sonuca göre; ergenlerin okulu bitirip iş bulmak, o işte başarı sergilemek, duygusal bir ilişkiye sahip olmak, evlenmek, çocuk sahibi olmak gibi hedefleri vardır. Bu hedefler kişilik özelliklerinden çok başarı ve toplumsal ilişkilere dair hedef şeklindedir (Artar, 2003).

Gelecek beklentisi ile ilgili araştırmalar 21. Yüzyılda Thomas tarafından yapılmaya başlanmıştır. W.I. Thomas gelecek beklentisi konusunda yapılan çalışmaların öncüsü kabul edilmiştir. Thomas’a göre sonuçlar ve yaşantılar beklentilere göre gerçekleşmektedir. İnsanların gelecekteki tutum ve hareketlerini; hayatta davranışlara yüklediği anlamlar belirlemektedir (Hurn; Akt. Tatar, 2002).

Geleceğe dair oluşturulan hedefler ergenlikte başlar ve bu beklentiler yetişkinlik dönemini de etkiler. Kimlik ve kişilik gelişiminde ergenin geleceğini nasıl gördüğü, zihinsel olarak nasıl tasarladığı çok önemlidir. Daha önce gelecek beklentisi ile ilgili yapılan çalışmalar 3 noktada ele alınabilir:

- 1-Bilişsel tutum ve yaratıcılık, bilişsel ilgiler/ Gelecek beklentisi.
- 2-Bireyin duygu durumu, benlik algısı, denetim odağı/ Gelecek Beklentisi.
- 3-Sosyoekonomik faktörlerin etkisi /Gelecek Beklentisi (Artar, 2003).

2.8.2. Ergenlerde Gelecek Kaygısı ve Beklentisi

Dünya nüfusunun 1,8 milyarı 10-24 yaş arası genç insanlardan oluşmaktadır, bu oran tüm dünya nüfusunun %25’sine denk gelmektedir. Türkiye’de ise 76,6 milyon insanın 19 milyonu; yani yine yaklaşık %25’i genç nüfustan oluşmakta ve Avrupa ülkelerinde en genç nüfuslu ülke olarak sıralanmaktadır. Bu gençlerin %20’si 15-24 yaş aralığında yani tam olarak lise veya üniversite mezuniyeti dönemlerinde iş aramalarına rağmen bulamamaktadırlar (BMI, 2014). Bu noktada özellikle ergenlik çağındaki bireylerin gelecek kaygısı taşıdığı ve mesleki bir endişe taşıdığı ifade edilebilir.

TÜİK 2011-2012 verilerine göre 4 milyon 756 binden fazla öğrenci sayısı ortaöğretim kurumlarına öğrenim görmektedir (TÜİK, 2012). Ergenlik çağındaki bireyler sınav, mezuniyet, kariyer ve meslek seçimi gibi akademik, yeni roller geliştirme, arkadaş edinme, sağlıklı ilişkiler kurma, sosyal ve yeni bir kimlik oluşumu, kişilik arayışı gibi varoluşsal kaygılar yaşarlar. Bu kaygılar sosyoekonomik düzey, aile, okul faktörü gibi dışsal etkilere bağlı olarak daha yoğun hissedebilmektedir (Çakar, 2018).

Ergenlerin geleceğe dair hedefleri genellikle başarı odaklı hedefler (sınıfı geçmek, okulu tamamlamak, kariyer yapmak); ilişkisel hedefler (Duygusal bir ilişki sahibi olmak, aile kurmak, çocuk sahibi olmak); varoluşsal hedefler (istediği gibi iyi bir birey olabilmek) ve deneysel hedefler (hayatla alakalı bütün olguları değiştirmek, yenilemek) olmak üzere 4 başlık altında toplanabilmektedir (Artar, 2003). Ortaöğretim kurumlarında eğitim öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin amacı iyi bir meslek sahibi olmaktır. Bu düşünce ve üniversite kazanma endişesi ergenlerde gelecek kaygısı yaratmaktadır. Öztürk ve Uluşahin'e göre (2018) ergenlerde kişilik oluşumu ve kimlik duygusunun gelişmesinde bir meslek sahibi olmak için eğitim görmek ve bu eğitimle hayata hazırlanmak önemlidir (Öztürk ve Uluşahin, 2018).

Hemen her toplumda ergenlikte kazanılan kimlik ile meslek ilintilidir. Bu noktada mesleksi bir kimliğe hazırlanmak ergende bocalamaya yol açar. Mesleki roller ve meslek uğraşları iyi tanımlanmamış, seçeneklerin kısıtlı ve yetersiz olduğu toplumlarda bu bocalama ve bunaltılar kaçınılmazdır. Bu bocalamalar da ergende gelecek kaygısını alevlendirir (Öztürk ve Uluşahin, 2018)

Ergenlik döneminde gelecek kaygısı bireyin geleceğine dair var olan zihinsel ipuçları ve düzenlemeleridir. Bu düzenek içerisinde geleceğe dair endişe, düşünce ve yönelimler vardır (Artar, 2003). 1955 yılında Gillespie ve Allport (1955) tarafından yapılan çalışma bu alandaki ilk çalışmadır. Araştırmada on farklı ülkeden ergenlerin geleceğe dair hedef ve planları araştırılmıştır. Yapılan farklı çalışmalardan çıkan ortak sonuca göre eğitimlerini tamamlamak, bir meslek sahibi olmak, evlenmek veya duygusal bir partner bulmak gibi hayata ve geleceğe dair planlar ve hedefler belirlemektedir (Gillespie ve Allport; Akt. Artar, 2003). Buyruk'a göre gelecekle ilgili beklentiler genelde hayata dair planların yapıldığı ve farklı seçimlerin olduğu ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır. Bu kritik dönemde öğrencinin seçimleri önemlidir. Bu yapacağı seçimler yetişkinlikte de önemini koruyacağı için anne-baba ve okul ilişkisi yönlendirme yapmalıdır (Buyruk, 2009). Çoban'a (2005) göre de bu kritik seçim ergen için çok önemlidir. Gelecek

beklentisi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Türkiye’de ortaöğretimin ergenler için önemli bir dönem olduğu görülmektedir. Çünkü bu süreç; gelecek kararları özellikle de ilerde icra edecekleri mesleğe karar verecekleri kritik bir süreçtir. Ergen bireyler bu dönemde okullarda alanlarını belirleyip bu seçim üzerinden gelecek planları yapmaktadır. Bu zor kararı lise çağında yani ergenlik döneminde veriyor olmaları doğru ve mantıklı seçimler yapmasını güçleştirmektedir. Seçimler arasında sıkışan ergenin geleceğe dair kötümseri stresli olması; kaygı hissetmesi olağan bir durum olarak kabul edilmektedir (Çoban; Akt. Şimşek, 2011).

Ülkemizde yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar, eğitim ve akademik alandaki yetersizlikler ergenlerde geleceğe dair kaygı yaratmaktadır. Bu kaygı ve endişe onlarda geleceğe dair umutsuzluk hissi ortaya çıkarmaktadır. Kimlik ve kişilik gelişimi ergenlikte bireyin geleceğini nasıl idrak ettiğinden etkilenir ve geleceğe dair var olan olumlu veya olumsuz düşünce ve beklentiler yetişkinlik döneminde de kendini gösterir (Artar, 2003).

Ergenlerin yaşadığı gelecek kaygısının hayatındaki hedefler ve geleceğe dair planları, kişilik özellikleri ve sosyal faktörlerle ilişkisinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu ilişki sağlıklı bir şekilde belirlendiği ve gerekli çalışmalar ergenler için yapıldığı zaman yetişkinlik döneminde yaşayabileceği psikolojik rahatsızlıklar, kişisel stres durumları ve suça sürükleyen faktörler gibi olumsuz durumların ortadan kalkacağı düşünülmektedir (Aygün, 2014).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmada ergenlik döneminde bulunan bireylerin anne baba bağlanma stilleri ile öz-denetim ve gelecek beklentisi arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Kesitsel bir çalışma olan araştırmada iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki incelenmiştir. İki ya da daha fazla değişken olduğu için ilişkisel bir tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada var olan ilişkilerin ortaya çıkması için bağımlı ve bağımsız değişkenlere bakılmıştır. Bağımlı değişkenler ‘Bağlanma Stilleri’, ‘Öz-denetim Düzeyi’ ve ‘Gelecek Beklentisi’, bağımsız değişkenler ise cinsiyet, yaş, sınıf düzeyleri, ailenin gelir durumu, okul türü, not ortalaması, anne babanın birliktelik durumu, anne babanın hayatta olup olmaması, anne babanın eğitim durumu, anne babanın arasındaki duygusal ilişki gibi değişkenlerdir.

3.2. Araştırmanın Yapılışı

Araştırmada, ergenlik döneminde bulunan bireylerin anne baba bağımlılık stilleri, öz-denetim becerileri ve özellikle bu dönemde yaşadıkları gelecek beklenti ve kaygı düzeylerinin incelenmesi, var olan bu düzeylerin sosyo-ekonomik etkenlerle karşılaştırılarak herhangi bir cinsiyet, yaş, okul türü, akademik başarı vs. gibi durumlardan etkilenip etkilenmediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda daha önce benzer çalışmalarda kullanılan geliştirilen ve uyarlanan ölçme araçları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu ergenler ve bu ergenlerin de farklı sosyo-ekonomik durumları olduğu için ölçeklerin tüm bu kriterleri kapsayıcı olması göz önüne alınarak farklı disiplinlerce kullanılmış ve ülkemizde uyarlama, çeviri ve standardizasyon çalışmaları tamamlanmış olan Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Ergenlerde Öz-denetim becerileri ölçeği ve Ergenlerde Gelecek Beklentileri ölçeklerinde karar kılınmıştır. Ölçme araçlarına sosyo-ekonomik özellikleri elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu da dâhil edilmiştir.

2018-2019 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilen çalışmada öncelikle ölçme araçlarının kullanım izinleri e-mail yoluyla edinilmiş (Ek-3,4,5) ve sonra Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Etiği Kurulu’ndan 23867972 Numaralı araştırma izni alınmıştır (Ek-7). Gerekli izinlerin alınması sonrasında kullanılacak ölçek setinin yazılı olarak basılmış ve matbu halde araştırma için hazırlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Kayseri il merkezindeki Kocasinan İlçesi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ikinci eğitim bölgesindeki 11 lisede örgün eğitime devam eden ergen öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen farklı türdeki 4 lisede eğitim-öğretim gören 9, 10, 11 ve 12. Sınıfta olan ergen öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem; evrende bulunan okul sayısının %30'u ve üzeri olarak alınmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki en az orta derecedeki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı olması için Tip-1 Hata 0,05 yani $p \leq .05$ kabul edilmiş ve testlerin gücü %80 alınarak her sınıftan minimum 30 öğrenci ile çalışılması gerektiği koşulu göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem grubu oluşturulurken eğitim bölgesinde var olan farklı türden okullar olmasına dikkat edilerek 1 Fen Lisesi, 1 İmam Hatip Lisesi, 1 Ticaret Meslek Lisesi ve 1 Özel Lise (Kolej) olarak belirlenmiştir. Araştırmada okulların mevcut ders programları ve okul müdürlüklerince verilen izinler neticesinde 300 öğrenciye ölçek ve anket uygulaması yapılmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu, Ölçeği, Ergenlerde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenlerde Gelecek Beklentisi Ölçeği uygulanmıştır.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu

Ergenlerin nitelikleri ve sosyo-demografik bilgileri hakkında bilgi toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Demografik bilgi formu; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, not ortalaması, okul türü, anne ve babanın eğitim durumu, ailenin gelir durumu, anne ve babanın birlikteliği, anne ve babanın hayatta olup olmaması, anne baba arasındaki duygusal ilişkinin derecesi gibi sorular yer almaktadır. Demografik bilgi formu 13 maddeden oluşmaktadır.

3.4.2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Erzen (2016) tarafından bağlanma stillerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilen bir ölçektir. Ölçeğin güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanan olmak üzere 3 farklı bağlanma stilini

ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir (EK-1). Ölçekte ve 5’li likert şeklinde oluşturulan 18 Madde vardır. 1’den 5’e kadar olan maddelerde; 1 seçeneği ‘Kesinlikle Katılmıyorum ve 5 seçeneği ‘Kesinlikle katılıyorum.’ olarak derecelendirilmiştir. Güvenli Bağlanma Stilini ortaya koyan 5 madde, Kaçınan Bağlanma Stilini ortaya koyan 7 madde ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stilini ortaya koyan 6 madde vardır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin iki olumsuz bir olumlu alt boyuta sahip olması dolayısıyla ölçeğin tamamına ait bir Cronbach Alpha değeri elde edilmesi mümkün olmadığından her bir alt boyut için ayrı ayrı bu değerler belirlenmiştir. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı alt ölçeklerde Kaçınan Stil için .80, Güvenli Bağlanma Stili için .69 ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili için ise .71 olarak belirlenmiştir. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışmasında açımlayıcı faktör analizi, ölçekte yer alan 18 maddenin üç boyut altında tutarlı şekilde toplandıklarını ortaya koymuştur. Ölçeğin madde toplam korelasyon değerlerinin .49 ile .75 arasında değiştiği görülmüştür (Erzen, 2016).

3.4.3. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği

Araştırma kullanılan Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği; ergenlik döneminde bulunan ergenlerin öz-denetim düzeylerini belirlemek ve değerlendirmek amacıyla Moilanen (2005) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 32 madde vardır ve ölçek 4’lü likert tipinde sorular barındırmaktadır. 1’den 4’e kadar olan maddelerde; 1 seçeneği ‘Bana hiç benzemiyor’ ve 4 seçeneği ‘Bana çok benziyor.’ olarak derecelendirilmiştir. Puanlar en düşük 32 en yüksek 128 şeklindedir ve ölçekten alınan puan arttıkça ergenin kendini düzenleme konusunda daha becerikli ve iyi olduğu kabul edilmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ve geçerlik güvenirlik çalışması Harma (2008) tarafından yapılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde 18 madde öz-denetim başarısı ve 14 madde öz-denetim başarısızlığı olarak iki boyut ortaya çıkmıştır. Başarı boyutu varyansın 24 %19.15’ini, başarısızlık boyutu da %10.07’sini açıklamaktadır. Ölçekte yapılan iç tutarlılık analizinde ise, başarı boyutunun iç tutarlığı ergen = .85; başarısızlık boyutu iç tutarlılığı ise ergen = .80 olarak çıktığı görülmüştür. (Aksel, 2018).

3.4.4. Ergenlerde Gelecek Beklentisi Ölçeği

Araştırmada kullanılan üçüncü ölçek ise katılımcıların yetişkin olduğumda diye başlayan ve geleceğe dair var olan beklenti ve hedeflerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır.

Bu ölçek McWhirter ve McWhirter (2008) tarafından öğrencilerin gelecek beklentileri düzeylerine ilişkin verilerin toplanması amacıyla tarafından geliştirilmiştir. Orijinal adı FESA (Future Expectations Scale for Adolescents) olan ölçeğin Türkçe uyarlamasını Tuncer (2011) yapmıştır. Ölçekte 25 madde vardır ve en düşük puan 1, en yüksek puan 7 şeklindedir. 1'den 7'ye kadar olan maddelerde; 1 seçeneği 'Kesinlikle İnanmıyorum', 4 seçeneği 'Ne inanıyorum ne inanmıyorum' ve 7 seçeneği de 'Kesinlikle İnanıyorum.' Olarak derecelendirilmiştir. Öz değeri 1 alınan faktör analizi sonucunda ölçekteki faktör sayısı, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum ve Sağlık ve Yaşam olmak üzere dört olarak bulunmuştur. EGBÖ ölçeği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçları ölçeğin dört faktörlü yapısının uygun olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin birinci faktörü 11 maddeden, ikinci faktörü 7 maddeden, üçüncü faktörü 3 maddeden ve dördüncü faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Bu dört faktörlü yapının Cronbach Alfa katsayısı 0,925 bulunmuştur. Araştırmada ise, güvenilirlik katsayısı, .87 olarak elde edilmiştir (Tuncer, 2011).

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama araçları 2018-2019 eğitim- öğretim yılı Kayseri ili Kocasinan ilçesinde öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. sınıf lise öğrencilerine uygulanmıştır. Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden resmi izin alınarak eğitim bölgesinden rastgele seçilen 4 farklı türde olan liselere gidilmiş ve ölçekler uygun ders saatinde; okul idaresinin her sınıf seviyesinden 1 şube belirlemesi üzerine sınıflara dağıtılmıştır. Öğrencilere araştırmacı tarafından yapılan çalışmanın amacı ve ölçme araçlarının yanıtlanması konusunda bilgi verilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, IBM SPSS 25.0 istatistik paket programına girilerek var olan data lar analiz edilmiştir. Çalışmada öğrencilere ait özelliklerin yapısını ortaya çıkarabilmek için tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Bu tanımlayıcı istatistikler; yüzde, frekans, ortalama, standart sapma gibi ölçütlerdir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda cevapları aranan araştırma sorularına ilişkin olarak yapılan çoklu karşılaştırma analizlerinde; bağımsız örneklem sayısı iki olan grup analizleri için *t* testi; ikiden fazla olan gruplar için ise ANOVA (Tek yönlü varyans analizi) kullanılmıştır. Ayrıca yapılan analizler öncesinde, üzerinde çalışılacak olan veri setinin analizlerin ön koşullarını/varsayımlarını karşılayıp karşılamadıkları test edilmiştir. Yapılan kontroller de tek değişkenli normalliğin kontrolü için bakılan çarpıklık ve basıklık değerleri – 1.5 ile +1.5 arasında yer alması ve incelenen histogramlar ve Q-Q grafikleri ve P-P grafiklerin sonuçları ile sağlanmıştır (Akbulut, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013).

Analizlerde I. tip hata olasılığının maksimum değeri olarak % 5, yani $p \leq .05$ kabul edilmiştir daha küçük hata olasılıklarına duyarlılık açısından raporlaştırmalar da $p \leq .01$ anlamlılık düzeyleri de dikkate alınmıştır ve ileri de yapılacak olan meta analiz çalışmaları için p değerleri olduğu gibi belirtilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu çalışma da ergenlerde (14-18) ebeveyn bağlanma düzeyi ile gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişkinin demografik değişkenler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma amacına uygun olarak veri toplama araçları ile elde edilmiş olan araştırma verilerin analizinden elde edilen bulgular, bulguların açıklamaları ve yorumları bu bölümde yer almaktadır. Bölüm akışı, katılımcılara ilişkin betimleyici istatistiklerin verilmesi ve araştırma sorularına ilişkin gerçekleştirilen analiz sonuçlarına ilişkin bulguların sunulması şeklindedir.

4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan toplam 291 öğrenciye ilişkin betimleyici istatistikleri Tablo 4.1.'de sunulmuştur. Tablo da yer alan bilgilere göre öğrencilerin 157 si (% 54) kız, 134'ü (% 46) erkektir. Öğrencilerin devam ettikleri eğitim kurumları açısından yapılan betimleyici istatistikler de; fen lisesine devam eden 85 (%29,2), imam hatip lisesine devam eden 92 (%31,2), ticaret meslek lisesine devam eden 81 (%27,8) ve özel koleje devam eden 33 (%11,3) öğrenci vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri 9. Sınıf için 64 (%22), 10. Sınıf için 85 (%29,2), 11. Sınıf için 51 (%17,5) ve 12. Sınıflar için 91 (%31,3) öğrenci şeklindedir. Öğrencilerin kardeş sayısına ilişkin elde edilen bulgulara göre kardeşi olmayan 10 (%3,4), 1 kardeşi olan 93 (% 32), 2 kardeşi olan 117 (% 40,2), 3 kardeşi olan 53 (% 18,2), 4 ve daha fazla kardeşe sahip olan 18 (% 6,2) şeklindedir.

Araştırmaya dahil olan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına ilişkin dağılımlar ise ilkokul mezunu olan anne 110 (37,8); baba 73 (% 25,1), ortaokul mezunu anne 68 (% 23,4); baba 64 (% 22), lise mezunu anne 53 (% 18,2); baba 81 (% 27,8) ve üniversite mezunu anne 60 (% 20,6); baba 73 (% 25,1) şeklindedir. Ailenin aylık ortalama gelir dağılımlarına ilişkin bulgular ise 0-2500 TL 113 (% 38,8), 2501-4500 TL 95 (% 32,6) 4501 TL ve üzeri 83 (% 28,5) şeklindedir. Öğrencilerin anne baba tutumlarına ilişkin belirttikleri görüşlerine ilişkin dağılımlar; baskıcı 58 (% 19,9), demokratik 85 (% 29,2), koruyucu 136 (% 46,7) ve ilgisiz 12 (% 4,1) şeklindedir. Anne ve babanın ilişkisini değerlendiren öğrenci bildirimlerinin dağılımlarında kötü 19 (% 6,5), orta 30 (% 10,3), iyi 56 (% 19,2), çok iyi 99 (% 34), mükemmel 87 (% 29,9) şeklindedir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri

Kategorik Değişkenler	N	%
Okul		
Fen Lisesi	85	29.2
İmam Hatip Lisesi	92	31.6
Ticaret Meslek Lisesi	81	27.8
Özel Kolej	33	11.3
Cinsiyet		
Kız	157	54.0
Erkek	134	46.0
Devam Edilen Sınıf		
9. Sınıf	64	22.0
10. Sınıf	85	29.2
11. Sınıf	51	17.5
12. Sınıf	91	31.3
Kardeş Sayısı		
0	10	3.4
1	93	32.0
2	117	40.2
3	53	18.2
4 ve Daha Fazlası	18	6.2
Anne Eğitim Durumu		
İlkokul	110	37.8
Ortaokul	68	23.4
Lise	53	18.2
Üniversite	60	20.6
Baba Eğitim Durumu		
İlkokul	73	25.1
Ortaokul	64	22.0
Lise	81	27.8
Üniversite	73	25.1
Ortalama Aylık Gelir		
0-2500 TL	113	38.8
2501-4500 TL	95	32.6
4501 TL ve Daha Fazlası	83	28.5
Anne Babanın Tutumu		
Baskıcı	58	19.9
Demokratik	85	29.2
Koruyucu	136	46.7
İlgisiz	12	4.1
Anne Babanın İlişkisi		
Kötü	19	6.5
Orta	30	10.3
İyi	56	19.2
Çok İyi	99	34.0
Mükemmel	87	29.9

Sürekli Değişken	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Min.-Maks.</i>
Öğrencilerin Yaşı	291	16.30	1.10	15-18
Yılsonu Not Ortalaması	291	75.84	14.47	46-100

Araştırmaya katılan öğrencilerin sürekli değişkenlerini ifade eden yaş ve yılsonu not ortalamalarına ilişkin bulgulara göre öğrencilerin yaş ortalamaları 16,30 (15-18) ve standart sapmaları 1.10'dur. Yılsonu not ortalamaları ise 75,84 (46-100) ve standart sapmaları 14,47 şeklindedir.

4.2. Bağlanma Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı-Kararsız), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim ile İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmamızın birinci araştırma sorusunda yer alan demografik değişkenler bağlamında katılımcıların bağıllık stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı-Kararsız), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının oluşturulan gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadıklarının analiz sonuçları yer almaktadır.

4.2.1. Cinsiyete göre Öğrencilerin Bağıllık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Düzeyleri

Araştırmanın katılımcısı konumunda yer alan öğrencilerin cinsiyetlerinin öğrencilerin bağıllık stili (güvenli/kaçman/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi için bağımsız gruplar t testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 2.

Cinsiyet Durumlarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin t Testi Sonuçları

Puanlar		Cinsiyet	NOrt.	SS	t	p
Bağlılık Stili	Toplam	Kız	15752,81	9,52	1,32	,19
	Puan	Erkek	13451,40	8,50		
Güvenli Bağlanma		Kız	15718,31	3,74	1,11	,27
		Erkek	13417,81	3,93		
Kaçınan Bağlanma		Kız	15717,15	6,04	-,03	,98
		Erkek	13417,16	5,52		
Kaygılı/Kararsız Bağlanma		Kız	15717,36	5,24	1,61	,11
		Erkek	13416,43	4,45		
Gelecek Beklentisi		Kız	157127,90	24,04	-,84	,40
		Erkek	134130,31	24,59		
Özdenetim		Kız	15782,84	7,58	-1,75	,08
		Erkek	13484,40	7,58		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.2’de öğrencilerin bağlılık stilleri, gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarına ilişkin cinsiyet değişkeni bağlamında yapılan *t* testi sonuçları sunulmuştur. Analiz sonuçlarında grup ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı derecede olmadıkları ($p = .08 - .98$) görülmektedir.

4.2.2. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Okul Türü Bağlamında İncelenmesi

Tablo 3.

Devam Edilen Okul Türüne Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili Toplam	Meslek Lisesi (81)	53,90	8,67	3,682	,013*	1 > 3
	İmam Hatip Lisesi (92)	53,32	9,93			
	Fen Lisesi (85)	50,07	8,46			
	Özel Kolej (33)	50,06	7,89			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
Güvenli Bağlanma	Meslek Lisesi (81)	18,48	3,96	1,330	,365	
	İmam Hatip Lisesi (92)	17,71	3,92			
	Fen Lisesi (85)	18,41	3,64			
	Özel Kolej (33)	17,24	3,70			
	Toplam (291)	18,08	3,83			
Kaçınan Bağlanma	Meslek Lisesi (81)	17,83	5,23	3,171	,025*	2 > 3
	İmam Hatip Lisesi (92)	18,14	5,79			
	Fen Lisesi (85)	15,76	6,01			
	Özel Kolej (33)	16,33	6,01			
	Toplam (291)	17,15	5,80			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Meslek Lisesi (81)	17,59	5,05	2,244	,083	
	İmam Hatip Lisesi (92)	17,47	4,85			
	Fen Lisesi (85)	15,89	4,99			
	Özel Kolej (33)	16,48	4,11			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
Gelecek Beklentisi	Meslek Lisesi (81)	129,95	29,62	3,525	,015*	2 > 3
	İmam Hatip Lisesi (92)	134,40	20,89			
	Fen Lisesi (85)	122,81	22,61			
	Özel Kolej (33)	127,61	19,45			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
Özdenetim	Meslek Lisesi (81)	82,88	8,18	1,184	,316	
	İmam Hatip Lisesi (92)	84,55	8,47			
	Fen Lisesi (85)	83,72	6,13			
	Özel Kolej (33)	82,06	6,94			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Öğrencilerin bağıllık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının devam edilen okul türüne göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.3.'te verilmiştir. Tablo 4.3.'te verilen ANOVA sonuçları göre öğrencilerin devam ettikleri okul türleri bağlamında; bağıllık stili toplam puanlarında [$F(3-287) = 3.682, p = .013$], kaçınan bağlanma stili puanlarında [$F(3-287) = 3.171, p = .015$] ve gelecek beklentisi puanlarında [$F(3-287) = 3.525, p = .015$] gruplar arası anlamlı farklılık görülmektedir. Ancak Anova analizi sonucu belirtilen anlamlı farklılığının hangi gruplar arasından kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Tukey LSD çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır. Yapılan çoklu karşılaştırmalarda bağıllık stili toplam puanı bağlamında anlamlı farklılık meslek lisesi grubu ile fen lisesi grubu arasındadır. Tablo 4.3.'te belirtilen ortalamalara ve belirtilen ortalamalar arası farklar incelendiğinde meslek lisesi bağıllık stili toplam puanı fen lisesi grubundan anlamlı düzeyde fazladır. Kaçınan bağlanma puanları ve gelecek beklentisi puanları bağlamında yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan gruplar imam hatip lisesi > fen lisesi şeklindedir.

4.2.3. Öğrencilerin Bağıllık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Sınıf Düzeyi Bağlamında İncelenmesi

Devam edilen sınıf düzeyinin öğrencilerin bağıllık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarına etkisi olup olmadığının belirlenmesi için ANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.4.'de sunulmuştur. Tablo 4.4.'de sunulan sonuçlarına göre öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri sadece bağıllık stili toplam puan türü açısından anlamlı farklılık oluşturmaktadır [$F(3-287) = 2.953, p = .03$]. Bağlanma stili toplam puanı açısından belirtilen anlamlı farklılığın hangi gruplar arası ortalama farklarından kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre anlamlı farklılık sadece 9. Sınıf öğrencileri ile 11. Sınıf öğrencileri arasındadır. Belirtilen ortalamalarını ve ortalamalar arası farklar incelendiğinde elde edilen fark 11. Sınıflar > 9. Sınıflar şeklindedir.

Tablo 4.

Devam Edilen Sınıf Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili Toplam	9. Sınıf (64)	49,36	8,79	2.953	,03*	3 > 1
	10. Sınıf (85)	52,53	7,84			
	11. Sınıf (51)	53,96	9,23			
	12. Sınıf (91)	52,78	9,93			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
Güvenli Bağlanma	9. Sınıf (64)	17,77	3,90	1,862	,14	
	10. Sınıf (85)	18,89	3,42			
	11. Sınıf (51)	17,65	3,86			
	12. Sınıf (91)	17,77	4,07			
	Toplam (291)	18,08	3,83			
Kaçınan Bağlanma	9. Sınıf (64)	15,88	5,08	1.891	.13	
	10. Sınıf (85)	16,98	6,27			
	11. Sınıf (51)	18,27	5,11			
	12. Sınıf (91)	17,59	6,08			
	Toplam (291)	17,15	5,80			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	9. Sınıf (64)	15,72	4,60	2.604	.05	
	10. Sınıf (85)	16,66	5,20			
	11. Sınıf (51)	18,04	4,50			
	12. Sınıf (91)	17,42	4,91			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
Gelecek Beklentisi	9. Sınıf (64)	127,27	24,84	,802	.48	
	10. Sınıf (85)	132,46	22,96			
	11. Sınıf (51)	127,33	23,25			
	12. Sınıf (91)	127,95	25,68			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
Özdenetim	9. Sınıf (64)	83,28	8,61	1.354	,26	
	10. Sınıf (85)	84,93	7,14			
	11. Sınıf (51)	82,76	7,78			
	12. Sınıf (91)	82,92	7,12			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.2.4. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Kardeş Sayıları Bağlamında İncelenmesi

Öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayılarının öğrencilerden elde edilen bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanların bağlamında anlamlı farklılığa neden olup olmadıklarının belirlenmesi amacıyla ANOVA analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.5.'da sunulmuştur.

Tablo 5.

Sahip Oldukları Kardeş Sayılarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili Toplam	1 Kardeş (93)	53,10	8,82	2,22	,09	
	2 Kardeş (117)	50,76	8,72			
	3 Kardeş (53)	52,81	9,85			
	4 ve Üzeri (18)	55,61	10,05			
	Toplam (281)	52,23	9,12			
Güvenli Bağlanma	1 Kardeş (93)	18,30	3,80	,94	,42	
	2 Kardeş (117)	17,85	3,81			
	3 Kardeş (53)	17,75	4,41			
	4 ve Üzeri (18)	19,28	2,78			
	Toplam (281)	18,07	3,87			
Kaçınan Bağlanma	1 Kardeş (93)	16,91	5,83	,51	,68	
	2 Kardeş (117)	17,12	5,46			
	3 Kardeş (53)	17,87	6,32			
	4 ve Üzeri (18)	18,28	6,51			
	Toplam (281)	17,27	5,80			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	1 Kardeş (93)	17,88	4,80	3,71	,01*	1 > 2
	2 Kardeş (117)	15,79	4,84			
	3 Kardeş (53)	17,19	4,98			
	4 ve Üzeri (18)	18,06	4,61			
	Toplam (281)	16,89	4,91			
Gelecek Beklentisi	1 Kardeş (93)	128,25	22,89	1,68	,17	
	2 Kardeş (117)	127,99	24,92			
	3 Kardeş (53)	135,30	25,04			
	4 ve Üzeri (18)	122,72	25,96			
	Toplam (281)	129,12	24,44			
Özdenetim	1 Kardeş (93)	82,75	8,24	1,37	,25	
	2 Kardeş (117)	83,89	6,61			
	3 Kardeş (53)	85,21	8,72			
	4 ve Üzeri (18)	82,33	7,59			
	Toplam (281)	83,66	7,67			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.6.'da sunulan bilgilere göre öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayıları sadece kaygılı/kararsız bağlanma stili puanı bağlamında anlamlı farklılığa neden olmuştur [$F(3-277) = 3.71, p = .01$]. Analiz sonucu elde edilen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma analizlerinde (Tablo 4.6.) anlamlı farklılık 1 kardeşi olanlar ile 2 kardeşi olanlar arasında görülmektedir. Belirtilen anlamlı farklılık 1 kardeşi olanlar > 2 kardeşi olanlar şeklindedir.

Tablo 6.

Sahip Oldukları Kardeş Sayıları Göre Kaygılı/Kararsız Bağlanma Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	Grup	2 Kardeş	3 Kardeş	4 ve Üzeri Kardeş
Bağlılık Toplam	1 Kardeş	2.087*	.693	-.174
	2 Kardeş		-1.393	-2.260
	3 Kardeş			-.867

Not: $p < 0.05$ (*), (Tukey)

4.2.5. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Eğitim Düzeyleri Bağlamında İncelenmesi

Anne eğitim düzeyleri bağlamında öğrencilerin edilen bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının incelenmesi için ANOVA analizi yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçları Tablo 4.7.'de sunulmuştur. Tablo 4.7'de sunulan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının anne eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p = .08- .64$).

4.2.6. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Baba Eğitim Düzeyleri Bağlamında İncelenmesi

Öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.8' da ve çoklu karşılaştırma analizleri (Tukey HSD) Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.8.'da belirtilen ANOVA sonuçlarına göre öğrencilerin kaçınan

bağlanma puanlarında [F(3-287) = 3.53, p = .02]; gelecek beklentisi puanlarında [F(3-287) = 3.20, p = .02] ve özdenetim puanlarında [F(3-287) = 3.67, p = .01] anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 7.

Anne Eğitim Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili Toplam	İlkokul (110)	52,87	9,78	1.52	,21	
	Ortaokul (68)	51,63	8,36			
	Lise (53)	53,47	8,75			
	Üniversite (60)	50,30	8,65			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
Güvenli Bağlanma	İlkokul (110)	17,66	3,94	,71	,55	
	Ortaokul (68)	18,38	3,70			
	Lise (53)	18,40	4,04			
	Üniversite (60)	18,20	3,62			
	Toplam (291)	18,08	3,83			
Kaçınan Bağlanma	İlkokul (110)	18,08	6,13	2.32	,08	
	Ortaokul (68)	16,41	5,08			
	Lise (53)	17,57	5,38			
	Üniversite (60)	15,93	6,08			
	Toplam (291)	17,15	5,80			
Kaygılı/Karasız Bağlanma	İlkokul (110)	17,13	4,57	,79	,50	
	Ortaokul (68)	16,84	5,25			
	Lise (53)	17,51	5,34			
	Üniversite (60)	16,17	4,71			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
Gelecek Beklentisi	İlkokul (110)	129,91	25,92	,57	,64	
	Ortaokul (68)	130,29	26,96			
	Lise (53)	129,58	20,59			
	Üniversite (60)	125,38	21,00			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
Özdenetim	İlkokul (110)	84,24	7,85	1,55	,20	
	Ortaokul (68)	82,10	7,61			
	Lise (53)	84,60	7,96			
	Üniversite (60)	83,05	6,67			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.8.'de belirtilen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre (Tablo 4.8.)

kaçınan bağlanma puanında anlamlı farklılık sadece babası ilkökul mezunu olanlar ile babası üniversite mezunu olanlar arasındadır (ilkökul Mezunu > Üniversite Mezunu).

Gelecek beklentisi puanları açısından bakıldığında baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösteren gruplar babası ortaokul mezunu olanlar ile babası üniversite mezunu olanlar arasındadır (Ortaokul Mezunu > Üniversite Mezunu). Özdenetim puanları açısından bakıldığında ise anlamlı farklılık babası ortaokul mezunu olanlar ile babası lise mezunu olanlar arasındadır (Ortaokul Mezunu > Lise Mezunu).

Tablo 8.

Baba Eğitim Düzeylerine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili	İlkokul (73)	53,66	9,18	2,08	,10	
	Ortaokul (64)	53,36	9,58			
	Lise (81)	51,36	9,05			
Toplam	Üniversite (73)	50,51	8,30			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
Güvenli Bağlanma	İlkokul (73)	17,49	3,83	,86	,46	
	Ortaokul (64)	18,41	4,15			
	Lise (81)	18,07	3,83			
Kaçınan Bağlanma	Üniversite (73)	18,37	3,55	3,53	,02*	1 > 4
	Toplam (291)	18,08	3,83			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	İlkokul (73)	18,49	5,31	1,03	,38	
	Ortaokul (64)	18,05	6,09			
	Lise (81)	16,38	5,66			
Gelecek Beklentisi	Üniversite (73)	15,89	5,85	3,20	,02*	2 > 4
	Toplam (291)	17,15	5,80			
Özdenetim	İlkokul (73)	17,67	5,01	3,67	,01*	2 > 3
	Ortaokul (64)	16,91	4,44			
	Lise (81)	16,90	5,32			
Gelecek Beklentisi	Üniversite (73)	16,25	4,69			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
Özdenetim	İlkokul (73)	128,62	26,37	3,20	,02*	2 > 4
	Ortaokul (64)	135,05	23,75			
	Lise (81)	122,56	22,43			
Gelecek Beklentisi	Üniversite (73)	122,56	22,43			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
Özdenetim	İlkokul (73)	82,78	7,63	3,67	,01*	2 > 3
	Ortaokul (64)	86,03	7,19			
	Lise (81)	82,07	8,24			
Gelecek Beklentisi	Üniversite (73)	83,82	6,75			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 9.

Baba Eğitim Düzeylerine göre Kaçınan Bağlanma, Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	Grup	Ortaokul	Lise	Üniversite
Kaçınan	İlkokul	.446	2.110	2.602*
	Ortaokul		1.664	2.156
	Lise			.592
Bağlanma	Grup	Ortaokul	Lise	Üniversite
	İlkokul	-6.430	-1.778	6.054
	Ortaokul		4.651	12.485*
Gelecek	Lise			7.833
	Grup	Ortaokul	Lise	Üniversite
	İlkokul	-3.250	.706	-1.041
Beklentisi	Ortaokul		3.957*	2.209
	Lise			-1.747
	Grup	Ortaokul	Lise	Üniversite
Özdenetim	İlkokul	-3.250	.706	-1.041
	Ortaokul		3.957*	2.209
	Lise			-1.747

Not: $p < 0.05$ (*), (Tukey)

4.2.7. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Bağlamında İncelenmesi

Öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının, öğrencilerin ailesinin aylık gelir düzeyine göre anlamlı derecede farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla ANOVA analizi yapılmıştır.

Analiz sonucu elde edilen ANOVA sonuçları Tablo 4.10.'de sunulmuştur.

Tablo 4.10'de verilen analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları, öğrencilerin ailesinin aylık gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p = .12 - .70$).

Tablo 10.

Ailenin Aylık Gelirine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
	0-2500 TL (113)	52,72	8,77	1,16	,31	
	2501-4500 TL (95)	52,62	9,36			
Bağlılık Stili						
Toplam	4501 TL ve Üzeri (83)	50,88	9,13			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
	0-2500 TL (113)	17,67	3,84	1,16	,31	
Güvenli	2501-4500 TL (95)	18,19	4,16			
Bağlanma	4501 TL ve Üzeri (83)	18,49	3,39			
	Toplam (291)	18,08	3,83			
	0-2500 TL (113)	17,42	4,92	1,66	,19	
Kaçınan	2501-4500 TL (95)	17,68	6,63			
Bağlanma	4501 TL ve Üzeri (83)	16,19	5,83			
	Toplam (291)	17,15	5,80			
	0-2500 TL (113)	17,63	4,70	2,17	,12	
Kaygılı/Kararsız	2501-4500 TL (95)	16,75	5,04			
Bağlanma	4501 TL ve Üzeri (83)	16,19	4,95			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
	0-2500 TL (113)	130,27	24,62	,36	,70	
Gelecek	2501-4500 TL (95)	129,01	24,67			
Beklentisi	4501 TL ve Üzeri (83)	127,29	23,55			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
	0-2500 TL (113)	82,82	8,24	1,56	,21	
	2501-4500 TL (95)	84,65	7,25			
Özdenetim						
	4501 TL ve Üzeri (83)	83,31	7,03			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.2.8. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Baba Tutumları Bağlamında İncelenmesi

Araştırma kapsamında öğrencilerin kendilerinin belirttiği bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının öğrencilerin anne babalarının çocuklarına karşı tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla ANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.11.'de sunulmuştur.

Tablo 11.

Anne Baba Tutumlarına Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili	Baskıcı (58)	52,57	9,06	1,01	,39	
	Demokratik (85)	52,42	9,63			
	Koruyucu (136)	52,21	8,77			
Toplam	İlgisiz (12)	47,75	8,44			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
	Baskıcı (58)	17,67	3,75			
Demokratik (85)	18,48	3,58				
Koruyucu (136)	18,09	3,96				
Güvenli Bağlanma	İlgisiz (12)	17,00	4,47			
	Toplam (291)	18,08	3,83			
	Baskıcı (58)	17,28	5,93			
Demokratik (85)	17,16	5,70				
Toplam (291)	17,15	5,80				
Kaçınan Bağlanma	Baskıcı (58)	17,62	5,25	,49	,69	
	Demokratik (85)	16,78	4,78			
	Toplam (291)	16,93	4,90			
Kaygılı/Kararsız	Baskıcı (58)	125,21	23,53	,87	,46	
	Demokratik (85)	131,74	24,13			
	Koruyucu (136)	129,13	25,07			
Gelecek Beklentisi	İlgisiz (12)	126,67	19,49			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
	Baskıcı (58)	83,64	7,65			
Demokratik (85)	84,48	8,02				
Koruyucu (136)	82,61	7,46				
Özdenetim	İlgisiz (12)	87,42	3,73			
	Toplam (291)	83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.11.'de sunulan betimleyici istatistikleri verilen gruplar için gerçekleştirilen ANOVA sonuçlarına göre öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları, öğrencilerin anne babalarının çocuklarına karşı olan tutumlarına göre anlamlı derecede farklılık göstermemektedir ($p = .09 - .69$).

4.2.9. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Anne Baba İlişkileri Bağlamında İncelenmesi

Tablo 12.

Anne Baba İlişkisine Göre Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Puanlar	Grup	Ort.	SS	F	P	Fark
Bağlılık Stili Toplam	Kötü (18)	52,44	9,57	,70	,60	
	Orta (30)	53,27	10,15			
	İyi (57)	51,44	7,56			
	Çok İyi (99)	51,30	8,87			
	Mükemmel (87)	53,17	9,75			
	Toplam (291)	52,16	9,07			
	Güvenli Bağlanma	Kötü (18)	17,67			3,41
Orta (30)		17,03	4,06			
İyi (57)		17,58	3,64			
Çok İyi (99)		18,64	3,59			
Mükemmel (87)		18,21	4,17			
Toplam (291)		18,08	3,83			
Kaçınan Bağlanma		Kötü (18)	15,94	5,92	1,38	,24
	Orta (30)	17,93	5,55			
	İyi (57)	17,60	5,54			
	Çok İyi (99)	16,24	5,55			
	Mükemmel (87)	17,89	6,22			
	Toplam (291)	17,15	5,80			
	Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Kötü (18)	18,83	5,22		
Orta (30)		18,30	4,47			
İyi (57)		16,26	3,86			
Çok İyi (99)		16,42	5,27			
Mükemmel (87)		17,08	5,06			
Toplam (291)		16,93	4,90			
Gelecek Beklentisi		Kötü (18)	115,83	23,60	6,45	,00**
	Orta (30)	121,13	24,89			
	İyi (57)	120,98	28,52			
	Çok İyi (99)	132,03	19,55			
	Mükemmel (87)	136,26	23,24			
	Toplam (291)	129,01	24,28			
	Özdenetim	Kötü (18)	83,72	6,96		
Orta (30)		82,40	8,99			
İyi (57)		84,21	6,70			
Çok İyi (99)		82,66	7,20			
Mükemmel (87)		84,53	8,20			
Toplam (291)		83,56	7,61			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Öğrencilerin bağılılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının öğrencilerin anne babalarının birbiri ile olan ilişki durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi için ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu elde edilen ANOVA sonuçları Tablo 4.12.'de sunulmuştur. Ayrıca ANOVA analizleri sonucunda aralarında anlamlı farklılık bulunan puan türünde hangi grupların anlamlı derecede birbirinden farklı olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma analizleri (Tukey LSD) gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 4.13.'de sunulmuştur. Öğrencilerin bağılılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının, öğrencinin anne ile babası arasında ki ilişki durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığa neden olup olmadığının belirlenmesi için yapılan analiz sonuçlarına (Tablo 4.13.) göre anlamlı farklılık sadece gelecek beklentisi puan türünde gerçekleşmektedir [$F(4- 286) = 6.45$ $p = .00$].

Tablo 13.

Anne Baba İlişisine Göre Gelecek Beklentisi Puanları Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	Grup	Orta	İyi	Çok İyi	Mükemmel
Gelecek Beklentisi	Kötü	-5.30	-5.15	-16.19	-20.43*
	Orta		.15	-10.89	-15.13*
	İyi			-11.05*	-15.28*
	Çok İyi				-4.23

Not: * $p < 0.05$ (*), (Tukey)

Tablo 4.12.'de anlamlı fark belirtilen gelecek beklentisi puan türünde hangi grupların birbiri ile anlamlı farklılık sergilediğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma (Tukey HSD) sonuçlarına göre anne baba ilişkisi çok iyi olanlar ile anne baba ilişkisi iyi oranlar arasında (Çok İyi > İyi); mükemmel ile kötü, orta ve iyi arasında (mükemmel > kötü, orta ve iyi) anlamlı farklılık bulunmuştur.

4.2.10. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının İlişkisi

Öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının tüm katılımcı öğrenciler bağlamında ilişkilerinin incelenmesi için gerçekleştirilen korelasyon matrisi Tablo 4.14.'de sunulmuştur.

Tablo 14.

Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	Bağlılık Stili			Kaygılı/Kararsız		Özdenetim	
	Toplam Puan	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Gelecek Bağlanma	Beklentisi		
Bağlılık Stili	r	1,00					
Toplam Puan	p	<0,001					
Güvenli Bağlanma	r	,291**	1,00				
Kaçınan Bağlanma	p	<0,001	<0,001				
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	r	,761**	-,141*	1,00			
Gelecek Bağlanma	p	<0,001	0,016	<0,001			
Gelecek Beklentisi	r	,723**	-0,076	,336**	1,00		
Özdenetim	p	<0,001	0,197	<0,001	<0,001		
	r	,159**	,273**	0,088	-0,023	1,00	
	p	0,006	<0,001	0,135	0,701	<0,001	
	r	0,111	0,063	0,079	0,063	0,095	1,00
	p	0,058	0,284	0,178	0,283	0,107	<0,001

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.14.'de sunulan korelasyonlarda bağlılık stili toplam puan ile alt puanları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bir ölçeğin toplam puanı ve alt puanları arasında beklenen bir ilişki olduğu için burada önemli olan bağlanma stillerine ilişkin puan

türleri ile gelecek beklentisi ve özdenetim puanlarının ilişkisidir. Bu bağlamda öğrencilerin bağlanma stili puanları ile özdenetim puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r = .06 - .11, p > .05$). Gelecek beklentisi puanı ile özdenetim puanı arasında bulunan korelasyonda anlamlı değildir ($r = .09, p > .05$). Gelecek beklentisi ile hem bağıllık stili toplam puanı ($r = .16, p < .01$) hem de güvenli bağlanma stili puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .27, p < .01$). Başka bir ifade ile öğrencilerin gelecek beklentisi puanlarında meydana gelen artış ya da azalış aynı şekilde öğrencilerin bağıllık stili toplam puanı ve güvenli bağlanma puanında da yaşanmaktadır.

4.2.11. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Devam Edilen Okul Türü Bağlamında İlişkileri

Öğrencilerin bağıllık stili (güvenli/kaçman/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ilişkilerinin devam edilen okul türü bağlamında incelenmesi için yapılan korelasyon analizleri okul türlerine göre Tablo 4.15-16-17-18.'da sunulmuştur.

Tablo 15.

Meslek Lisesine Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	Bağıllık Stili					Gelecek Beklentisi	Özdenetim
	Toplam Puan	Güvenli Bağlanma	Kaçman Bağlanma	Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi		
Bağıllık Stili	r	1,00					
Toplam Puan	p	0,000					
Güvenli Bağlanma	r	,327**	1,00				
Kaçman Bağlanma	p	0,003	0,002	1,00			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	r	,705**	-0,153	0,000	1,00		
Gelecek Beklentisi	p	0,004	0,173	0,000	0,000	1,00	
Özdenetim	r	,731**	-0,063	,295**	0,044	0,000	1,00
	p	0,000	0,575	0,007	0,694	0,030	0,000
	r	,268*	,427**	0,079	0,044	1,00	
	p	0,015	0,005	0,481	0,694	0,000	
	r	0,168	0,138	0,072	0,105	,241*	1,00
	p	0,135	0,218	0,052	0,350	0,030	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Meslek lisesine devam eden öğrencilerin bağıllık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ilişkilerinin yer aldığı Tablo 4.15.'ye göre öğrencilerin gelecek beklentisi puanları ile bağıllık stili toplam puanları ($r = .268$, $p < .01$) güvenli bağlanma puanları ($r = .427$, $p < .01$) ve özdenetim puanları arasında ($r = .241$, $p < .01$) pozitif ve anlamlı ilişki görülmektedir. İmam hatip lisesine devam eden öğrencilerine puanları arasındaki ilişkilerin yer aldığı Tablo 4.16.'ye göre öğrencilerin gelecek beklentisi puanları ile güvenli bağlanma puanları arasında ($r = .286$, $p < .01$) pozitif ve anlamlı ilişki vardır. Özdenetim puanları ile bağlanma stilleri toplam puanı arasında ($r = .298$, $p < .01$) ve kaygılı/kararsız bağlanma puanları arasında ($r = .284$, $p < .01$) pozitif anlamlı ilişki vardır.

Fen lisesine devam eden öğrencilerin puanlarının ilişkilerinde (Tablo 4.17) öğrencilerin bağlanma stillerine ilişkin puanları, gelecek beklentisi puanları ve özdenetim puanları arasında anlamlı ilişki görülmemektedir.

Tablo 16.

İmam Hatip Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağıllık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler		Bağıllık Stili Toplam Puan	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi	Özdenetim
Bağıllık Stili	R	1,00					
Toplam Puan	P	0,000					
Güvenli Bağlanma	R	,383**	1,00				
Kaçınan Bağlanma	P	0,002	0,000				
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	R	,819**	0,001	1,00			
Gelecek Beklentisi	P	0,008	0,990	0,000			
Özdenetim	R	,759**	-0,025	,481**	1,00		
	P	0,002	0,817	0,002	0,000		
	R	0,034	,286**	-0,095	-0,048	1,00	
	P	0,747	0,006	0,369	0,651	0,000	
	R	,298**	0,112	0,197	,284**	0,078	1,00
	P	0,004	0,286	0,060	0,006	0,463	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 17.

Fen Lisesine Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler		Bağlılık Stili		Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/ Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi	Özdenetim
		Toplam Puan	Güvenli Bağlanma				
Bağlılık Stili	R	1,00					
Toplam Puan	P	0,000					
Güvenli	R	0,202	1,00				
Bağlanma	P	0,066	0,000				
Kaçınan	R	,732**	-0,211	1,00			
Bağlanma	P	0,000	0,052	0,000			
Kaygılı/Kararsız	R	,667**	-0,136	0,191	1,00		
Bağlanma	P	0,000	0,216	0,082	0,000		
Gelecek	R	0,028	0,157	0,079	-0,163	1,00	
Beklentisi	P	0,799	0,151	0,470	0,137	0,000	
Özdenetim	R	-0,143	-0,008	-0,03	-0,200	-0,118	1,00
	P	0,193	0,945	0,786	0,066	0,284	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Özel koleje devam eden öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ilişkilerinde ise (Tablo 4.18.) sadece kaçınan bağlanma puanı ile gelecek beklentisi puanı arasında pozitif ve anlamlı ilişki ($r = .381$, $p < .05$) vardır.

Tablo 18.

Özel Koleje Devam Eden Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	Bağlılık						
	Stili Toplam Puan	Güvenli Bağlanm a	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/ Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi	Özdenetim	
Bağlılık Stili	r	1,00					
Toplam Puan	p	0,000					
Güvenli	r	0,157	1,00				
Bağlanma	p	0,383	0,000				
Kaçınan	r	,747**	-0,341	1,00			
Bağlanma	p	0,002	0,052	0,000			
Kaygılı/Karar	r	,686**	-0,112	0,279	1,00		
sız	p	0,007	0,578	0,004	0,000		
Bağlanma	r	0,339	0,196	,381*	-0,082	1,00	
Gelecek	p	0,053	0,275	0,029	0,649	0,000	
Beklentisi	r	-0,267	-0,17	-0,071	-0,255	0,024	1,00
Özdenetim	p	0,134	0,695	0,695	0,152	0,893	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.2.12. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetleri Bağlamında İlişkileri

Öğrencilerin bağlılık stili (güvenli/kaçınan/kaygılı), gelecek beklentisi ve özdenetim puanları ilişkilerinin öğrencilerin cinsiyetleri bağlamında incelenmesi için yapılan korelasyon analizleri Tablo 4.19.'de ve Tablo 4.20'de verilmiştir.

Tablo 19.

Kız Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçman/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler		Bağlılık					Özdenetim
		Stili	Güvenli	Kaçman	Kaygılı/	Gelecek	
		Toplam	Bağlanm		Kararsız		
		Puan	a	Bağlanma	Bağlanma	Beklentisi	
Bağlılık Stili	r	1,00					
Toplam Puan	p	0,000					
Güvenli	r	,227**	1,00				
Bağlanma	p	0,004	0,000				
Kaçman	r	,778**	-,176*	1,00			
Bağlanma	p	0,002	0,027	0,000			
Kaygılı/Karar							
sız	r	,757**	-0,098	,387**	1,00		
Bağlanma	p	0,001	0,221	0,002	0,000		
Gelecek	r	0,064	,303**	-0,011	-0,087	1,00	
Beklentisi	p	0,425	0,002	0,888	0,278	0,000	
Özdenetim	r	0,086	0,004	0,041	0,106	0,001	1,00
	p	0,285	0,958	0,609	0,188	0,988	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 20.

Erkek Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler		Bağlılık					Özdenetim
		Stili Toplam Puan	Güvenli Bağlanm a	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/ Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi	
Bağlılık Stili	r	1,00					
Toplam Puan	p	0,000					
Güvenli	r	,365**	1,00				
Bağlanma	p	0,011	0,000				
Kaçınan	r	,742**	-0,1	1,00			
Bağlanma	p	0,002	0,252	0,000			
Kaygılı/Kararsız	r	,666**	-0,063	,264**	1,00		
Bağlanma	p	0,001	0,469	0,002	0,000		
Gelecek	r	,293**	,249**	,212*	0,075	1,00	
Beklentisi	p	0,001	0,004	0,014	0,390	0,000	
Özdenetim	r	0,166	0,144	0,129	0,03	,192*	1,00
	p	0,055	0,097	0,138	0,734	0,026	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Kız öğrencilerin puanları arasındaki ilişkilere göre (Tablo 4.19.) sadece güvenli bağlanma puanları ile gelecek beklentisi puanları arasında ($r = .303^{**}$, $p < .01$) pozitif anlamlı ilişki görülmektedir. Erkek öğrencilerin puanlarının ilişkileri göre (Tablo 4.20.) öğrencilerin gelecek beklentisi puanları ile bağlılık stili toplam puanı ($r = .293$, $p < .01$), güvenli bağlanma puanı ($r = .249$, $p < .01$) ve kaçınan bağlanma puanı ($r = .212$, $p < .05$) arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca erkek öğrencilerin gelecek beklentisi puanları ile özdenetim puanları arasında da ($r = .192$, $p < .05$) anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur.

4.2.13. Öğrencilerin Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanlarının ile Öğrencilerin Yaşları ve Yılsonu Not Ortalamalarının İlişkileri

Öğrencilerin yaşları ve yılsonu not ortalamalarının bağlanma stili puanları, gelecek beklentisi puanı ve özdenetim puanı ile olan ilişkilerinin belirlenmesi için yapılan korelasyon analizi Tablo 4.21.'de sunulmuştur.

Tablo 21.

Öğrencilerin Anne Babaya Bağlılık Stili (Güvenli/Kaçınan/Kaygılı), Gelecek Beklentisi ve Özdenetim Puanları İle Yaşları ve Yılsonu Not Ortalamaları Arasındaki Korelasyon Matrisi (N=291)

Değişkenler	Yaş	Yıl Sonu Not Ortalaması	Bağlılık Stili Toplam Puan	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Gelecek Beklentisi	Özdenetim
Yaş (Yıl)	1,00							
Yıl Sonu Not Ortalaması	0,000	1,00						
Bağlılık Stili	,312*		1,00					
Toplam Puan	0,014	0,007	0,000	1,00				
Güvenli Bağlanma	-0,062	0,052	,291**	1,00				
Kaçınan Bağlanma	0,295	0,381	0,002	0,000	1,00			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	,119*	-,155**	,761**	-,141*	0,000	1,00		
Gelecek Beklentisi	0,043	0,008	0,003	0,016	0,000	0,000	1,00	
Özdenetim	,172*							1,00
	*	-,147*	,723**	-0,076	,336**	1,00		
	0,003	0,012	0,003	0,197	0,009	0,000		
	0,011	-0,075	,159**	,273**	0,088	-0,023	1,00	
	0,850	0,200	0,006	0,004	0,135	0,701	0,000	
	0,01	-0,042	0,111	0,063	0,079	0,063	0,095	1,00
	0,860	0,478	0,058	0,284	0,178	0,283	0,107	0,000

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.20.'de yer alan bilgilere göre öğrencilerin yaşları ile yılsonu not ortalamaları arasında negatif ilişki ($r = -.312, p < .01$) vardır. Başka bir ifade ile öğrencileri yaşları arttıkça yılsonu not ortalamaları azalmaktadır.

Öğrencilerin yaşları ile bağıllık stili toplam puanları ($r = .143, p < .05$), kaçınan bağlanma puanları ($r = .119, p < .05$) ve kaygılı/kararsız bağlanma puanları ($r = .172, p < .01$) anlamlı ve pozitif ilişki vardır.

Öğrencilerin yılsonu not ortalamaları ile bağıllık stili toplam puanları ($r = -.157, p < .01$), kaçınan bağlanma puanları ($r = -.155, p < .01$) ve kaygılı/kararsız bağlanma puanları ($r = -.147, p < .05$) arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma

Bu bölümde lisede eğitim-öğretim gören ergenlerin bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ve elde edilen puanların sosyo-demografik faktörler arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla ilişkin ölçme araçları kullanılmıştır. Bu ölçme araçlarından elde edilen verilerin analiz doğrultusunda ortaya çıkan bulguların sonuçları çalışmaya ilgili alan yazın ve araştırma soruları doğrultusunda tartışılması yer almaktadır.

5.1.1 Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farkları

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.2.’de bakıldığında; kız ve erkek ergenlerin bağlanma toplam puanı, bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. İnsanda gelişen bağlanma stili anne ve bebek arasındaki diyalektik sonucunda ortaya çıkar ve şekillenir. Bebek eğer sıkıntılı anlarında annenin yanında olacağına veya normal durumlarda olumlu dönütler alacağına inanırsa anneye karşı güvenli bir bağlanma geliştirir. Eğer sıkıntılı anlarında anneye ulaşamaz veya keşif yaparken, çevreyi tanırken vereceği olumlu/pasif tepkilere anneden yakınlık göreceğine inanmazsa kaygılı veya kaçınmacı bağlanma stili geliştirir. Kaygılı stilde daha çok ebeveynin tutarlı olmayan davranışları mevcuttur. Kaçınmacı stilde ise çocuk her koşulda anneye ihtiyacı yokmuş gibi davranır (Ainsworth ve ark., 2015).

İlk olarak alan yazında ergenlerde anne-baba bağlanma stili ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında; Hazan ve Shaver’ın (1987) yaptığı çalışmada bağlanma stilleri güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olarak 3 şekilde ele alınmıştır. (Hazan ve Shaver, 1987). Bu çalışmada kız ve erkek ergenlerde anne baba bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Sümer ve Şendağ’ın (2009) yılında yaptığı çalışmada anne-babayla kurulan bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği, yine bu çalışmaya tutarlı olarak Kerns ve arkadaşları (2000)

tarafından yapılan çalışmada da aynı sonuçlar elde edilmiştir. Atik (2013) tarafından yapılan yüksek lisans araştırmasında ve Haigler ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada da bağlanma stillerinin cinsiyete göre değişmediği elde edilmiştir. Kaya (2019) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlerin bağlanma puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Kaya, 2019). Çalışma sonucunda elde edilen sonuçların alan yazındaki diğer çalışmaların sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Literatürde Türkiye’de yapılan diğer çalışmalara bakıldığında kız ergenlerin korkulu bağlanma stiline ait puanın erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Morsünbül, 2005). Yine ülkemizde üniversite öğrencileri üzerinde cinsiyet ve bağlanma stili arasındaki ilişkiye bakıldığında kızlarda korkulu, kaygılı ve kayıtsız bağlanma stilleri erkek ergenlere göre daha fazladır. Onur’un yaptığı (2006) bu çalışmada güvenli bağlanma stiline erkek ergenler daha yüksek puanlara sahiptir (Onur,2006). Akdağ’ın (2011) tarafından yapılan araştırma sonucunda ise ergenlerin cinsiyetleri ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır. Kız ergenlerde korkulu bağlanma stili erkek ergenlere göre daha fazladır (Akdağ, 2011).

Bağlanma puanları genel olarak ele alındığı zaman kız ergenlerin bağlanma puanı erkek ergenlere göre daha fazladır ve bu bağlanma özellikle babadan çok annedir (Çam ve Keskin, 2009).

Farklı kültürlerde bağlanma stilleri üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında en sık görülen bağlanma stiline güvenli bağlanma olduğu elde edilmiştir. Güvenli bağlanma stili dışındaki stillerin daha çok toplumdaki kültürler arası değişikliklerden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır (Ijzendoorn and Kroonenberg, 1990). Ülkemizde ise bağlanma stilleri arasında en çok kayıtsız (kaçınan) bağlanma stiline olduğu görülmektedir (Güngör, 2000; Güroğlu, 2002).

Ülkemizde uluslararası çalışmalara göre güvenli bağlanma stili yerine kayıtsız (kaçınan) stiline sonuç olarak elde edilmesinin nedeni sosyal değişim ve farklılaşmanın hızlı olması, bunlara bağlı olarak meydana gelen dalgalanma sonucunda da insanların diğer insanlara karşı iletişimde çekingen, isteksiz ve kaygılı olması sebep olarak düşünülebilir. Özellikle ergenlik döneminde kişilerarası ilişkilerin anne-babadan diğer bireylere aktarıldığı göz önüne alınırsa temkinli davranmaları ve yeni ilişki kurmaktan kaçınmaları bir faktör olarak düşünülebilir (Güngör, 2000). Türkiye’de birçok şehir için kültürel etmenler ele alındığında; kız çocukları erkeklere göre daha baskıcı ve korumacı yetiştirilmektedir. Erkek çocukları ise daha özgür, dış dünyayı tanıma konusunda daha

rahat davranabilmektedir. Çocukluktan itibaren başlayan bu farklılık ergenlik hatta yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Bu da yapılan çalışmalarda kız ve erkek ergenlerin bağlanma stillerindeki puanlarının farklı olması için bir neden olarak düşünülmektedir (Erözkan, 2011).

Ergenlerde bağlanma stilleri ile ilgili yapılan araştırmalarda ergenlerde güvenli bağlanmanın bireye birçok noktada pozitif katkısı olduğu ortaya konmuştur. Bir taraftan gelişmiş özsaygı, öz-denetim, sorumluluk gibi olumlu katkılar sağlarken bir taraftan da depresyon, suça karışma olasılığı gibi durumları da önlediği görülmüştür. Bu yüzden çocukluktan itibaren geliştiği düşünülen bağlanma stillerinin önemi ergenlik döneminde de artmaktadır (Akdağ, 2011). Çok'a (2013) göre; ergenlik döneminde genel olarak bağlanma anne babadan akranlara aktarılmaktadır. Çünkü ergenlik döneminde birey aileden bir nebze koparak daha bağımsız bir birey olmak ister. Engellemeyle karşılaşan ergenlerde negatif duygu ve tutumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden ergenlikte aileden başka noktalara yönlendirilen bağlanma örüntüsünün çocukluktan itibaren sağlıklı gelişmesi gerekmektedir. Sıcak, sevgi dolu ve güvenli bir anne baba ve aile yetişen ergenlerin daha problemsiz, kendini yönetebilme konusunda daha becerikli ve benlik algılarının da daha yüksek olduğu görülmektedir (Çok, 2013).

Çocukluktan itibaren anne-babanın çocuğun tutum ve davranışlarını ona uygun kısıtlamalarla kontrol etmesi, çocukta var olan beceri ve yetenekleri yine ona uygun bir şekilde yönlendirmesi çocuğun bir birey olarak kendini yeterli yetiştirmesi için ön şartlardan biridir. Bütün bu kontrollü gelişim ve yetiştirmeler çocuğun özgüven gelişimi için gereklidir. Çocukluktan itibaren başlayan bu sürecin bütün hayatı boyunca özümserenerek sağlıklı bir özdenetim mekanizması haline gelmesi gerekir. Bu da ergenlik dönemi boyunca da olumlu anne baba ergen ilişkisinin sağlıklı ve tutarlı olarak devam etmesiyle mümkündür (Grolnick ve Farkas, 2002).

Öz-denetim düzeyinin kız ve erkek ergenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiş ve analiz sonucunda aralarında anlamlı bir fark olmadığı elde edilmiştir. (Tablo 4.2.) Ortaokul öğrencilerinde öz-denetim ve diğer faktörler arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada da öz-denetim düzeyinin cinsiyetlere göre farklılaşmadığı elde edilmiştir (Aksel, 2018). Yine Buckner ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan çalışma ve Lengua (2002) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Cinsiyete göre farklılık bulunan çalışmalarda ise kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek puanlara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. (Eisenberg vd. 1996; Harma, 2008). Yine öz-denetim düzeyinin araştırıldığı bir çalışmada öz-denetim düzeyinin

erteleme davranışı ile ters yönde bir ilişkisi olduğu ve erteleme davranışının erkeklerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yani kız ergenlerin bu sonuçlara göre öz-denetim düzeyleri daha yüksektir diye düşünülebilir (Doğan ve ark., 2014).

Gelecek beklenti düzeyinin kız ve erkek ergenlere göre farklılaşım farklılaşmadığı analiz edilmiş ve analiz sonucunda aralarında anlamlı bir fark olmadığı elde edilmiştir. Gelecek beklentileri ergen için ailenin, çevrenin ve toplumun ergene verdiği tepki ve tutumlara bağlı olarak şekillenmektedir. Ergenin sahip olduğu yakın çevresi ergeni model alma ve belirleyeceği başarı kriterleri konusunda şekillendirmektedir (McCabe and Barnett, 2000). Ayrıca ergenlik döneminde ergen için daha önemli bir dayanak haline gelen akran grupları ve okulda etkileşim halinde olunan öğretmenler de ergenin gelecek beklentisinin şekillenmesinde önemli etmenlerdendir. Yani toplum ve yetişkinlerin bakış açısı ve tutumları da ergenin geleceğe dair beklenti ve bakış açısını değiştirebilmektedir (Giviyin; Akt. Yavuzer ve ark., 2005).

Bireyin çocukluğunda yaşanan olumsuz yaşantıları bunlara bağlı olarak ergenlik döneminde geleceğe veya ölüme dair olumsuz ve karamsar düşünceler gençlerin problemleri davranışları için birer risk faktörüdür (Brumley vd., 2017). Farklı bir araştırmada ergenlerdeki gelecek beklentisinin olumlu hale getirilmesi, geleceğe dair pozitif düşüncelerin ergende geliştirilmesinin zorbalık ve suç faktörlerinin azalacağını ortaya koymuştur (Stoddard, Varela, ve Zimmerman, 2015). Zira Eryılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin pozitif gelecek beklentisine sahip olmanın olumlu öznel iyilik hali ile ilişkili olduğu görülmüştür (Eryılmaz, 2011).

Şimşek'in (2012) yılında yaptığı araştırmaya göre; gelecek beklentisi puanları ergenler için cinsiyet, yaş, okul türü, akademik başarı ve yılsonu not ortalamaları, ebeveyn eğitim düzeyi, anne baba arasındaki ilişkinin kalitesi, kardeş sayısı ve aile içi çatışmalara göre farklılık göstermemektedir. Yapılan çalışmada ergenlerde gelecek beklenti düzeyinin farklı illerde ve kültürlerde değişik sonuçlarda çıktığı elde edilmiştir (Şimşek, 2012). Yine farklı bir çalışmada ergenlerde gelecekle ilgili olumlu ya da olumsuz beklentilerinin cinsiyete göre değişmediği görülmüştür (Güleri, 1994). Ege (2018) tarafından yapılan çalışmada ise cinsiyet ve gelecek beklenti puanı arasında anlamlı bir farklılık olduğu elde edilmiştir.

Öz-denetim düzeyinin kız ve erkek ergenlere göre anlamlı olarak farklılaşmadığı elde edilmiştir. Aksel'in (2008) yaptığı çalışmada kız ve erkeklerin öz-denetim düzeyi arasında bir fark olmadığı görülmüştür (Aksel, 2008). Literatürde öz-denetim düzeyi ve cinsiyet ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında elde edilen sonucu destekler

çalışmalar olduğu görülmektedir (Buckner, Mezzacappa and Beardslee, 2003; Lengua,2002). Yapılan ‘Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları, Özdenetim Becerisi ve Problem Davranışlar’ başlıklı çalışmada da özdenetim düzeyi cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı elde edilmiştir (Metin, Harma ve Gökçay, 2017).

Bebeklikten itibaren anne ve bebek arasında gelişen bağlanma stili ve örüntüsünün kişinin hayatında ve özellikle ergenlik gibi kritik dönemlerde çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminde sahip olunan ergenlik stilinin bebeklikten itibaren gelişip gelişmediği ile ilgili Hamilton (2000) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmada 30 kişi için bağlanma stillerinin ergenliğe aktarıldığı ortaya çıkmıştır (Hamilton, 2000). Ergenlikte güvenli bağlanma stiline sahip olmak bu dönemdeki keşiflerin ve adımların kırılmalar yaşanmadan atlatılmasını sağlar (Sümer, 2006).

Genel olarak ele alındığında; güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin sağlıklı bir duygu ve öz-denetim mekanizmasına sahip olduğu (Thompson, 2008), arkadaşlık ilişkilerinde ve sosyal yetkinlik anlamında daha başarılı oldukları (Liebermann, Dayle ve Markeewicz, 1999) ortaya konmuştur. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin benlik algılarının olumlu olduğu, özgüven konusunda diğer bağlanma stillerine göre daha yüksek puanlara sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Sümer ve Şendağ, 2009).

5.1.2. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Okul Türü Ve Sınıf Düzeyleri Değişkenine Göre Farkları

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ve okul türleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.4.’e bakıldığında; ergenlerin öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi puanlarının devam edilen okul türüne göre aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Ancak bağlanma stili toplam puan ve kaçınan bağlanma stiline sahip ergenlerin okul türüne göre aralarında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bağlılık stili toplam puanı bağlamında anlamlı farklılığın meslek lisesi ile fen lisesi okulları arasında olduğu görülmüştür.

Farklar incelendiğinde meslek lisesi bağlılık stili toplam puanı fen lisesinden anlamlı derecede fazladır. Kaçınan bağlanma puanları ve gelecek beklentisi puanları

bağlamında yapılan istatistiksel analiz sonuçlarında anlamlı fark bulunan gruplar imam hatip lisesi > fen lisesi şeklindedir. Şimşek'in (2012) yılında yaptığı araştırmaya göre; gelecek beklentisi puanları ergenlerin eğitim-öğretim gördüğü okul türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan 'Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ve sınıf düzeyleri yani yaş arasında anlamlı bir fark var mıdır?' sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.7.'ya bakıldığında; ergenlerin öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi puanlarının arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak bağlanma toplam puan ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Yapılan Anova testinde anlamlı farklılık sadece 9. Sınıf öğrencileri ile 11. Sınıf öğrencileri arasında bulunmuştur. Yani yapılan çalışmada yaş ile toplam bağlanma stilleri puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Üç bağlanma stili (Güvenli, Kaygılı-kararsız ve Kaçınan) ve sınıf düzeyleri yani yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı elde edilmiştir. Onur (2006) ve Atik (2013) tarafından yapılan çalışmalarda da bağlanma stilleri ve yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Onur, 2006; Atik, 2013).

Farklı yaş gruplarıyla yapılan araştırmalar, özdenetim düzeyinin kızlarda erkeklere göre daha anlamlı olduğunu ortaya koymuştur (Eisenberg vd., 1996; Harma, 2008). Gelecek beklentisi ve sınıf düzeyleri arasında yapılan çalışmalarda; gelecek beklenti puanları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı derece farklılık olduğunu gösteren çalışmalar mevcut olduğu gibi ilişki olmadığını elde eden çalışmalar da mevcuttur. Lisede sınıf düzeyi arttıkça gelecek beklenti puanlarının azaldığı, 9.sınıftaki öğrencilerin gelecek beklenti puanlarının 12.sınıftaki öğrencilerin gelecek beklenti puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Şimşek, 2011). Yapılan 'Türkiye Ergen Profili' çalışmasında 15 yaşın altındaki ergenlerin daha yüksek yaşta ergenlere göre gelecek hakkında daha olumlu ve pozitif oldukları tespit edilmiştir (Başbakanlık, 2010). Topaktaş tarafından yapılan çalışmada da yaş ve sınıf düzeyi arttıkça ergende gelecek beklentisinin olumsuz olarak geliştiği görülmüştür (Topaktaş, 2015). Bunların dışında, lise öğrencilerinde yaş ve sınıf düzeyinin gelecek beklenti düzeyini etkilemediğini yani aralarında anlamlı bir farklılık olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Aydınlı, 2014; Kula, 2008; Tümkiye ve ark., 2011).

5.1.3. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Sahip Olunan Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ve sahip olunan kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.10.’da yer verilmiştir. Bulgulara bakıldığında; ergenlerin bağlanma toplam puanı, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi puanlarının kardeş sayısı ile aralarında anlamlı bir fark olmadığı ancak bağlanma stillerinde kaygılı-kararsız bağlanma stil puanının diğer bağlanma stillerine göre sahip olunan kardeş sayısında anlamlı bir fark görülmüştür. Literatürde yapılan bağlanma ve kardeş sayısı ilişkisini inceleyen çalışmalarda; kardeş sayısının arttıkça anneye aşırı korumacı bir bağlanma stili geliştiği görülmüştür (Eken, 2010). Kardeş sayısı ve gelecek beklentisi arasında yapılan çalışmalara bakıldığında araştırma sonunun diğer çalışmalarla eşleştiği görülmektedir. Topaktaş (2015) ve Güzel (2005) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde sahip olunan kardeş sayısı ile gelecek beklentisi arasında bir ilişki olmadığı elde edilmiştir. Yine Şimşek tarafından (2012) yılında yapılan araştırmaya göre; gelecek beklentisi puanlarının ergenlerde kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Şimşek, 2012).

Öz-denetim düzeyi ve sahip olunan kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Literatürde öz-denetim düzeyi ve kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer çalışmalara bakıldığında; Anlamlı farklılık gösterdiğini elde eden çalışmalar mevcuttur (Yılmaz ve ark., 2012). Yentür ve arkadaşlarının (2008) yaptığı çalışmada öğrencilerin kardeş sayısı ile öz-denetim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Yapılan farklı bir çalışmalarda da bireylerin kendini ifade etme, öz denetim kavramları bakımından kardeşi olanlarla olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. (Gültekin, 2008; Sağlam, 2011). Kardeş sayısı çok yüksek olan bireylerde; diğer durumlara nazaran öz-denetim düzeyinin daha düşük çıkmasının kardeş sayısının artışıyla birlikte aileden gelen ilgi ve zamanın kardeş sayısı ile birlikte bölünerek azaldığı anlaşılmaktadır (Yılmaz ve ark., 2012).

5.1.4. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Anne-Baba Eğitim Düzeyleri Değişkenine Göre Farklar

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ile anne baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.13. ve Tablo 4.15.’te yer verilmiştir. Tablolara bakıldığında; anne eğitim düzeyinin değişkenlerle aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Yani annenin hangi kademedен mezun olduğu veya eğitim düzeyi ile ergenin bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyi veya gelecek beklentisi arasında bir fark yoktur. Ancak baba eğitim durumun Kaçınan bağlanma stil puanı, öz-denetim puanı ve ergenlerde gelecek beklentisi düzeyiyle aralarında anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Alan yazına bakıldığında; anne baba eğitim düzeyi ile bağlanma arasında bir ilişki olduğu; özellikle annenin eğitim düzeyinin çocuğun bağlanma düzeyinde ve stilinde önemli değişikliklere neden olduğu görülmüştür. Eken (2010) tarafından yapılan bir çalışmada; annesi üniversite mezunu olan ergenlerin bağlanma puanı diğerlerine göre daha yüksektir. Annenin eğitim seviyesi arttıkça babaya mevcut bağlanma düzeyi de artmaktadır. Eğer annenin eğitim düzeyi düşükse babaya karşı korumacı bir stil geliştirilmektedir (Eken, 2010). Farklı zaman ve çalışmalarda da aynı sonuçlara ulaşılmıştır (Onur, 2006; Sumbas ve Sezer, 2017). Ancak Kılıç (2009) tarafından liseli ergenlerle birlikte yapılan çalışmada anne eğitim düzeyi ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Kılıç, 2009). Baba eğitim düzeyi ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Keskin, 2007; Akın, 2011).

Literatürde ergenlerde öz-denetim düzeyi ile ilgili çalışmalara bakıldığında engelleyici bir bağlanma stiline sahip veya güvenli bağlanmayı sağlayamamış olan ebeveyne sahip ergenlerin öz-denetimlerinin daha düşük, destekleyen ve güven bağı geliştirilmiş olan ebeveyn-ergen ilişkisinde ise öz-denetimin daha yüksek ve olumlu olduğu görülmektedir. Hatta anne babaların eğitim seviyeleri yükseldikçe aile içindeki denge ve işlevler daha sağlıklı olup; öz-denetim ergende daha yüksek olmaktadır (Yayla, 2016).

Ergenlerde gelecek beklenti düzeyi ile ebeveyn eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Şimşek’in (2012) yılında yaptığı araştırmaya göre; gelecek beklentisi puanları ergenlerde anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak

farklılaşmamaktadır (Şimşek, 2012). Ancak Ege (2018) tarafından yapılan çalışmada gelecek beklentisinin ergenin ebeveyn eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı elde edilmiştir (Ege, 2018).

5.1.5. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Aylık Gelir ve Anne Baba Tutumları Değişkenine Göre Farkları

Çalışmada bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklenti düzeyinin ergenin algıladığı anne baba tutumları ile olan ilişkisine de bakılmak istenmiştir. Anne babaların çocuğa yönelik sergilediği tutum, davranış ve uygulamaların hepsini içine alan bütüne anne baba tutumları denmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Literatürde anne baba tutumlarının sınıflandırılmasında genel ve kesin bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Anne babaların çocuklarına karşı geliştirdikleri iletişim becerilerine göre otoriter, demokratik, izin verici, koruyucu, ilgisiz, hoşgörülü, ihmalkâr vb. gibi sınıflandırmalar bulunmaktadır (Sari ve Özkan, 2016). Anne- baba tutumları kavramı literatürde özellikle ergenlik döneminde sıklıkla çalışılan konulardan biridir. Araştırma sonuçlarının hemen hepsinde anne baba tutumlarının ergenlik döneminde bireyin psikososyal gelişimi ve kişilik gelişiminde önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Kaplan ve Ak, 2018).

Demokratik anne-baba tutumuna sahip olan ebeveynlerin çocukları daha sağlıklı ve olumlu ruh sağlığına sahiptir (Yılmaz, 2000). Anne baba tutumlarının ergenlik döneminde psikolojik faktörlerin önemli bir yordayıcısı olduğunu yapılan çalışmalarda görülmüştür (Düzgün, 2003). Çocuklarına yönelik iletişim becerileri gelişmiş, daha esnek ve anlayışlı kurallara sahip, çocukların istek ve ihtiyaçlarına duyarlı yani demokratik ve kabul edici tutumlara sahip ebeveynlerin çocukları daha sağlıklı bir gelişime sahiptir. Bu ergenler daha az problemler sergiler ve sosyal çevre ile olan etkileşimi yeterli ve sağlıklı bir düzeydedir (Kaplan ve Ak, 2018).

Araştırmanın altıncı alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.18.’e bakıldığında; ergenlerin bağlanma toplam puanı, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi puanları ile ailenin aylık geliri arasında anlamlı bir fark elde edilememiştir.

Alan yazına bakıldığında; Onur (2006) ve Keskin (2007) tarafından yapılan araştırmalarda bağlanma ile ekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Kılıç (2009) tarafından yapılan çalışmada ise özellikle anneye bağlanma puanı ile ekonomik düzey arasında bir ilişki olduğu elde edilmiştir (Onur, 2006; Keskin, 2007; Kılıç, 2009).

Literatürde yapılan çalışmalarda genelde ergenlerde gelecek beklentisinin sosyoekonomik düzey yani aile gelir düzeyiyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Ergenin bulunduğu ailenin ekonomik durumu ergenin gelecek beklentisi üzerine etkili bir değişken olarak düşünülebilir. Ekonomik durumu iyi ve geliri yüksek olan aileye sahip ergenin geleceğe dönük beklentisinin ve başarılı olma durumunun daha yüksek olmasına karşılık; ekonomik durumu kötü ve geliri düşük aileye sahip ergenin gelecek beklentisi daha düşük ve umutsuz düşünce yapısına sahip olduğu söylenebilir. (Kağıtçıbaşı, 1973; Roberts ve Bengston, 1993). Bundan dolayı ailenin gelir düzeyleri ve ekonomik durumları ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde etkili bir değişken olarak kabul edilebilir (İleri, 2019).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada lisede öğrenim gören ergenlerin en büyük problemlerinin gelecek ve meslek beklentisi (kaygısı) olduğu ortaya çıkmıştır. Güleri (1994) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin %34.3’ü önce iyi bir iş ve kariyer daha sonra %30.4 ile romantik bir partner hedeflerinin olduğunu ifade etmişlerdir (Güleri, 1994). Yine Gönüllü (2003) yılında yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ergenlik dönemindeki bireylerin ilk hedefi ve gelecekte beklenen kariyer ve başarı, ikinci ve üçüncü seçenekler ise romantik ilişki ve sosyal hayata dair seçeneklerdir (Gönüllü, 2003).

Yapılan çalışmada ergenlerde öz-denetim düzeyi ile ailenin gelir düzeyi arasında bir anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Literatürde öz-denetim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey arasında yapılan çalışmalara bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Metin ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada gelir düzeyi ile özdenetim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Bireyin içinde yetiştiği ailenin ekonomik düzeyin düşük olması birçok fiziksel ve psikososyal olumsuzluklara neden olduğu görülmektedir (Metin ve ark., 2017; Lengua, Honorado ve Bush, 2007). Ailesi düşük gelir düzeyine sahip olan çocukların orta gelirli veya daha yüksek gelirli aile çocuklarına nazaran özdenetimde daha düşük puanlara sahip oldukları gösterdikleri elde edilmiştir (Evans ve English, 2002; Lengua, 2009).

Araştırmanın yedinci alt problemi olan ‘Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?’ sorusuna ilişkin Tablo 4.20.’ye bakıldığında;

ergenlerin bağlanma toplam puanı, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi ile anne baba tutumları arasında bir fark bulunamamıştır. Ancak Eken (2010) tarafından yapılan çalışmada anne baba tutumlarına göre ergenlerin bağlanma stiline anlamlı derecede farklılaştığı elde edilmiştir (Eken, 2010).

Literatürde ilgili çalışmalara bakıldığında; demokratik bir tutuma sahip anne babaların çocukları kendilerine güvenen ve benlik saygıları yüksektir. Yine aynı şekilde güvenli bağlanma stiline sahip olmakla demokratik bir anne baba tutumuna sahip olmak arasında da bir ilişki olduğu bilinmektedir (Yörükoğlu, 1985; Sümer ve Güngör, 2000). Algılanan anne baba tutumları birey için çok önemlidir. Baumbrind (1966)'e göre ailede yaşanan ve kurulan bağlar, buna bağlı olarak çocuğa gösterilen anne baba tutumu çocuğun psiko-sosyal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Tutarlı ve dengeli bir kişilik gelişimi için anne babayla güvene dayalı bir ilişki ve bağ kurulmalıdır. Diğer tüm tutumlar içinde demokratik anne baba tutumu çocuğun hem psikolojik hem de sosyal gelişimi için en uygun tutumdur (Eldeklioğlu; Kuzgun; akt. Eken, 2010). Algılanan anne baba tutumları ile ilgili yapılan çalışmalara ve araştırılmalara bakıldığında; çocuğun kişilik gelişiminde ebeveynle arasındaki etkileşimin önemi büyüktür. Özellikle annenin çocukla daha fazla zaman geçiren ve ilgilenen ebeveyn olması annenin çocuğa gösterdiği ilginin, onunla geçirdiği zamanın ve aktarılan anne baba tutumunun önemi büyüktür (Akdağ, 2011). Anne babanın gösterdiği demokratik tutum ile eğitim düzeyleri arasında da ilişki vardır. Anne baba eğitim düzeyi yüksek ise daha demokratik ve iletişime açık bir ergen-ebeveyn ilişkisi olmaktadır. Demokratik tutuma sahip anne babaların çocukları ile güvenli ve sağlıklı bir ilişki geliştirdiği de yapılan araştırmalarda mevcuttur (Tekin ve ark., 2009; Üstün ve Yılmaz, 2008).

5.1.6. Bağlanma Stilleri, Öz-Denetim Ve Gelecek Beklentisi Puanlarının Anne Baba Arasındaki İlişki Değişkenine Göre Farkları

Araştırmanın sonuncu alt problemi olan 'Ergenlik döneminde bağlanma stil puanları, öz-denetim düzeyleri ve gelecek beklentisi puanları ile anne baba arasındaki ilişki arasında anlamlı bir fark var mıdır?' sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 4.22.'e bakıldığında; ergenlerin bağlanma stilleri, öz-denetim düzeyi ve gelecek beklentisi ile anne baba arasındaki ilişkiye göre aralarında anlamlı bir ilişki yoktur. Yapılan çalışmada anne ve baba arasındaki ilişki yani partner ilişkisi ile ergende bağlanma

stilleri arasında bir anlamlı bir farklılık olmadığı elde edilmiştir. Literatüre bakıldığında bu konu ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Ancak genel olarak ele alındığında; Anne babaların kendi arasındaki ilişki durumu, buldukları yaşı, eğitim düzeyi, ebeveynliğe bakış açıları, annenin mesleki durumu vs. gibi koşullar partner ve ebeveyn ilişkisini etkilemektedir. 26-30 yaş arasında anne olan kadınların annelikle daha alakalı olduğu görülmektedir. Genç yaştaki anne babaların ebeveynlikle ve evlilikle ilgili yeterlilik duygusu, ebeveyn kabul düzeyi ve deneyimleri daha normal yaşlarda ebeveyn olan anne babalara göre azdır. Genç yaştaki anne ve babaların çocukları ile çatışmalarının ve olumsuz iletişimlerinin daha fazla olduğunu gösteren bir diğer araştırma bulgusu da bunu desteklemektedir. Anne-baba arasındaki ilişki ve partner kalitesinin kalitesi, ebeveynliğe bakış açıları da anne baba tutumlarını etkilemektedir. Bu da dolaylı olarak çocukla arasındaki ilişkiyi ve bağlanma stillerini yönlendirmektedir (Kırman ve Doğan, 2017).

Ergenlerde öz-denetim düzeyinin anne baba arasındaki ilişki kalitesi ile anlamlı bir ilişki olup olmadığı ile ilgili literatürde çalışmalar mevcuttur. Anne ile baba arasındaki olumsuz olayların çocuğun psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine; duygu yönetimi, öz-denetim ve model alma gibi durumların gelişim ve yeterliliğini etkilediği görülmektedir (Zimet ve Jacob, 2001). Eğer ebeveynler arasındaki ilişki kötü, aile içi çatışmalar sıklıkla yaşanıyorsa ergenin bu ortamdan etkilenmesi, psikolojik gelişiminin örselenmesi ve bunlara bağlı olarak öz-denetim düzeyinin de olumsuz olarak etkilendiği düşünülmektedir. Özgüle (2011) tarafından yapılan araştırma sonucu alan yazındaki diğer çalışmalarla uyumludur. Evlilik içi çatışmalar ve ebeveynler arasındaki ilişki kalitesi ergenin öz-denetim becerileri üzerinde doğrudan etkilidir. Bu bozulmanın sebebi çocuğun ilk yaşlardan itibaren duygu düzenleme ve öz-denetim yönetimini çevreden rol model alarak öğrendiği için olduğu ifade edilmiştir (Özgüle, 2011; Davies ve Cummings, 1994).

Yapılan çalışmalarda öz-denetim düzeyinin aile ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Anne ve babasıyla birlikte yaşayan ergenlerin öz-denetim düzeyi, sadece biriyle yaşayan veya daha önce anne baba arasında ayrılık yaşayan ergenlere göre daha yüksektir. Bunun yanı sıra anne baba tutumları ve aile içi ortam da bireydeki öz-denetim düzeyini etkileyen faktörlerdendir (Phythian, Keane ve Krull, 2008).

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışma ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerindeki bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz denetim düzeyinin çeşitli değişkenlere göre nasıl ve ne düzeyde etkilendiğini ortaya koymak için gerçekleştirilmiştir. Devam edilen okul türüne göre bağlanma stili, kaçınan bağlanma ve gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Yapılan literatür okumalarında öğrenim görülen okulun kalitesi, eğitim seviyesi, eğitim-öğretim görülen sınıf düzeyleri gibi niteliklerin öğrencinin gelecek beklentisi üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Öğrenim görülen okul ne kadar başarıya odaklı ve öğrenci merkezli ise öğrencinin geleceğe dair planları ve hedefleri de o derece net ve belirgin olmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgu ışığında da gelecekte okul türü, akademik başarı ve gelecek beklentisi arasındaki ilişki araştırılabilir. Ayrıca bağlanma stili puanının sınıf düzeylerine göre de anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Burada çarpıcı bulgulardan biri de yaş arttıkça bağlanmanın artması şeklindedir. Elde edilen çalışmada elde edilen bu sonuçların yapılacak diğer çalışmalar için önemli bulgular olduğu düşünülmektedir.

Kardeş sayısına göre kaygılı-kararsız bağlanma arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Kardeş sayısı psikoloji literatüründe dikkat çekici değişkenlerden biridir. Burada bağlanma stillerinden en sık görülen kaygılı-kararsız bağlanma ile kardeş sayısı arasında farklılık olması gelecekte yapılacak diğer çalışmalar için fikir verici olabilir. Kardeş sayısı veya doğum sırasına göre anne babaya bağlanma stili veya düzeyi arasındaki farklılaşmanın derecesi ve ne konuda olduğu araştırılabilir.

Baba eğitim düzeyi ile kaçınan bağlanma, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar anne eğitim düzeyi ile bağlanma arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak baba eğitim düzeyinin ve baba ilgisinin ergenlikte önemli olduğu yapılan bu çalışmada elde edilen dikkat çekici bir bulgudur. Farklı araştırma ve çalışmalarda bilinenin aksine baba eğitim düzeyi veya babaya ait farklı değişkenlerin araştırılması ergenliğe çok boyutlu bir bakış açısı getirebilir.

Anne baba arasındaki ilişki ve gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Gelecek beklentisi kişisel bir kavram olduğu kadar bulunulan ortam ve

kültür tarafından da şekillenen bir durumdur. Anne baba arasındaki ilişki ne kadar sağlıklı ve mutlu ise ergenlerin geleceğe dair beklentileri de o derece pozitif ve olumlu olmaktadır. Bu da ileride yapılacak çalışmalarda anne baba arasındaki ilişki ve gelecek beklentisi arasındaki ilişkiyi daha derin irdelemek için anahtar niteliğinde bir sonuçtur.

Demografik Bilgi Formu ile alınan ve araştırmanın problem maddelerini; cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne baba eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir düzeyi, okul türü, akademik başarı, kardeş sayısı ve anne baba arasındaki ilişki gibi değişkenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Kayseri Kocasinan ilçesinde 2018- 2019 eğitim öğretim yılında farklı lise türlerinde öğrenim gören 291 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır.

Ergenlik kişilik ve kimlik oluşumunun en yoğun olduğu, aile ve sosyal çevre ile birlikte kişilerarası ilişkilerin geliştiği kritik ve önemli bir dönemdir. Aile ise çocuğun duygusal, fiziki, ruhsal ve sosyal olmak üzere birçok açıdan ihtiyaçlarının karşılandığı ve kişilik gelişiminde farklı açılardan bireye katkısı olan çok boyutlu bir ortamdır. Bu ortamda bireyin hayatında çok önemli olduğu düşünülen bağlanma stillerinin temeli atılmaktadır. Anne ve bebek arasında gelişen ve daha sonra baba, kardeş gibi farklı kişilerce devam eden bu süreç kişiliğin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Beş faktörlü kişilik modelinden olan öz-denetim ve hayata dair plan ve hedeflerimizi içeren gelecek beklentisi kavramı da ailedeki etkileşimler ve ebeveyn dönütleri sonucunda gelişmektedir.

Araştırmanın uygulama kısmında frekans değerlendirmeleri, t testi, betimsel istatistikler, varyans analizi ve korelasyon gibi istatistiksel tekniklerle analizler yapılarak çeşitli bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların %54'ü (157) kız ve %46'sı (134) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların okul türüne ilişkin frekans değerleri incelendiğinde, ergenlerin %29,2'sinin (85) Fen Lisesi, %31,6'sının (92) İmam Hatip Lisesi, %27,8'inin (81) Ticaret Meslek Lisesi ve %11,3'ünün (33) Özel Kolej öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların sınıf düzeyine ilişkin frekans değerleri incelendiğinde, ergenlerin %22'sinin (64) dokuzuncu sınıf, %29,2'nin (85) onuncu sınıf, %17,5'inin (51) on birinci sınıf ve %31,3'ünün (91) on ikinci sınıf olduğu görülmektedir. Çalışmanın bir diğer değişkeni sosyo-ekonomik düzeydir. Ergenlerin %28,5'i ailesinin ekonomik düzeyini yüksek yani 4500 lira ve üzeri, %32,6'sı orta yani 2501-4500 lira arası ve %38,8'i düşük (2500 lira ve aşağısı) olarak belirtmiştir. Alınan gelir düzeyleri Türkiye asgari ücret sınırlaması göz önüne alınarak belirlenmiştir.

Demografik bilgi formunda katılımcılara ait alınan bilgilerden biri de anne baba eğitim düzeyidir. Yapılan çalışmalarda anne baba eğitim düzeyinin çocuk yetiştirmede, çocuğun dünyasını anlamakta, ona rol model olmakta büyük bir öneminin olduğu görülmektedir. Katılımcıların anne eğitim düzeylerine ilişkin frekans değerleri incelendiğinde, ergenlerin annelerinin %37,8'inin (110) ilkökul, %23,4'ünün (68) ortaokul, %18,2'sinin (53) lise ve %20,6'sının (60) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların baba eğitim düzeylerine ilişkin frekans değerleri incelendiğinde, ergenlerin annelerinin %25,1'inin (73) ilkökul, %22'sinin (64) ortaokul, %27,8'inin (81) lise ve %25,1'inin (73) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ile bağlanma, öz-denetim ve gelecek beklenti düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Baba eğitim düzeyi ile kaçınan bağlanma, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

Anne baba arasındaki ilişki, aile ve çocuklar için temel taşlardan biridir. Çünkü huzurlu ve iletişimin sağlıklı olduğu ailede yetişmiş çocukların daha özgüvenli, benlik saygısı yüksek, iletişime açık, öz-denetim düzeyi iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca çiftler arasındaki iletişim ve ilişki çocuk yetiştirmede bebeklikten itibaren çocuğun üzerinde etkilidir. Katılımcıların anne baba ilişki düzeylerine ilişkin frekans değerleri incelendiğinde, ebeveynlerinin arasındaki ilişkiyi kötü olarak tanımlayanlar % 6,5 (19) kişi, orta olarak tanımlayanlar %10,3 (30) kişi, iyi olarak tanımlayanlar %19,2 (56) kişi çok iyi tanımlayanlar %34 (99) kişi ve mükemmel olarak tanımlayanlar % 29,9 (87) kişi olduğu görülmektedir.

6.2. Öneriler

6.2.1 Uygulama Konusunda Öneriler

Gelişimsel süreçte, özellikle stresli ve fırtınalı bir dönem olan ergenlikte güvenli bir bağlanma stiline sahip olmak; bireye duygusal olarak destek ve rahatlama duygusu vermektedir. Ergenlik süreci aslında anne-baba ve birey arasında kurulan bağlanmanın yeniden analiz edildiği bir dönemdir. Ergenlikte bebeklik ve çocukluk döneminde olduğu gibi fiziksel bir destek veya korunmaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak yaşanan kimlik oluşumu, benlik kazanımı, sosyal çevre ve arkadaşlık ilişkisi gibi önemli gelişimlerde anne babaya güvenmeleri, istenildiği zaman ve durumlarda yanında hissetmeleri; güvenli bağlanmanın tekrar temellenmesi için gereklidir (Dubois-Comtois vd., 2013). Bu nedenle ergenlik döneminde de anne babaların ergen bireylerin yanında

olması, sosyal ve duygusal açıdan ergenlere hem örnek olması hem de yol gösterici olarak destek vermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Ergenlik dönemi dışı yönelim davranış ve problemlerinin yoğun olduğu bir dönemdir (Kaplan ve Aksel, 2013). Bu yüzden kritik bir dönem olarak kabul edilen ergenlikte ailenin desteği ve ilgisinin yanı sıra okullara da büyük bir sorumluluk ve görev düşmektedir. Okullardaki psikolog, öğretmen, rehberlik ve psikolojik danışmanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışanlardan oluşan psiko-sosyal ekibin ergenlikte yaşanan sorunlara ve krizlere çok boyutlu ve bütüncül bakacağı, aile ile iletişim, gelişimde kişilik gelişimine, bağlanma ve diğer faktörlerin sağlıklı olarak değişimine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Özkan ve Kılıç, 2014).

Literatürde ergenler ve diğer faktörlerle ilgili çalışmalara baktığımızda; Kaplan ve Aksel (2013) tarafından lise öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmada güvenli bağlanma stillerine sahip ergenlerin empati düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca saldırganlık, başkalarına bilerek ve isteyerek zarar verme gibi olumsuz kişilik özellikleri de güvenli bağlanma stiline sahip olmayan ergenlerde daha fazla görülmektedir. (Kaplan ve Aksel, 2013). Bu sonuçlara bakıldığında; olumlu ve pozitif kişilik özelliklerinin artması ve bireyin yetişkinlikte de kişilerarası sorunlar yaşamaması için sağlıklı ve güvenli bir bağlanma stiline geliştirilmesi ve iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Sosyalleşme süreci bebeklikten itibaren ailede başlar ve okul öncesi, ilköğretim ve lise ile devam eder. Formal ilişkilerin ve gelişmelerin yanı sıra aynı zamanda informal ilişkiler de devreye girer. Eğitim süreci ve saatlerinden dolayı ergen için günün büyük bir bölümü okulda geçmektedir. Bu yüzden özellikle ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri, sosyal gelişim, kişilerarası ilişkiler daha önemli ve fazladır. Liselerde eğitim-öğretim gören ergenlerin riskli ve problem davranışlarının altında başka nedenler olduğu ve bu sorunların farklı faktörlerle ilişki olduğu görülmüştür. Bu yüzden okullarda ergenlerde görülen problem davranışların sebepleri iyi araştırılmalıdır. Bu sebeplerden altında yatan sebepler araştırmalara çözümler üretilmelidir. Bu sebeplerden biri de aile ile ve bağlanma ile ilgilidir. Bu sorun için okul tarafından ebeveyn-ergen arasındaki ilişki ergenlik döneminde tekrar yapılandırılmalıdır. Eğer mevcut şartlarda okulda psikolog, rehberlik ve psikolojik danışman gibi ruh sağlığı çalışanı var ise; aile ve bağlanma temelli çalışmalar ve terapiler yapılmalıdır. Bu terapi, çalışma ve görüşmelerle sağlıklı ve güvenli bir bağlanma geliştirilebilir. Yapılan çalışmalarda güvenli bağlanma stiline sahip olmayan ergenlerin suça karışma oranının daha yüksek,

riskli davranış eğilimleri fazla, problem davranışların daha çok olduğunu göstermektedir. Eğer ergenin davranış problemlerinin temelinde bağlanma stilleri ve aile varsa yapılan görüşme ve terapilerde bu sorunlar ortadan kalkabilir. Ayrıca bu terapilerde okul da ergen için güvenli bir ortam haline gelir. Okulun güvenli ve istenilen bir ortam olması ergenin birincil bağlanma figüründen ayrıldıktan sonra sosyal ve akran çevresinde de daha net ve esnek olması sağlanmış olur (Özkan, 2017; Çam ve Keskin, 2017). Aracı (2012) tarafından ergenlerle ilgili yapılan çalışmaya bakıldığında anne-babaya bağlanma ile arkadaşlara bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani okulda ve sosyal çevresinde akran ilişkilerinde sorun yaşayan, güvensiz bir bağlanma ilişkisine sahip olan ergenlerin ebeveynleri arasındaki ilişkiyi düzeltmek kişilerarası ilişkiler açısından da olumlu bir katkı sağlayabilir diye düşünülmektedir (Aracı, 2012).

Ergenin ebeveyniyle ilişkisinin geliştirilmesi, sıcak ve ilgili bir ilişki içerisinde olması ergenin güvenli bir ortamda olması demektir ve bu ortamın ergene katkısı olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar ebeveynleri ile iyi ilişkiler içerisinde olmayan ergenlerin; madde kullanımı, suça karışma oranı, olumsuz benlik algısı, düşük öz-denetim gibi sorunlar yaşadığını göstermiştir. Bu yüzden ergenin aile ile iyi ilişkiler geliştirilmesi okul ruh sağlığı çalışanı öğretmen ve görevliler tarafından sağlanabilir, ergen-ebeveyn terapisi ve ilişkisi geliştirilerek ergen-ebeveyn arasındaki ilişki sağlıklı olarak geliştirilebilir (Dubois-Comtois vd., 2013).

Ergenlerle ilgili yapılan farklı çalışmalarda anne-babası ayrı yaşayan, anne babası boşanmış ve bu durumdan olumsuz olarak etkilenmiş ergenlerin riskli gruba dâhil olduğunu ve olumsuz, problem davranış sergilediği ortaya çıkmıştır. Çünkü çalışmalar çatışma yaşamış bir ortamdan gelen ergenin de olumsuz ve yıkıcı davranışlar ve tutumlar sergilediğini göstermektedir (Stainberg, 2013). Okullarda öğrenci tanılama sistemlerinde özellikle yeni kayıtlarda aile bilgilerinin ve iletişimlerinin iyi olması gerekmektedir. Öğrencinin kişisel bilgileri ve aileye dair önemli bilgiler erken tanılama ve önleyici çalışmalar için son derece kritiktir. Öğrencinin parçalanmış bir ailesi olması akıllara bağlanma, ebeveyn desteği, benlik algısı, kriz yönetimi gibi önemli faktörleri akıllara getirmelidir.

Yapılan çalışmada ailenin aylık ortalama geliri ile bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasında ilişki elde edilememiştir. Ancak yapılan diğer çalışmalar ergen için ailenin ekonomik düzeyinin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Geleceğe dair hayal ve hedeflerin de ekonomik düzey ile ilişkili olduğu yapılan farklı

çalışmalarda elde edilmiştir. Ayrıca duygusal gerginlik, özgüven kaybı, kişilerarası ilişkilerde sorun gibi farklı olumsuz durumlarla da aylık gelir arasında bir ilişki görülmüştür. Şiddete maruz kalma, okula yabancılaşma, yüksek şiddete maruziyete gibi sonuçlar da elde edilen farklı sonuçlardandır (Jarolmen, 2017; Stainberg, 2013). Toplumda ve okullarda düşük ekonomik düzey aile ve kişi açısından büyük bir sorun olarak görülmektedir. Öğrencilere eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı; başarılı öğrencilere destek olunmalı ve ilkokuldan itibaren başarı ve kişisel gelişim eğitimde göz önünde bulundurulmalıdır.

Sümer ve arkadaşlarına göre erken çocukluk dönemi bilişsel ve psikolojik gelişimde kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocuğa yapılacak katkı ve destekler çocuğun gelişimine duygusal, ruhsal, sosyal olarak birçok noktada katkı sağlayacaktır. Bu olumlu katkılar toplumun gelişimine ve toplumun yapı taşı olan bireye katkıda bulunacaktır (Sümer ve ark., 2009). Bu bilgiler ve yapılan çalışmalar göz önüne alındığında; toplumsal olarak yapılacak katkılardan birisi de anne baba olmayı düşünen çiftlere veya anaokulu, kreş gibi erken çocukluk döneminde çocuğu olan anne-babalara sağlıklı gelişim, bağlanma stilleri ve dönemleri, öz-denetim, öz şefkat gibi eğitim ve bilgiler verilmesidir. Bu bilgiler anne babalığa dair farkındalığı arttırarak; bebeğin hayatında anne babasının ne kadar önemli olduğu ebeveyne fark ettirilerek duyarlılık arttırılabilir. Böylece çocukların dünyasını daha iyi kavrayan anne babalar bağlanma konusunda bireye tutarlı ve sağlıklı dönütler vererek güvenli bağlanma ilişkisi kurabilir. Böylece çocukluktan itibaren psikolojik sağlamlılıkla gelişen sağlıklı bir ergen nesil yetişeceği düşünülmektedir (Andiç, 2013). Annelere başta bağlanma olmak üzere çocuk psikolojisi hakkında eğitimler verilmesinde, sosyal pediatri poliklinikleri gibi anne-bebek ruh sağlığı üzerine çalışan birimlere de görevler düşmektedir. Bağlanma kuramı çerçevesinden bakıldığında; temel bağlanmanın 0-2 yaş aralığında anne-bebek arasında geliştiği ve bireyin bütün hayatını şekillendirdiği kabul edilmektedir. Bu yüzden de annelere bebek ve çocuk ruh sağlığı hakkında eğitimler vermek ileride yaşanacak sorunların ve krizlerin toplum ruh sağlığı açısından önleyici olacağına inanılmaktadır. Bu eğitimler; annelere bebeğin ihtiyaç ve isteklerine nasıl cevap ve tepki vermesi gerektiği, bebeğin yakınlık ihtiyacını nasıl karşılayacağı, anneden ayrıldığında yaşanan ayrılık kaygısını nasıl olağan ve normal bir düzeye çekeceği, bebeğin anneden ne kadar süre ayrı kalacağı vb. hakkında olmalıdır. Çünkü güvenli bağlanma stiline sahip bebeklerin ergenlik hatta yetişkinlik hayatında da psikolojik açıdan daha sağlıklı olduğu görülmektedir (Aracı, 2012).

Bireyin ruh sağlığını koruyucu faktör olarak ele alınan kişilik sistemine bakıldığında; akademik başarıya önem veren, okula yönelik olumlu tutum ve düşünceleri olan, geleceğe dair pozitif inançlara sahip ergenlerin daha az problem davranış sergilediği görülmüştür. Siyez ve Aysan (2007) tarafından yapılan ergenlerle ilgili çalışmada, aile ilişkileri iyi olan, aile ilişkilerinden memnun ergenlerin daha az problem ve riskli davranış sergilediği elde edilmiştir. Bunlara bakıldığında ergenlerin anne-baba ve aile ile iletişiminin ne kadar iyi ve tutarlı olursa problem davranış sergileme olasılığı da o kadar az olmaktadır (Siyez ve Aysan, 2007). Bu sağlıklı ve tutarlı ilişki bebeklikten itibaren gelişen güvenli bağlanmaya işaret etmektedir. Aslında gelişimin bir bütün ve ilişkiyel bir yapıda olduğu düşünülürse; bireyin ergen hatta yetişkinlik dönemindeki geleceğe dair hedef ve planlarının yine kişilerarası ilişki ve bağlanmayla ilişkili olduğu düşünülebilir. Çünkü ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişki modeli ve onlara sundukları rol modeller çocuğun gelecek beklentisini olumlu ya da olumsuz bir şekilde biçimlendirebilir (Orvin, 1995). Çocuklara yönelik gelecek beklentilerinin daha sağlıklı olmasını, akademik olarak daha bilinçli bir ergen nesil yetişmesini sağlamak için bireyin bebeklik ve çocukluktan itibaren aile ilişkilerine odaklanmamız gerekmektedir. Ergenlik döneminde sağlıklı olmayan bir bağlanma stili var ise gelecek beklentilerinin daha olumsuz, karamsar ve kötümser olduğunu görmekteyiz. Ergenlere kişiliklerine uygun alan ve meslek seçimi, öz-denetim düzeyinin yükseltilmesi, sosyal çevrede daha sağlıklı bir profil gelişimi için okullarda ergen bireylerin takip edilmesi ve doğru yönlendirilmesi çok önemlidir.

Ergenlik döneminde var olan bağlanma ilişkisi akran çevresine ve arkadaş ilişkilerine aktarılmaktadır. Ancak yine de ergenin kimlik oluşumunda ve sosyal hayattaki konum seçiminde anne-baba beklentilerini tercih ettiği görülmektedir (Siyez ve Aysan, 2012). Bu bulgu da bizim için anahtar niteliğindedir. Ergenin problem davranışlarının azaltılması konusunda akran çevresiyle ve arkadaş ilişkileriyle çalışmak kadar ergenlik döneminde anne-baba düşünce ve tutumlarını da ön plana çıkarmak ergenin geleceğe dair tutumları için kısa ve uzun vadede kazançlı bir adım olacaktır.

Ergenlerde gelecek beklentisi; ergenin geleceğe dair olumlu ve pozitif inançlarını içeren, geleceğe dair korku ve endişelerini barındıran bir faktördür. Duygusal ve sosyal uyumla olumlu gelecek beklentisine sahip olmak arasında anlamlı bir ilişki de yapılan çalışma sonuçlarında elde edilmiştir (Bayoğlu ve Puruğuoğlu, 2011). Ayrıca yapılan çalışmalarda ergenin gelecek beklentisinin çevre ve toplum ile sarılı olduğunu gösteren sonuçlar görülmektedir. Gelecek beklentisi sadece kişiye bağlı bir değişken olmamakla birlikte toplumlara göre de değişmektedir. Bu yüzden

toplumsal örüntüler başta olmak üzere okul, aile, şehir gibi farklı faktörlerle gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin araştırılması ergenleri anlamak ve onlara geleceğe dair planları konusunda yardımcı olmak için gerekli ve önemlidir (Yavuzer ve ark., 2005). Ayrıca Şimşek (2011) tarafından yapılan ergenlerde gelecek beklentisinin araştırıldığı bir çalışmada okul öncesi kurumlarına devam eden bireylerin daha olumlu ve pozitif bir gelecek beklentisine sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu hakkında daha fazla çalışma ve araştırma yapılması okul öncesi eğitiminin gelecek beklentisi üzerinde etkisini anlayabilmek açısından gereklidir. (Şimşek, 2011).

Literatüre bakıldığında ergenlerde öz-denetim düzeyleri ile ilgili çok fazla çalışma olmadığı, var olan çalışmaların ise örneklem gruplarının kısıtlı olduğu ve çalışmaların değişkenler bağlamında da sınırlı olduğu görülmüştür.

Öz-denetim düzeyi ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında kız ergenlerin öz-denetim düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Karataş, 2013; Özgül, 2017). Bu farklılığı cinsiyet bağlamında kültürel olarak ele alabiliriz. Gelişen dünyaya ve teknolojiye rağmen erkek çocuklarının Türkiye’de hâlâ pozitif bir yetiştirilme tarzına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kız çocuklarına göre daha az sorumluluk alan, disiplin, öz-yeterlilik ve hedef-plan yapma konusunda kızlara göre daha zayıf olan erkek çocukları; bu tutum ve davranışlarını ergenlikte de devam ettirmektedir. Ergenlik sürecinde bilişsel ve hormonal olarak da gelişimden söz edilebilir. Hem kişilik oluşumu gibi zor bir süreçten hem de bedensel olarak büyümekten geçen ergenlerde erkek ergenlerin çocukluktan getirdiği düşük öz-denetim düzeyi burada da devam etmektedir. Bu yüzden özellikle lise çağındaki ergenlere okulda sosyal kulüplerde, tiyatro, resim, edebiyat gibi sanatsal faaliyetlerde, akademik ve sportif her türlü etkinlikte sorumluluk verilmesi yetişkinlik açısından olumlu bir katkı sağlayacaktır. Böylelikle ergenlik döneminde sorumluluk alan ve özgüveni yerine gelen erkek ergenlerin öz-denetim düzeyi kademeli olarak artacaktır diye düşünülmektedir.

Literatüre baktığımızda öz-denetim düzeyi ile ailenin aylık ortalama gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ergenlerde gelecek beklentisi ile gelir düzeyi arasında da ilişki olması, aylık ortalama gelir düzeyinin ergen için önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Ayrıca aylık ortalama gelir düzeyinin artması ile ailede ergene yönelik tutarlı tutum ve davranışlar artmaktadır (Özgül, 2017). Özellikle lise döneminde öz-denetim düzeyi ile ilgili kişilik sorunları olan ergenlerin aile gelir düzeyi için çalışmalar yapılması, anne baba tutumları hakkında terapi ve görüşmelerin

gerçekleştirilmesi ergen ruh sağlığı için kritik bir durumdur.

Özgüle (2011) tarafından yapılan çalışmaya bakıldığında ailedeki duygusal ve genel ortamın ergenin özdenetim düzeyi, sosyal uyumu ve arkadaş ilişkilerinin niteliğini doğrudan etkilediği elde edilmiştir. Bu bulgu literatürdeki diğer çalışmalarla da uyumlu bir bulgudur. Ayrıca ergenlerde güvenli bağlanma stiline sahip olmakla öz-denetim düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Özgüle, 2011). Yani güvenli bağlanma stiline sahip ve duygusal ortam olarak huzurlu ve sağlıklı bir aileye sahip ergenlerin daha yüksek öz-denetim becerileri olduğu ortaya çıkmaktadır. Ergenlik dönemindeki aile içi ortam ve çocukluk döneminden gelen bağlanma stilleri ergenin öz-denetim düzeyini ve dolaylı olarak akademik başarı, kişisel gelişim, disiplinli ve tertipli bir eğitim hayatı gibi önemli faktörleri etkilemektedir.

Bütün bunların yanı sıra; Türkiye’de eğitim-öğretim kurumlarına bakıldığında hâlâ riskli davranışları ve problemleri önleyici, sorun veya kriz yaşanmadan sorunu çözücü bir psiko-sosyal destek hizmetleri kavramı gelişmemiştir. Dünyada farklı eğitim sistemlerinde başarılı örnekleri bulunan bu hizmetlerin; riskleri azaltarak ergenler için okul ortamını güvenli bir merkez haline getirdiği görülmektedir. Böylelikle ergenlerin kişilerle kuracağı ilişkiler daha güvenli ve sağlıklı, ergenlerin akademik başarısı yüksek, geleceğe dair bakış açıları daha pozitif olacaktır (Jarolmen, 2017). Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı başta olmak üzere toplumsal gelişim üzerinde etkin olan birimlerin bu konularda çalışma yapması önemlidir. Böylece kısa ve uzun vadede toplumun en küçük birimi olan insan doğumdan itibaren sağlıklı bir şekilde yetişecektir.

6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalar için Öneriler

- Araştırma Kayseri ili Kocasinan ilçesindeki okullardan alınan örnekleme göre gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya Kayseri’de farklı ilçelerin ve okulların da dâhil edilmesinin daha geniş ve heterojen bir örnekleme grubu elde edilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.
- Yapılması planlanan araştırmalarda katılımcılara ailelerin de katılımcı olarak dâhil edilmesi, yöntem olarak görüşme ve gözlem imkânı da sunan bütünsel ve farklı yöntemlerin tercih edilmesi ergenler ve araştırılması planlanan faktörler için önemlidir.

- Araştırmaya dâhil edilecek ergenlerin daha erken yaşlara ait bilgi ve değerlendirilmelerinin de göz önüne alınması önerilmektedir.
- Daha önce alan yazında karşılaşılmamış olan farklı şehir ve kültürlerin de çalışılması ve kıyaslanması; yetiştirilme tarzı, anne baba tutumları, toplumsal etkiler gibi kavramların konu üzerinde ne kadar etkili olabileceğini gösterebilir.
- Bağlanma stilleri ve özellikle öz-denetim düzeylerinin ilkokuldan itibaren araştırılması, uygun ölçek ve yöntemlerle ele alınarak araştırılması oldukça önemlidir. Çünkü araştırmada da bahsedildiği gibi ergenlik fırtınalı ve stresli bir kimlik arayış dönemidir. Eğer ergenlik öncesi erken çocukluktan itibaren konu ele alınabilirse ergenlik döneminde ebeveyn ilişkisi, öz-denetim düzeyi sağlıklı olabilir. Bu kavramlara bağlı olarak da geleceğe dair beklentiler daha iyimser ve pozitif olarak ortaya çıkabilir.
- Yapılan çalışma ergenlik öncesinde yapılabileceği gibi ergenlik sonrası ilk yetişkinlik dönemi olan üniversite öğrencilerine yönelik de yapılabilir. Böylelikle farklı yaş gruplarında olan bireyler için bağlanma stilleri, gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişki sınıflandırılarak karşılaştırılabilir.

7. KAYNAKÇA

- Aamodt, S. & Wang, S. (2018). *Çocuğunuzun beynine hoşgeldiniz-Doğum öncesi dönemden üniversite çağına kadar beyin gelişimi*. (C. Duran, Çev.) İstanbul: İndigo.
- Adams, J. (1965). *Ergenliği anlamak*. 1.Baskı. (B. Onur, Çev.) Ankara: İmge.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press. Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G., & Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child development*, 69(5), 1406-1419.
- Allen, J. P., & Hauser, S. T. (1996). Autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of young adults' states of mind regarding attachment. *Development and Psychopathology*, 8(4), 793-809.
- Akbay, S. E. (2015) Ana - babaya bağlanma ile romantik yakınlık ve otantik benlik arasındaki ilişkilerde bağlanma stillerinin aracı rolünün incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Akdağ, S. T. (2011). Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Antalya.
- Aksel, N. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı İle Öz Denetim Ve Sosyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi.
- Aktaş, Aylin (2006). Farklı kültürlerdeki yöneticilerin kişilik özelliklerine dayanarak liderlik anlayışlarının belirlenmesi: Türk ve Amerikan otel yöneticilerinin karşılaştırmalı analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Allen, C. P., Marsh, P., McFarland, C., McElhaney, K.B., Land, D.J., & Jodl, K.M. (2002). Attachment and autonomy as predictors of the development of social skills and delinquency during midadolescence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70, 56-66.
- Allen, J.P. & et al. (1989). Attachment And Adolescent Psychosocial Functioning. *Child Development*. 69(5).

- Akdağ, S. (2011). Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Antalya Üniversitesi.
- Andiç, S. (2013). Ergenlik döneminde zihni meşgul eden konularla ilişkili değişkenler: Bağlanma tarzları, öz-şefkat ve psikolojik belirtiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Aracı, A. (2012). Erken Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Anne-Baba ve Arkadaşlara Bağlanma İle Saldırganlık Düzeyinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Artar, M. (2003). Depremi yaşayan ergenlerin gelecek beklentilerinin içeriği. *Kriz Dergisi*, 11(3), 21-27.
- Atik, E. L. (2013). Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve iç görünün rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aydoğdu, B. (2013). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, kaygı duyarlılığı ve madde kullanım durumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Aygün, M. (2014). Öğrencilerin Yaşam Amaçlarıyla Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aydınlı, S. (2014). Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri, Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri, Umutsuzluk Seviyeleri ve Çatışma Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aylar, E. (2012). Bir örnek olay incelemesi: Sosyo-Kültürel teori bağlamında geleceğe yönelik hedefler ve Öz-düzenleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 767-782.
- Başbakanlık, S. A. G. (2010). Türkiye’de Ergen Profili. Ankara: *Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.*
- Bartholomew, K, & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four- category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bayoğlu, A.S. ve Purutçuoğlu, E. (2011). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları. *Kriz Dergisi*, 18(1): 27-39.
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 62 (945-954).

- BMI (Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi), 2014. <http://www.bmdergi.org/tr/dunya-nufusunun-durumu-2014-1-8-milyarin-gucu-ergenler-gencler-ve-gelecegin-donusumu/> (Erişim Tarihi 27.02.2019).
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger. In *Attachment and Loss: Volume II: Separation, Anxiety and Anger* (pp. 1-429). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Brennan, K. A., & Morris, K. A. (1997). Attachment styles, self-esteem, and patterns of seeking feedback from romantic partners. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(1), 23-31
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory; John Bowlby and Mary Ainsworth. *Development Psychology*, 28, 759-775.
- Brumley, L. D., Jaffee, S. R., & Brumley, B. P. (2017). Pathways from childhood adversity to problem behaviors in young adulthood: The mediating role of adolescents' future expectations. *Journal of youth and adolescence*, 46(1), 1-14.
- Buckner, J. C., Mezzacappa, E., & Beardslee, W. R. (2003). Characteristics of resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development and psychopathology*, 15(1), 139-162.
- Burger, J.M. (2006) *Kişilik*. (D. Sarıoğlu, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Buyruk, M. (2009). Ailelerin sosyo ekonomik yapısının meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisine etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Davies, P., T. & Cummings, E., M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387-411.
- Çakar, F. S. (2018). Yaşam dönemleri ve uyum sorunları. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-478.
- Çam ve Keskin, (2007). Bağlanma sürecinin ergen açısından değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 23 (2) : 159-172, 2007.
- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Ebeveynlik tarzı bağlam olarak: Bütünleştirici bir model. *Psikolojik Bülten*, 113 (3), 487.
- Davis, D., Shaver, P. R., & Vernon, M. L. (2003). Physical, emotional, and behavioral reactions to breaking up: The roles of gender, age, emotional involvement, and attachment style. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 871-884.

- Deborah, C. (2005). Adolescent Development, BMC Dergisi, 301-304, Şubat 2005.
- Dede, F. (2015). Lise öğrencilerinin çatışma çözme yaklaşımlarının bağlanma stilleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Derman O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı Sempozyum Dizisi, 63, 19-22.
- Demirsu, Ö. (2018). Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın ve kaygı duyarlılığının aracı rolleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Işık Üniversitesi.
- Deveci, S.E., Çalmaz, A., ve Açık, Y. (2012). Doğu Anadolu'da yeni açılan bir üniversitenin öğrencilerinde kaygı düzeylerinin sağlık, sosyal ve demografik faktörler ile ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 39 (2), 189-196.
- Dinçel, E. (2006). Ergenlik Dönemi Gelişimsel Özellikleri ve Psikolojik Problemler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Doğan, T., Kürüm, A., & Kazak, M. (2017). Kişilik özelliklerinin erteleme davranışını yordayıcılığı. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 1-8.
- Dubois-Comtois, K., Cyr, C., Pascuzzo, K., Lessard, M., & Poulin, C. (2013). Attachment theory in clinical work with adolescents. *J Child Adolesc Behav*, 1(111), 2.
- Ducharme, J., Doyle, A., ve Markiewicz, D. (2002). Attachment security with mother and father; Associations with adolescents' reports of interpersonal behavior with
- Duyan, V., Gülden, Ç. ve Gelbal, S. (2012). Öz-Denetim Ölçeği - Ödö: Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1, 2012.
- Düzgün, Ş. (2003). Öğrencilerin psikolojik belirtileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 149-162
- Eder, R. A., & Mangelsdorf, S. C. (1997). The emotional basis of early personality development: Implications for the emergent self-concept. In *Handbook of personality psychology* (pp. 209-240). Academic Press.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Maszk, P., Holmgren, R., & Suh, K. (1996). The relations of regulation and emotionality to problem behavior in elementary school children. *Development and psychopathology*, 8(1), 141-162.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). Karar Stratejiler ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, ergen, ana babalar*. Ankara: Bilgi.
- Ergün, H. (2008). 14-18 yaş arası ergenler ve ebeveynlerinde alektisimik özellikler, ebeveyn tutumları, bağlanma ve bağlılık. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erkan, Z. (2005). Eğitsel Rehberlik. (Ed: E. Uzman), Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul: Lisans.
- Erözkan, A. (2011). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon Düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(13).
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu ile Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 209-215.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, 3, 01-21.
- Evans, G. W. & English, K. (2002). The environment of poverty: Multiple stressor exposure, psychophysiological stress, and socioemotional adjustment. *Child Development*, 73(4), 1238–1248.
- Friese, M. & Hofmann, W. (2009). Control me or I will control you: impulses, traitself-control, and the guidance of behavior. *Journal of Research in Personality* 43,795– 805.
- Fonagy, P., Target, M., & Gergely, G. (2000). Attachment and borderline personality disorder: a theory and some evidence. *Psychiatric Clinics of North America*, 23, 103- 122.
- Funder, D. C., Block, J. H., & Block, J. (1983). Delay of gratification: Some longitudinal personality correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1198-1213.
- Geill, K. (2016). What is puberty all about. Medical News Today. Brighton, 2016.
- Geleerd, E.R. (1957). Same aspects of psychanalytic technique in adolescence. *Psych Study, Child*. 12, 5. 263-270.
- Geçtan, E. (2010). *Psikanaliz Ve Sonrası*. İstanbul: Metis.
- Gillespie, J. M., & Allport, G. W. (1955). Youth's outlook on the future: A cross-national study.
- Givvin, K. B. (2001). Goal orientations of adolescents, coaches, and parents: Is there a convergence of beliefs?. *The Journal of Early Adolescence*, 21(2), 228-248.

- Gizir, Z., & Baran, G. (2002). Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ankara*.
- Goulet C, Bell L, St Cry Tribble, Paul D & Lang A. (1998). A Concept Analysis of Parent-Infant Attachment". *Journal of Advanced Nursing*, 28.
- Gönüllü, M. (2003). Lise Öğrencilerinin Buldukları Liseye Göre Gösterdikleri Toplumsal Farklılıklar: Sivas İli Merkez İlçe Örneği, *Cumhuriyet Üniversitesi sosyoloji tartışmaları dergisi*, 1, 28-50.
- Grolnick, W. S., & Farkas, M. (2002). Parenting and the development of children's self regulation. *Handbook of parenting*, 5, 89-110.
- Güleç, C. Ve Köroğlu, E. (1997). *Psikiyatri Temel Kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Güleri, M. (1994). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1), 55-65.
- Gültekin, E. S., (2008). 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Güngör, D. (2000). Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında ana babalık stillerinin rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güroğlu, B. (2002). Prediction of academic achievement in Turkish adolescents from attachment style and mother's parenting style variables. Unpublished master's thesis, İstanbul: Bosphorus University.
- Güzel, H. (2005). Psikiyatrik yardım alan ergenlerin sosyal destek algısı ve bunu etkileyen etmenler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Haigler, V.F., Day, H.D. & Marshall, D.D. (1995). Parental Attachment and Gender Role Identity. *Sex Roles*. 33(3), 203-220.
- Hamilton, C. E. (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. *Child development*, 71(3), 690-694.
- Harma, M. (2008). The Impact Of Parental Control And Marital Conflict On Adolescents' Self-Regulation And Adjustment. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1994). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. (A. Dönmez, Çev.) *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17, 29,50.

- Hurn, C. J. (1993). *The limits and possibilities of schooling: An introduction to the sociology of education*. Allyn and Bacon, Boston.
- İkiz, F. E., ve Sakarya Çınk, Ö. (2016). Ergenlerin Ruhsal Belirtileri İle Duygusal Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 11(14).
- İleri, M. (2019). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterliliklerinin Gelecek Beklentisi Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi.
- Jarolmen, J. (2017). *Okul sosyal hizmeti bir uygulama kılavuzu*. (Y. Özkan, Çev.) Ankara: Nika.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin tutumları: Kültürler arası bir karşılaştırma*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Routledge.
- Kaplan, Y., & Ak, T. Ergenlerde Psikolojik Belirtiler ve Problem Davranışlarda Anne-Baba Tutumlarının Rolü. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 154-171.
- Karaman, G.N., Doğan, T.ve Çoban, E.A. A study to adapt the big five inventory to Turkish. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 2357–2359. Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Karen, R. (1998). *Becoming Attached*. New York: Oxford University Press.
- Kayaalp, L. (2003). Ergenlikte Kimlik İfadesi Olarak Şiddet. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adolesan Sağlığı Sempozyum Dizisi 63, 33-39. İstanbul
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E., & Contreras, J. M. (2000). Attachment-based assessments of parent–child relationships in middle childhood. *Developmental psychology*, 36(5), 614.
- Keser, C. (2006). Annenin Bağlanma Duzeyi ve Çocuk Yetiştirme Sürecinden Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa.
- Keskin, G. (2007). Ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stiller arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Keskin, G., ve Çam, O. (2009, April). Ergenlik Ve Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. In *Yeni Symposium* (Vol. 47, No. 2).
- Kılıç, G. (2009). Lise Öğrenimi Görmekte Olan Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Ebeveynlerine Bağlanma Örüntülerine Ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre

İncelenmesi: Darıca İlçesi Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

- Kırman, A., ve Doğan, Ö. (2017). Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28-49.
- Kobak, R. R., & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child development*, 135-146.
- Kocayörük, E. (2009). Anne baba ve akran bağlanmasının ergenliğin uyum düzeylerine Yordama gücü. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, 2009.
- Kocayörük, E., ve Şimşek, Ö. F. (2009). Ergenlerde Anne-Baba Bağlanması ile İyi Oluş İlişkisinde Benlik Saygısının Aracılık Etkisi, I. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresi*, 1-3.
- Konate, A. D., & Ergin, D. A. (2018). Ergenler İçin" Gelecek Beklentisi Farkındalık Eğitimi" Programının Etkinliğinin Sınanması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 69-84.
- Koyuncu, A. (2012). Utangaçlık, Çekingenlik ve Sosyal Fobi. Liman Yayınları, İstanbul.
- Kopp, C. B. (1982). Antecedents of self-regulation: a developmental perspective. *Developmental psychology*, 18(2), 199.
- Koyuncu, Ş. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Bipolar Bozukluğu Olan Ebeveyne Sahip Bireylerdeki Bağlanma İlişkileri İle Erken Çocukluk Döneminde Bipolar Bozukluğu Olmayan Ebeveyne Sahip Bireylerdeki Bağlanma İlişkilerinin Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Köknel, Ö. (2005). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. 15. Basım, Altın Kitaplar Yayıncılık, İstanbul.
- Kula, E. (2008). Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Saldırganlık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik psikolojisi,(6. Basım). *İstanbul: Remzi Kitabevi*.
- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (2005). PDR'de kullanılan ölçekler. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*.
- Küçük S., & Bayat, M. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Ruhsal Durumlarının Değerlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(2), 103-111.
- Lapsley, D. K., Varshney, N. M., & Aalsma, M. C. (2000). Pathological attachment and

- attachment style in late adolescence. *Journal of Adolescence*, 23(2), 137-155.
- Lengua, L. J. (2002). The contribution of emotionality and self-regulation to the understanding of children's response to multiple risk. *Child development*, 73(1), 144-161.
- Lengua, L. J., Honorado, E. ve Bush, N. R. (2007). Contextual risk and parenting as predictors of effortful control and social competence in preschool children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28, 40–55.
- Leahy, R. L. (2007). Bilişsel terapi ve uygulamaları (F. Özpilavcı, H. Hacak ve M.Macit, Çev.). İstanbul: Litera.
- Lieberman, M., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child development*, 70(1), 202-213.
- Maccoby E. E, & Martin J A. Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology*. 2003; Vol. 4: Socialization, Personality, And Social Development (Pp. 1–101). New York: Wiley.
- Mazılı, S. (2019). Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığının Özdenetim Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar.
- McCabe, K., & Barnett, D. (2000). First comes work, then comes marriage: Future orientation among African American young adolescents. *Family relations*, 49(1), 63-70.
- Mehta, R. (2010). Exploring self-control: Moving beyond depletion hypothesis. *Advances in Consumer Research*, 37, 174-178.
- Metin, G. T., Harma, M., Gökçay, G. (2017). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları, Özdenetim Becerisi ve Problem Davranışlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 1.
- Mikulincer, M., Florian, V., & Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: A case study of affect regulation. *Journal of personality and social psychology*, 58(2), 273.
- Morsünbül, Ü. (2005). Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet Ve Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Mulligan, E. (2002). *Yaşam Yönetimi*, (F. Akbaş, Çev.) İstanbul: Kariyer.
- Nurmi, J.E. (Ed.). (2001). *Navigating through adolescence: European perspectives*

- (Vol.12). Psychology Press.
- Nurmi, J. E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning. *Developmental review*, 11(1), 1-59.
- Olson, D. H. (2000). The Circumplex Model of Family Systems. *Journal of Family Therapy*, 22 (2), 144-167.
- Onur, N. (2006). Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri İle Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Orvin, G.H. (1995). *Understanding the Adolescent*. Washington: American Psychiatric Press, 1995.
- Ören, N. ve Gençdoğan B. (2007). Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 85-92.
- Özkan, Y. ve Kılıç, E. (2014). Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Önemi: Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18 (3):397-412.
- Özmenler, K. (1995). Antisosyal Kişilik Bozukluklarında Suç Örüntüsüne Göre, Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara, 1995.
- Özmen, D., DüNDAR, P. E., ÇETİNKAYA, A.Ç., TAŞKIN, E. O. ve ÖZMEN, E. (2008). Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9 (1), 8-15.
- Öngen, D. (1995). Ergenlikte Zihinsel Gelişim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1); 280-300.
- Özbay, H. Ve Öztürk, E.(1992) *Gençlik – Cep üniversitesi*. İstanbul: İletişim.
- Özbay, H. M. (2000). Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmamayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara
- Öztürk, M.O. ve Uluşahin, N. A. (2011). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. 13.Baskı. 2015. Ankara: Nobel.
- Parlaz E., Tekgül N., Karademirci E. Ve Öngel K., (2013). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2):10-16.
- Parman, T. (1998). Ergenlik ve Psikanaliz. *Klinik Psikiyatri*, 2, 73-82.
- Parman, T. (2012). Ergenliğin ilk aşkı neden unutulmaz. Ergenlik; Büyümenin ve Değişimin Anlamı Konferansı. İstanbul, 2012.

- Phythian, Keane & Krull (2008). Family structure and parental behavior: Identifying the sources of adolescent self-control. *Western Criminology Review* 9(2), 73–87.
- Peker, N. (2012). Özdenetimin Sporcuların Performans ve Kaygı Düzeylerindeki Rolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 39-48.
- Pervin L.A., & John O.P (1997). Personality Theory and Research, 8th. John Wiley and Sons, New York, 2000.
- Roberts, R. E., & Bengtson, V. L. (1993). Relationships with parents, self-esteem, and psychological well-being in young adulthood. *Social psychology quarterly*, 263-277.
- Rosenbaum, M. (1993). The three functions of self-control behavior: Redressive, reformative, and experiential. *Work and Stress*, 7, 33-46.
- Sağlam, H.İ. (2011). Öğretmen Adaylarının Etkili Vatandaşlık Yeterlik Düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1).
- Santrock, J.W. (2016). *Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim psikolojisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sadock, B.J., Sadock, V.A & Ruiz, P., (2007). Kaplan&Sadock Comprehensive Textbook of Psychiatry. (H. Aydın ve A. Bozkurt, Çev.) Cilt 4. 8. baskı. Ankara: Güneş.
- Saraç, T. (2016). Ahi Evran Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ve Umutsuzluklarının İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırşehir.
- Sari, T., & Ozkan, I. (2016). An Investigation of the Relationship between Adolescents' Subjective Well-being and Perceived Parental Attitudes. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 29(2).
- Senemoğlu, N. (2012). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. 22.Basım, İstanbul: İletişim.
- Sevi, E.S. (2009). Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.
- Siegel, D. (2013). *Brainstorm*. Scribe Publications, New York, 2014.
- Siyez, D. M., & Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE). *Ege Üniversitesi*

Edebiyat Fakültesi Yayınevi. İzmir, 2011.

- Soygüt, G. (2004) Birdüzeltici bağlanma ilişkisi olarak psikoterapi: Psikoterapi sürelerinde bağlanma ve terapötik ittifak, *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (13): 63–77.
- Sulimani-Aidan, Y., Benbenishty, R., Dinisman, T., & Zeira, A. (2013). Care leavers in Israel: What contributes to better adjustment to life after care?. *Journal of Social Service Research*, 39(5), 704-718.
- Spielberger, C. D. (1972). Anxiety as an emotional state. *Anxiety Current trends theory and research*, Vol I, New York: Academic Press.
- Stainberg, L. (2013). Adolescence. (F. Çok, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Stoddard, S. A., Varela, J. J., & Zimmerman, M. A. (2015). Future expectations, attitude towards violence, and bullying perpetration during early adolescence: A mediation evaluation. *Nursing research*, 64(6), 422.
- Sumbas, E., & Sezer, Ö. (2017). Ortaokul Öğrencilerinde Anne Babaya Bağlanmanın İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 288-310.
- Sümer, N., ve Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63).
- Sümer, N. (2006). Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü, 11. *Ergen Konuşma Metni*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Sümer, N. Ve Güngör, D. (2000). The Relationships between anxiety and avoidanc aspects of the self. *International conference on Personel Relationships*. Brisbane, Australia.
- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak-Berument, S., Doğruyol, B., Günaydın, G., Harma, M. ve Selçuk, E. (2009). Çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi-bakım ve aile dinamiklerinin etkisi. *Fon no: TÜBİTAK-105K102*.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71 - 109.
- Steinberg, L., & Silk, J. S. (2002). Parenting adolescents. *Handbook of parenting*, 1, 103-133.
- Şenyuva, H. Ş. (2007). Aydın ilinden alınan normal bir örnekleme kişilik bozukluklarının yaygınlık çalışması. Yüksek Lisans tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Şimşek, H. (2012). Future expectations of high school students in southeastern Turkey: Factors behind future expectations. *Kuramsal Egitimbilim Dergisi*, 5(1), 90-109.

- Tamer, M. (2005). *Gençlikte Değişim ve Süreklilik*. İzmir: Çelikkol.
- Tarhan, N. (2009). *Genç Arkadaşım*. İstanbul: Timaş.
- Tatar, M. (2005). Öğretmen beklentisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Tangney J P, Baumeister R.F & Boone, A. High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personal*, 72, 271-324.
- Tekin, M., Yıldız, M., Sefa, L. Ö. K. ve Taşğın, Ö. (2009). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Çeşitli Değişkenlere Göre Demokratik Tutum Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3).
- Thompson, R. A. (2008). Attachment-related mental representations: Introduction to the Special issue. *Attachment and Human Development*, 4, 347-358.
- Tomley, S. (2017). *What would Freud do?* (D. Çetinkasap, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Topaktaş, B. (2015). Adölesanlarda algılanan sosyal desteğin gelecek beklentisi ve ruhsal belirti düzeyleri ile ilişkisi. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*, Samsun.
- Tullett, A.M ve Inzlicht, M. (2010). The voice of self-control: blocking the inner voice increases impulsive responding. *Acta Psychologica* (135) 252-256.
- Tuncer, M. (2011). Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Electronic Turkish Studies*, 6(3).
- Türkaş, M.C. (2004). Ergenlerde sapkın davranışın nedeni olarak öz-denetim ve aile içi denetim mekanizmalarının analizi. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Türkçapar, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, 2, 247-253.
- Tümkaya, S., Çelik, M., ve Aybek, B. (2011). Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk Ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 77-93.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 19 (1) 24-39.
- Ulaşan Özgüle, E. T. (2011). Mediating role of self-regulation between parenting, attachment, and adjustment in middle adolescence. Ankara: Middle East

Technical University.

- Ulu, P.İ. (2007). An Investigation of Adaptive And Maladaptive ve Dimensions of Perfectionism In Relation To Adult Attachment And Big Five Personality Traits. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Üstün, A., & Yılmaz, M. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Demokrasi İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyet Ve Anne-Baba Eğitim Düzeyine Göre Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 77-90.
- Uluçay, T., Özpolat, A., İşgör İ. ve Taşkesen, O. (2014). Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma. *NWSA-Education Sciences*, 9(2):234-247.
- UNICEF,(2018). Adolescent demographics.
<http://www.data.unicef.org/topic/adolescents/demographics.pdf>(Erişim Tarihi 14/06/2019).
- Van Ijzendoorn, M. H., & Kroonenberg, P. M. (1990). Cross-cultural consistency of coding the strange situation. *Infant Behavior and Development*, 13(4), 469-485.
- Vohs, K. D., & Baumeister, R. F. (Eds.). (2016). *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications*. Guilford Publications.
- Weber, D.A. (2003). A Comparison of Individual Psychology and Attachment Theory. *Journal of Individual Psychology*, 59.
- WHO. (2017). Promoting the health of young people in Custody.7.
<http://www.euro.who.int/document/e81703.pdf> (Erişim Tarihi 14/06/2019).
- Yayla, E. (2016). Psikolojik Danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin Psikolojik danışma öz-yeterlilik algılarına göre incelenmesi-İzmir ili örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. 9. Basım Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2001). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Kadar Çocuk Psikolojisi*. Baskı, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H., Demir, İ., Meşeci, F., & Sertelin, Ç. (2012). Günümüz Gençliğinin Gelecek Beklentileri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-103.
- Yektaş, Ç. (2018). Mentalizasyon Ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları. 28. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi Bildiri Kitabı*, 18-20.
- Yentür, N., Şimşek, Z., Gürses, G., ve Özer, M. S. (2009). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin öz-etkililik yeterlik düzeyleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 21-34.

- Yılmaz, E., Yiğit, R. Ve Kaşarcı, İ. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Özyeterlilik Düzeylerinin Akademik Başarı Ve Bazı Değişkinler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 371 – 388.
- Yörükoğlu, A. (1987). Gençlik Çağı, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, 4. Baskı, Ankara.
- Zimet, D. M., & Jacob, T. (2001). Influences of marital conflict on child adjustment: Review of theory and research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4(4),319-335.

8.2. Çağ Üniversitesi Etik Kurul Kararı

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SAYI : 23867972/ 1977
KONU: Tez Anket İzini Hakkında

12.12.2018

KAYSERİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

1. Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı olup, programdaki kaydı halen devam etmekte olan ve tez aşamasına geçmiş olan 201710032 numaralı **Hatice TÜRKÖN**, "**Ergenlerde Anne Babaya Bağlanma Düzeyi ile Özdenetim ve Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ergenlerin*(14-18)Farklı Cinsiyet, Okul Türleri, Yaşları, Sınıfları, Anne Baba Eğitim Düzeyleri vb. Değişkenlerde Bağlanma Stillerinin, Özdenetim ve gelecek Kaygısı Düzeylerinin Araştırılması**" konulu tez çalışmasını Mersin Üniversitesi öğretim üyesi olan **Doç. Dr. Gülhan TEMEL** danışmanlığında halen yürütülmektedir.
2. Adı geçen öğrencinin bu tez çalışması kapsamında Kayseri Kocasinan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Sümer Fen Lisesi, Kocasinan Furkan Doğan Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mustafa Kemal Ticaret Meslek Lisesi ve Özel Uğur Koleji bünyesindeki Okullarda Ders gören 9.10.11. ve 12. Sınıftaki öğrencileri kapsamak üzere kopyası Ek'te sunulan anket uygulamasının yapılması planlanmıştır.
3. Bu kapsamda, adı geçen öğrencinin bu tez çalışması ile ilgili Ek'lerde sunulan anketi uygulayabilmesi için gerekli iznin verilmesi makamlarının tensiplerine matrudur.

Arz ederim.

Doç. Dr. Mürat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

EKLERİ: 5 (Beş) Sayfa Anket Formu Listesi.

8.3 Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler; bu araştırma, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda tez çalışması için yapılmıştır. Anket sorularını cevaplarken göstereceğiniz gayret ve samimiyet araştırma sonuçlarının güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen; bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle cevaplamanızdır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Bu bilimsel çalışmaya olan katkınız ve içtenlikle verdiğiniz yanıtlar için teşekkür ederim.

1. Okulunuz:

2.Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

3. Yaşınız:.....

4.Kaçıncı sınıfsınız? 9. () 10. () 11.() 12.()

5. Şimdiye kadar olan yılsonu not ortalamanız:.....

(9.sınıf öğrencileri 8.sınıf mezuniyet not ortalamasını yazacaklardır.)

6. Siz dâhil kaç kardeşiniz? 1 () 2 () 3 () 4() 4'ten fazla ()

7. Annenizin eğitim durumu nedir: İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksek Okul ve Üniversite ()

8. Babanızın eğitim durumu nedir? İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksek Okul ve Üniversite ()

9. Ailenizin ortalama aylık geliri nedir? 2500 TL'ye kadar 2501-4500 TL arası 4501 TL ve üzeri ()

10. Anne – babanız beraber mi? Evet () Hayır () Boşanmış ()

11. Anne-babanız hayatta mı?Her ikisi de yaşıyor () Annem öldü, babam yaşıyor () Babam öldü, annem yaşıyor () Her ikisi de öldü ()

12.Anne – Babanızın size karşı olan tutumu nasıldır?
Baskıcı () Demokratik()Koruyucu () İlgisiz ()

13. Kendi anne-babanızın ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? (1: Kötü, 2 Orta, 3:İyi, 4: Çok iyi, 5: Mükemmel)

1.....2.....3.....4.....5

8.4. Ergenlerde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

	Kesinlikle Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kısmen Katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum.
1. Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.	1	2	3	4	5
2. Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.	1	2	3	4	5
3. Karar alırken kimseyi önemsemem.	1	2	3	4	5
4. Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.	1	2	3	4	5
5. Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
6. İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.	1	2	3	4	5
7. Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.	1	2	3	4	5
8. İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çekebilirler.	1	2	3	4	5
9. Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.	1	2	3	4	5
10. Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.	1	2	3	4	5
11. Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.	1	2	3	4	5
12. Yalnızca kendime değer veririm.	1	2	3	4	5
13. Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.	1	2	3	4	5
14. Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.	1	2	3	4	5
15. İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.	1	2	3	4	5
16. Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıcı sözler söylemem.	1	2	3	4	5
17. İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.	1	2	3	4	5

8.5. Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği

	Bana hiç benzemiyor.	Bana benzemiyor.	Bana biraz benziyor.	Bana çok benziyor.
1. Üzgün olduğumda kendimi iyi hissettirecek bir şeyler yapabilirim.	1	2	3	4
2. Sıkıldığımda yerimde duramam/oturamam.	1	2	3	4
3. Birine kızgın olduğumda bile, etraftaki diğer insanlara normal davranabilirim.	1	2	3	4
4. Stres altındayken yapmam gereken işleri yapmakta iyiyimdir.	1	2	3	4
5. Yorgun olsam bile, yeni bir işe başlayabilirim.	1	2	3	4
6. Küçük sorunlar beni uzun-vadeli planlarımdan alıkoyabilir.	1	2	3	4
7. Eğlenceli bir şeyler yaparken, yapmam gereken diğer işleri unuturum.	1	2	3	4
8. Sıkıcı bir derste, dikkatimi toplamakta zorlanırım.	1	2	3	4
9. Meşgul edilerek ve dikkatim dağıtılarak kesilsem bile, yaptığım işe kolayca geri dönebilirim.	1	2	3	4
10. Etrafta başka işler olurken dikkatimi yaptığım işe yoğunlaştırmakta zorlanırım.	1	2	3	4
11. Ne kadar daha çalışmam gerektiğini/gerekeceğini hiçbir zaman bilemem.	1	2	3	4
12. Stres altındayken planlar yapmak ve büyük işler yapmaya başlamakta zorlanırım.	1	2	3	4
13. Heyecanlandığımda ya da kızdığımda kolayca sakinleşebilirim.	1	2	3	4
14. Bir şey istediğim gibi gitmediğinde amacıma ulaşmak için davranışlarımı Değiştirebilirim	1	2	3	4
15. Arkadaşlarım dışarı gitmek istediğinde, kendimi çalışmak için tutabilirim.	1	2	3	4

16. İşler istediğim gibi gitmiyorsa, kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
17. Bir şeyi çok istiyorsam, ona hemen sahip olmak isterim.	1	2	3	4
18. Biriyle ciddi bir anlaşmazlığa düştüğümde kontrolümü kaybetmeden sakince konuşabilirim	1	2	3	4
19. Yapmam gereken çok sıkıcı olsa bile o işe yoğunlaşabilirim.	1	2	3	4
20. Tepem atıp, birşeyler fırlatmak istediğimde kendimi durdurabilirim	1	2	3	4
21. Sonu nereye varacağı belli olmasa da dikkatli çalışabilirim	1	2	3	4
22. Dışarıya belirtmeden de duygularımın ne olduğunun farkındayım.	1	2	3	4
23. Arkadaşlarım konuşurken bile işime konsantre olabilir.	1	2	3	4
24. Bir hedefe ulaşmak için heyecanlandığımda (örn., yeni bir okula gitmek vb.), kolayca o hedef için çalışmaya başlayabilirim.	1	2	3	4
25. Plan ve hedeflerim zor olsa da onlara bağlı kalacak bir yol bulurum.	1	2	3	4
26. Uzun vadeli bir projem olduğunda, üzerinde sabırla çalışabilirim.	1	2	3	4
27. Birşeyi yapmamam gerektiğini biliyorsam, kendimi tutabilirim.	1	2	3	4
28. Yemek istediğim miktarı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4
29. Eğlenceli birşey yaparken zamanın farkında olmam.	1	2	3	4
30. Önceden planlama yapılması gereken büyük işlere başlamakta zorlanırım.	1	2	3	4
31. Neye ağlayacağımı önceden hissedirim.	1	2	3	4
32. Yorgunken beni heyecanlandırabilecek şeylere ilgi duymakta zorlanırım.	1	2	3	4

8.6. Ergenlerde Gelecek Beklentileri Ölçeği

Yetişkin olduğumda;	Kesinlikle inanmıyorum.	inanmıyorum.	Kısmen inanmıyorum.	Ne inanıyorum Ne inanmıyorum.	Kısmen inanıyorum.	inanıyorum	Kesinlikle inanıyorum
1. Hayatımla ilgili başarmak istediğim şeyleri başarmış olacağım.	1	2	3	4	5	6	7
2. İstedğim şeyleri satın alabileceğim.	1	2	3	4	5	6	7
3. İyi bir iş bulacağım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Hedeflediğim eğitim düzeyine ulaşacağım.	1	2	3	4	5	6	7
5. Hoşlanacağım bir iş bulacağım.	1	2	3	4	5	6	7
6. İstikrarlı bir iş bulacağım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Geçimimi her zaman sağlayacağım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Kendimi güvende hissedeceğim.	1	2	3	4	5	6	7
9. Kazandığım para bana ve hayat arkadaşşıma yeterli gelecek.	1	2	3	4	5	6	7
10. İşim bana kendimle gurur duymam için fırsatlar verecek.	1	2	3	4	5	6	7
11. Mutlu bir hayatım olacak.	1	2	3	4	5	6	7
12. Evleneceğim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Çocuklarım olacak.	1	2	3	4	5	6	7
14. 25 yaşından önce evli olacağım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Evliliğim hep sürecek.	1	2	3	4	5	6	7
16. Çocuğum daima barış içinde yaşayacak.	1	2	3	4	5	6	7
17. Çocuğumun uzun bir hayatı olacak.	1	2	3	4	5	6	7
18. Çocuğuma güvenli bir ortam sağlayacağım.	1	2	3	4	5	6	7
19. Düzenli olarak toplumsal ve dini hizmetlere katılacağım.	1	2	3	4	5	6	7
20. Dini aktivitelere katılacağım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Topluluğumda lider olacağım.	1	2	3	4	5	6	7
22. Uzun bir hayat yaşayacağım.	1	2	3	4	5	6	7
23. Sağlıklı bir diyet yapacağım.	1	2	3	4	5	6	7
24. Spor yapacağım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Sağlığım iyi olacak.	1	2	3	4	5	6	7

8.7. Ergenlerde Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Kullanım İzni

← Yanıtla | Sil | Arşivle | Gereksiz | Süpür | Taşı | ...

↑ ↓ ×

Ynt: Ölçek Kullanım

EE evren erzen <evrenerzen@hotmail.com>
7.11.2018 Çar 11:20
Siz

2016 Erzen ÜBBS.pdf
629 KB

Merhabalar
Ölçeği çalışmanızda kullanmanızdan memnuniyet duyarım. Ölçeği, gönderdiğim makalenin sonundaki ekte bulabilirsiniz.
Ölçeğin psikometrik özellikleriyle ilgili bilgiler makalede bulunuyor.
Ayrıca yardımcı olabileceğim bir husus olursa bana ulaşabilirsiniz.
Çalışmanızda başarılar diliyorum, saygılarımla

Dr. Evren ERZEN
Artvin Çoruh Üniversitesi

8.8. Ergenlerde Öz-denetim Becerileri Ölçeği Kullanım İzni

Re: Öz-denetim Becerileri Kullanım Ölçeği

Siz

Tabii kullnabilirsiniz. Olcek maddeleri var sizde sanirim?

Sent from my iPhone

On 19 Mar 2019, at 01:27, Hatice Kübra Türkön <hk_genc@hotmail.com> wrote:

Sayın Mehmet Hocam, ben Hatice Türkön. Çağ üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Psikoloji Yüksek Lisans eğitimindeyim. Ders dönemimi tamamladım ve tez dönemine geçmiş bulunmaktayım. Danışman hocam Çağ Üniversitesinden Doç.Dr. Gülhan Oreki Temel. Tezimde Ergenlerde Öz-denetim becerileri ölçeğini izninizle kullanmak istiyorum.

Saygılarımla, iyi çalışmalar.

Hatice (Genç) Türkön

8.9. Ergenlerde Gelecek Beklentileri Ölçeği Kullanım İzni

Yanıtla Sili Arşivle Gereksiz Süpür Etiketler

Re: Mail Yenilemesi- Ölçek Kullanımı

MURAT TUNCER <mtuncer@firat.edu.tr>
12.09.2018 Çarşamba 09:47
Siz

ergen gelecek beklentileri ölç...
17 KB

Merhaba,

Söz konusu ölçeği tezinizde kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

Doç. Dr. Murat Tuncer

11 Eylül 2018 18:03 tarihinde Hatice Kübra Türkön <hk_genc@hotmail.com> yazdı:

Sayın Murat Hocam, ben Hatice Türkön. Daha önce ölçek kullanımı ile ilgili e-mail atmıştım. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Psikoloji Yüksek Lisans eğitimindeyim. Danışman hocam Çağ Üniversitesinden Doç.Dr.Gülhan Örekci Temel. Tezimde Ergenlerde gelecek beklentileri ölçeğini izninizle kullanmak istiyorum. Ölçeğin orijinal ve bilgilerini paylaşırsanız son derece sevinirim.

8.10. Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ölçek Uygulama İzni

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605.02-E.315394

04/01/2019

Konu : Hatice TÜRKÖN'ün Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı (2017/25 Genelge) emirleri.

Çağ Üniversitesi Psikoloji Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı 4. Sınıf Öğrencisi Hatice TÜRKÖN'ün tez çalışması kapsamında "Ergenlerde Anne Babaya Bağlanma Düzeyi ile Özdenetim ve Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ergenlerin (14-18) Farklı Cinsiyet, Okul Türleri, Yaşları, Sınıfları, Anne Baba Eğitim Düzeyleri vb. Değişkenlerde Bağlanma Stillерinin, Özdenetim ve Gelecek Kaygısı Düzeylerinin Araştırılması" konularında "Anket Çalışması" yapma talepleri ile ilgili, 20/12/2018 tarih ve 24585276 sayılı dilekçe ve ekleri ilişikte sunulmaktadır.

Çağ Üniversitesi Psikoloji Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı 4. Sınıf Öğrencisi Hatice TÜRKÖN'ün tez çalışması kapsamında "Ergenlerde Anne Babaya Bağlanma Düzeyi ile Özdenetim ve Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ergenlerin (14-18) Farklı Cinsiyet, Okul Türleri, Yaşları, Sınıfları, Anne Baba Eğitim Düzeyleri vb. Değişkenlerde Bağlanma Stillерinin, Özdenetim ve Gelecek Kaygısı Düzeylerinin Araştırılması" konularında "Anket Çalışması" yapmalarında sakınca olmadığı yönünde, Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından görüş bildirilmiştir. Çalışma evrakları (her sayfası müberrûl olarak) ilişikte sunulmakta olup, Okul Müdürlüğü'nün gözetiminde, Tezli Yüksek Lisans Programı 4. Sınıf Öğrencisi Hatice TÜRKÖN tarafından, Müdürlüğümüz Kocasinan İlçesine bağlı Söğüt Fen Lisesi, Kocasinan Furkan Doğan Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mustafa Kemal Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Özel Uğur Okullarında öğrenim gören 9. 10. 11. ve 12. sınıf öğrencilerine yönelik mezkur anket çalışmasının yapılması Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmiştir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Oluşunuza arz ederim.

Celalettin EKİNCİ
İl Milli Eğitim Müdür V.

EK: Yazı ve Ekleri (15 Sayfa)

EKLER

OLUR
04/01/2019

Dr. M. H. Nail ANLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ölçme Makalesi Tesis Baskısı No: 1/39 Mülkiyeti / KAYSERİ
Elektronik Ad: <http://kayseri.meb.gov.tr>
e-posta: argo35@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin: C.BOYRAZ (V.H.K.İ.)
C. NALBANT (S.G.)
Tel: (0352) 330 1125 (1092) Faks: (0352) 320 9503

Her türlü yazılı ve yazılı olmayan bildirimler için iletişim bilgileri: <http://www.kayseri.meb.gov.tr> adresindedir. 0445-0650-3283-0650-4940 kodlu da sayılı bildirimler.

9. ÖZGEÇMİŞ

1.KİŞİSEL BİLGİLER

Adı: Hatice

Soyadı: TÜRKÖN

Doğum Yeri ve Tarihi: Afşin/Kahramanmaraş- 18.02.1993

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Medeni Durumu: Evli

İletişim Bilgileri: hk_genc@hotmail.com

2.EĞİTİM BİLGİLERİ

İlkokul- Ortaokul: Atatürk İlköğretim Okulu (1999-2007)

Lise: Kahramanmaraş Anadolu Öğretmen Lisesi (2007-2011).

Üniversite: İstanbul Ticaret Üniversitesi (2011-2015).

Lisans-Fakülte ve Bölüm: İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü (Tam Burslu).

3.MESLEKİ BİLGİLER

4 yıldır MEB'e bağlı okullarda Rehber Öğretmen olarak görev yapmaktadır. Halen

Kayseri/Kocasinan'da bir Anadolu lisesinde görev yapmaktadır.

4.SERTİFİKA, BELGE VE EĞİTİMLER

Kayseri'de Wisc-r, MMPI, Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi, Çocuklar ve Ergenlerde Resim Yorumlama gibi psikolojik test eğitimlerini tamamlamış ve farklı dernek ve kurumlardan eğitimlerini tamamlamaya devam etmektedir.